ΕΤΟΣ ΛΕ' 1952 ΤΕΥΧΟΣ 404-405 α'.—β'

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἑορτασμὸς ἀποστ. Παύλου

Μηνιαῖον θρησκευτικόν κοινωνικόν, οἰκογενειακὸν περιοδικόν.

Προνοίᾳ τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.

Ὄργανον τοῦ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου Θεσσαλονίκης.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΒΑΣΙΛ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΠΑΝΤ. Σ. ΡΟΚΚΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1952

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΤΟΣ ΛΕ΄. (35ον)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1952

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ: "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ„
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1917
ΙΔΡΥΤΗΣ: Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ (†)
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1952

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ
ΕΥΧΑΙ ΕΠΙ ΤΩι ΝΕΩι ΕΤΕΙ

Μὲ ἀγάπην πατρικὴν χαιρετίζω, ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους 1952, τὰ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά μου τέκνα καὶ εὔχομαι πᾶσι τὸ νέον ἔτος εἰρηνικὸν καὶ εὐλογημένον παρὰ τοῦ Κυρίου.

Ὁ κόσμος, κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶναι, κατὰ ταῦτα, πρὸς πνευματικὴν ἀνάτασιν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τοῦ Χριστιανοῦ ἡ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἔτους σκέψις περὶ τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἄφθαρτον, τὸ πρόσκαιρον καὶ τὸ μένον, τὸ αἰώνιον. Διότι μόνον ἡ ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις ἐνατένισις τῆς ζωῆς βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ δοθῇ ἡ ἀληθὴς ἑρμηνεία περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς δημιουργήματος πνευματικοῦ καὶ αἰωνίου. Καὶ μόνον ἡ τοιαύτη ἐνατένισις τῆς ζωῆς κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἐμπρέπον πνευματικὸν ὕψος, ἀνώτερον πάντοτε τοῦ φθαρτοῦ καὶ τοῦ παρερχομένου, μηδέποτε κυριευό-

μενον ὑπ᾿ αὐτοῦ, εἰς βαθμὸν δημιουργοῦντα τοὺς γνωστοὺς διὰ τὴν πνευματικότητά του κινδύνους καὶ πάντοτε ἀναγνωρίζοντα τὴν σπουδαιότητα τῶν αἰωνίων θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητα μέσα διατηρήσεως τῆς ἀναγκαιούσης ἁρμονίας μεταξὺ φθαρτοῦ κόσμου καὶ αἰωνίου, τῆς προαγωγῆς τῶν ἐν τῷ φθαρτῷ κόσμῳ ἀγαθῶν καὶ τῆς καλῆς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρήσεως, διὰ τὸ πραγματικὸν ἀγαθὸν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου καθόλου. Ὅτι, δυστυχῶς, ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἔχει ἀπομακρυνθῇ εἰς βαθμὸν μέγαν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, μαρτυροῦν σὺν τοῖς ἄλλοις, οἱ σημερινοὶ ἐμπερίστατοι καιροί, καιροὶ κυριολεκτικῶς χαλεποί, χαρακτηριζόμενοι ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς πάντας δεινά, ἀπὸ ἔλλειψιν ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀπὸ κοινωνικὰς ἀδικίας, ἀπὸ περιφρόνησιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον, ἀπὸ θεωρητικὸν μόνον καὶ ἄψυχον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀξίαν τῆς εἰρήνης, «ἀπὸ συνοχὴν τῶν ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἀπὸ ἔθνη καὶ ἀνθρώπους δειλιῶντας ἀπὸ φόβον καὶ προσδοκίας ἐπερχομένων τῇ Οἰκουμένῃ δεινῶν», ἀπὸ κινδύνους νέων πολέμων, τοὺς ὁποίους, κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἡ ὑποδούλωσις εἰς τὴν φθαρτὴν ὕλην καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου.

Ἔναντι τούτων, ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς χωρὶς νὰ χάνῃ τὸ θάρρος του καὶ τὴν καρτερίαν του, ἀνδρείως πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τηρεῖ τὴν γνωστὴν στάσιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἐξέρχεται πάντοτε ἐκ τῶν ἀγώνων του νικητής. Διότι ἡ νίκη ποὺ νικᾷ τὸν κόσμον καὶ τὴν ὕλην τὴν φθαρτὴν εἶναι ἡ πίστις καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἄφθαρτον, τὸ μένον εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν πίστει ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δύναται νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν αἰωνιότητα, ποιεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ

καὶ συμβάλλει πάντοτε θετικῶς καὶ πολυτίμως εἰς τὴν ποθητὴν θεραπείαν τῶν κακῶς κειμένων καὶ τὴν ἐξασφάλισιν δι᾽ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ζωῆς ὡραίας καὶ εὐτυχίας πραγματικῆς.

Κύριος ὁ Θεός, ὁ καιροὺς καὶ χρόνους ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ θέμενος, ἂς κατευθύνῃ τὰ διαβήματα πάντων εἰς ἐπικράτησιν ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Ἐθνῶν τοῦ ἁγίου Αὐτοῦ θελήματος, τὸ ὁποῖον καὶ τὸν παρόντα φθαρτὸν κόσμον κάμνει εὐχάριστον καὶ ὡραῖον καὶ εἰς τὸν κόσμον τὸν αἰώνιον καὶ τὸν μένοντα τὸν ἄνθρωπον φέρει.

Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.[1]

---

[1] Τὸ παρὸν ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὰς ἡμερησίας ἐφημερίδας τῆς Θεσσαλονίκης τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1952.

Ο "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" ΕΙΣ ΤΟ 35ον ΕΤΟΣ

ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΤΕΣΣΑΡΑ ἔτη συνεπληρώθησαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ» καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους εἰσέρχεται αἰσίως, Χάριτι Θείᾳ, εἰς τὸ τριακοστὸν πέμπτον ἔτος.

Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ σταδιοδρομία τοῦ περιοδικοῦ, ὁποῖαι αἱ ὑπηρεσίαι καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν πολυετὲς χρονικὸν διάστημα, τοῦτο ἐναπόκειται νὰ κρίνουν οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ.

Ἕν ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ἤδη σειρὰν τῶν 34 τόμων πείθει οὐ μόνον περὶ τῆς θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀξίας τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ», ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς σπουδαιότητος ἣν κατέλαβε μεταξὺ τῶν συγχρόνων πνευματικῶν ἔργων καὶ ὑγιῶν δημοσιευμάτων.

Ὁ «Γ. Π.» καὶ εἰς τὰς μᾶλλον ἀντιξόους ἐθνικὰς περιπετείας ἐκράτησεν ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, συνεχίσας τὴν ἔκδοσίν του καὶ κατ' αὐτὰ τὰ ἔτη τῆς σκληρᾶς ξενικῆς κατοχῆς.

Ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ ἀειμνήστου Ἱδρυτοῦ τοῦ «Γ.Π.» θὰ ἀγάλλεται ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, καθορῶσα τὴν ὑπὸ τοῦ πεπνυμένου καὶ κατὰ πάντα ἀνταξίου διαδόχου αὐτοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου ἡμῶν κ.κ. Παντελεήμονος συνεχιζομένην ἔκδοσιν τοῦ μοναδικοῦ τούτου διὰ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα περιοδικοῦ.

Παρὰ τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἃς συναντᾷ λόγῳ τῆς ὑπερτιμήσεως τοῦ χάρτου καὶ λοιπῶν δαπανῶν τῆς ἐκτυπώσεως ὁ «Γρ. Παλαμᾶς» φιλοδοξεῖ νὰ ἐπανέλθῃ ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους εἰς τὴν προπολεμικὴν μηνιαίαν αὐτοῦ ἔκδοσιν, ἵνα οὕτω εὑρίσκεται τακτικώτερον πλησίον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ «Γρ. Παλαμᾶ» εἰς τὸ 35ον ἔτος τῆς

ἐκδόσεως αὐτοῦ θεωροῦμεν πρώτιστον καθῆκον νὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς ἐντίμους πνευματικοὺς ἡμῶν συνεργάτας καὶ ἀξιοτίμους συνδρομητάς, ὡς καὶ πάντας τοὺς προθύμους ἐνισχύοντας τὰς εὐγενεῖς ἡμῶν προσπαθείας διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως ἔργου ἠθικοκοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ὠφελείας.

Οὕτως ἐν πλήρει αἰσιοδοξίᾳ πρὸς τὸ μέλλον συνεχίζομεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ» πεποιθότες ἐπὶ τὸν ἄνωθεν φωτισμόν, καὶ ἐπικαλούμενοι τὰς εὐχὰς καὶ τὰς εὐλογίας τῆς Α.Π. τοῦ σεβαστοῦ Μητροπολίτου ἡμῶν κ.κ. Παντελεήμονος.

Π.Σ.Ρ.

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΜΑΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι θρησκεία ἀπόλυτος καὶ τελεία καὶ ὡς τοιαύτη ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὀπαδούς της βίον ἀπολύτως ἅγιον καὶ τέλειον. Ἤδη ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ ὁ Θεὸς δίδει τὴν ἐντολήν: «ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι». Ἐπίσης ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει: «ἔσεσθε οὖν τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν». Ἐφ' ὅσον πιστεύομεν, ὅτι διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως γινόμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὰ τέκνα ὀφείλουν νὰ εἶναι ἅγια καὶ τέλεια ὅπως ὁ Πατὴρ καὶ νὰ προσλαμβάνουν σιγά-σιγὰ τὴν μορφὴν τοῦ Χριστοῦ, γινόμενοι καὶ ζῶντες, ὅπως αὐτὸς ὁ Χριστός. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀκριβῶς διδάσκει τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς πιστοὺς συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ κόποι καὶ μόχθοι τοῦ ἁγίου ἐκείνου Ἀποστόλου ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνάπλασιν τῶν πιστῶν ἐσωτερικῶς μέχρις οὗ μορφωθῇ ἐντὸς αὐτῶν ὁ Χριστός. «Τεκνία μου, γράφει πρὸς τοὺς Γαλάτας, οὓς πάλιν ὠδίνω μέχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4,19). Ἐπίσης εἰς τοὺς ἐν Ρώμῃ πιστοὺς ἔγραφεν, ὅτι ὁ Θεὸς «οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» (Ρωμ. 8,29). Ὁποία ὑψηλὴ ἰδέα! Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦν μίαν οἰκογένειαν, ὅλοι εἶναι ἀδελφοί, ἔχοντες πρωτότοκον ἀδελφὸν τὸν Χρι-

στόν! Πράγματι, συναρπαστικώτερον καὶ ὑψηλότερον ἰδεῶδες ἀπὸ τὸ τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν δύναται νὰ διανοηθῇ τις.

Πολλοὶ βλέποντες τὰς μεγάλας ταύτας ἀξιώσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸ ὑψηλὸν ἰδεῶδες, ὅπερ προβάλλει αὕτη εἰς τοὺς ὀπαδούς, ἀποθαρρύνονται καὶ διακηρύττουσιν, ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι ἀνεφάρμοστος καὶ τὸ ἰδεῶδές του ἀπραγματοποίητον διὰ τὸν κοινὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες φθάνουσιν εἰς τοιαύτην ἁγιότητα βίου, ὥστε νὰ εἶναι σύμμορφοι πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τούτοις ἡ ἁγιότης τοῦ βίου, ἥν ἀπαιτεῖ ἡ θρησκεία μας, δὲν εἶναι δύσκολος, οὔτε ἀδύνατος. Ἐὰν ἦτο ἀδύνατος ἡ ἁγιότης εἰς τὴν ζωήν, δὲν θὰ ἐπέβαλλεν αὐτὴν εἰς ἡμᾶς τὸ εὐαγγέλιον, δὲν θὰ ἦτο καθῆκον ὅλων μας νὰ εἴμεθα ἅγιοι. Καθῆκον καὶ χρέος ἑκάστου δὲν θεωρεῖται κἄτι τι τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνώτερον τῶν δυνάμεών του. Δὲν εἶναι καθῆκον ἑνὸς μαθητοῦ τῆς πρώτης τάξεως, νὰ λύῃ προβλήματα τῆς ἕκτης τάξεως, διότι τοῦτο εἶναι ὑπέρτερον τῶν δυνάμεών του. Ἀλλ' εἶναι ἄριστος ὁ μαθητής, ὅταν γνωρίζῃ ἄριστα τὰ μαθήματα τῆς τάξεώς του. Καὶ ὁ Κύριος δὲν ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ σηκώνωσι «φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα». Ἀντιθέτως μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος λέγει εἰς τοὺς πολυβασανισμένους ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰ δεινὰ τοῦ βίου ἀνθρώπους: «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν» (Ματθ. 11,28.). Ἀλλ' ἄν ἡ ἠθικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὸ ἰδεῶδες αὐτοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντείπῃ τις, ἦσαν εὔκολα καὶ ἐφαρμόσιμα εἰς τὴν ζωήν, διατὶ τότε ὑπάρχει τοσαύτη ἀθλιότης καὶ διαφθορὰ μέσα εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν καὶ διατὶ εἶναι σπανιώτατοι οἱ καλοὶ καὶ ἅγιοι χριστιανοί; Ἕν ἀπὸ τὰ μέσα, ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Διάβολος διὰ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ διάθεσιν τοῦ κοινοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἀκριβῶς καὶ τοῦτο, ὅτι ψιθυρίζει εἰς τὰ αὐτιά του ὅτι εἶναι θαυμάσια καὶ ὡραῖα, ὅσα γράφει τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἶναι ἀκατόρθωτα καὶ ἀνεφάρμοστα εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν. Ὁ Χριστὸς ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἀπὸ λάσπην χρυσᾶ καὶ πολύτιμα σκεύη, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀδύνατον. Οὕτως οἱ κοινοὶ χριστιανοὶ ἀποθαρρύνονται, μελαγχολοῦσι καὶ ἀποσύρονται ἀπὸ τὸν ἀγῶνα διὰ μίαν καλὴν καὶ ἁγίαν ζωήν.

Εἷς σοβαρὸς λόγος, δι' ὅν ἀποσύρονται ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦτον

εἶναι ἀκριβῶς, διότι δὲν ἔχουν ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἁγιότητος. Συνήθως νομίζομεν, ὅτι διὰ νὰ εἶναί τις καλὸς καὶ ἅγιος χριστιανὸς πρέπει νὰ κάμνῃ θαύματα καὶ ἐξαιρετικὰ ἔργα αὐτοθυσίας καὶ ἀγάπης ὑπὲρ τῶν συνανθρώπων καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι καθ' ὅλα ὀρθὸν καὶ δὲν ἐκφράζει ὅλην τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Περὶ τῆς Παναγίας ἡ ὁποία ἠξιώθη νὰ γίνῃ μήτηρ τοῦ Κυρίου καὶ τιμᾶται δικαίως ὡς τιμιωτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα τῶν ἀγγέλων, τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἀναφέρουν ὅτι ἔκαμε κανὲν θαῦμα. Ἐπίσης οἱ Πατριάρχαι Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, ὁ Ἰωσὴφ καὶ πολλοὶ προφῆται καὶ μεγάλαι φυσιογνωμίαι τῆς Παλ. Διαθήκης, τῆς Κ. Διαθήκης καὶ τῆς μετέπειτα Ἐκκλησίας δὲν ἔκαμαν θαύματα οὔτε ἐξαιρετικὰ ἔργα αὐτοθυσίας καὶ ἁγιότητος. Οὗτοι πάντες ὑπῆρξαν μεγάλοι, διότι ἁπλῶς εἰς τὴν κοινὴν καθημερινὴν ζωήν των, εἰς τὰ καθημερινὰ ἀσήμαντα ἔργα των, μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολοῦντο καὶ ἔζων, ἐφρόντιζον νὰ εἶναι εὐάρεστοι εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἔχουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν των πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἡ μαγνητικὴ βελόνη στρέφεται πρὸς τοὺς Πόλους, ὅσον δήποτε καὶ ἂν κινήσῃ τις ταύτην. Τὸ σύνθημα εἰς τὴν καθημερινήν των ζωὴν ἦτο νὰ κάμνωσι πάντοτε τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ πάντοτε νὰ γίνεται ἐν τῇ ζωῇ, ὅπως αὐτὴ ἡ Παναγία εἶπεν εἰς τὸν ἄγγελον «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀγγέλου ἡ Παναγία ἐφέρθη, ὅπως θὰ ἐφέρετο οἱαδήποτε ἁπλῆ καὶ χωρικὴ γυνή. Μετέβη εἰς τὴν συγγενῆ της Ἐλισσάβετ διὰ νὰ συνομιλήσουν διὰ τὰ νέα τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ ἄγγελος. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γεννήσῃ ἠναγκάσθη νὰ περιμαζευθῇ εἰς ἓν σπήλαιον, διότι ἦτο πτωχὴ καὶ δὲν εὕρισκε κατοικίαν εἰς τὴν Βηθλεέμ. Ὅταν διεδόθη ὅτι θὰ ἐσφάζοντο ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου τὰ βρέφη, ἔφυγε μὲ τὸν μνηστῆρα της μακράν, πρόσφυξ, εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπως θὰ ἔκαμνε κάθε μητέρα διὰ νὰ σώσῃ τὸ μικρόν της. Καὶ κατόπιν ἐπίσης βλέπομεν εἰς ὅλην τὴν ζωήν της ἡ Παναγία νὰ ζῇ καὶ νὰ φέρεται εἰς τὰ καθημερινά της ἔργα, ὅπως κάθε ἁπλῆ καὶ εὐσεβὴς γυνή, χωρὶς νὰ πράττῃ τίποτε τὸ ἔκτακτον ἢ θαύματα ἢ σπανίαν τινὰ κοινωνικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν ὑπηρεσίαν. Οὕτως ἁπλῆ εἰς ὅλα ἦτο αὐτή, ἡ ὁποία ἔφερε εἰς τὴν κοιλίαν της τὸν Χριστόν. Ἀλλ' οὕτω καὶ πᾶς χριστιανὸς ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐντός του τὸν Χριστόν, νὰ εἶναι ἅγιος ὡς αὐτός, ζῶν καὶ φερόμενος μὲ εὐσέβειαν καὶ ἁπλότητα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν.

Βάσις καὶ θεμέλιον τοῦ τελείου καὶ ἁγίου βίου εἶναι νὰ κάμνῃ τις πιστῶς καὶ καλῶς τὰ καθημερινά του ἔργα, νὰ δέχηται μὲ ἁπλό-

τητα καὶ ἀγάπην πᾶν ὅ,τι εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἀποστέλλει ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, εἴτε εὐάρεστον εἴτε δυσάρεστον, καὶ νὰ ἔχῃ πάντοτε τὸν νοῦν του καὶ τὴν καρδίαν του εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν Πλάστην του. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἔργα, ποὺ πράττει κάθε ἡμέραν, κάθε στιγμήν, ὁσονδήποτε ἀσήμαντα καὶ ἂν εἶναι ταῦτα ὡς πρὸς τὰς συνεπείας των διὰ τὴν ζωὴν τοῦ συνόλου. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἀσήμαντα ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὰς συνεπείας των καθημερινὰ ἔργα, ἂν εἶναι καθαρά, ἁπλᾶ, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, τότε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ἅγιος, διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐζήτησεν οὔτε ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν ἄλλο τι παρὰ μόνον νὰ κάμνῃ τὴν δουλειά του κάθε ἡμέραν καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωήν του καλῶς καὶ τιμίως. Φαντασθῆτε δὲ ἂν ὁ καθεὶς ἔκαμνε τὰ καθημερινά του ἔργα μὲ τιμιότητα, μὲ ἁγνὴν καὶ ἔντιμον διάθεσιν, πόσον τελεία καὶ χριστιανικωτάτη θὰ ἦτο ἡ κοινωνία; Ἰδοὺ λοιπόν, ὅτι διὰ νὰ εἶναι ἅγιος κανεὶς δὲν χρειάζεται οὔτε θαύματα νὰ κάμνῃ, οὔτε νὰ μαρτυρήσῃ, οὔτε τὰ βουνὰ νὰ πάρῃ καὶ τὰς ἐρήμους διὰ νὰ γίνῃ ἀσκητής. Ἡ ἁγιότης εἶναι εὔκολος καὶ προσιτὴ εἰς ὅλους, διότι ὁ καθεὶς κάμνει κάποιαν ἐργασίαν καὶ δὲν ἔχει εἰμὴ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν τῆς παρούσης στιγμῆς καὶ τῆς παρούσης ἡμέρας νὰ κάμνῃ ὅπως θὰ τὴν ἔκαμνεν ὁ Χριστὸς ἤτοι μὲ ἀγάπην, μὲ ἁπλότητα καὶ τιμιότητα, καὶ τότε ἀσφαλῶς ὁ κοινὸς αὐτὸς χριστιανὸς ἔχει θέσῃ στερεὰ θεμέλια τοῦ ἁγίου καὶ τελείου βίου. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς θέλῃ, ὁ κοινὸς οὗτος ἀλλ᾽ ἅγιος χριστιανὸς θὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ εἰς εὐρύτερα καὶ ἀνώτερα καθήκοντα, ποὺ ἴσως ἔχουν μεγαλυτέρας συνεπείας διὰ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ οὐχὶ διὰ τὴν ἰδίαν τελειότητα καὶ ἁγιότητα, διότι αὕτη δὲν μετρᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποσότητα τῶν ἔργων, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ποιότητα καὶ διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀνδρεία ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν, εἴτε ἐπιδεικνύεις ταύτην ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης, εἴτε ὡς ἀξιωματικός. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ εἶναί τις τέλειοςκαὶ ἄμεμπτος εἰς τὴν ἐργασίαν ποὺ κάμνει αὐτὴν τὴν στιγμήν, αὐτὴν τὴν ἡμέραν, τοῦτο δὲ δὲν εἶναι δύσκολον, ἂν ἔχῃ καλὴν θέλησιν, ἂν ἔχῃ πίστιν καὶ ἂν ἡ ζωή του εἶναι διαρκῶς προσανατολισμένη πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἁγιότης τοῦ βίου εἶναί τι ἀναγκαιότατον καὶ ζωτικώτατον διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ ὅπως ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἄφθονα καὶ προσιτὰ εἰς ὅλους ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν φυσικὴν ζωήν των, λόγου χάριν τὸν ἀέρα, τὸ φῶς, τὸ ὕδωρ, οὕτω κατέστησεν εὔκολον καὶ προσιτὴν εἰς ὅλους καὶ τὴν ἁγιότητα, τόσον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑπερφυσικὴν ἢ πνευματικὴν ζωήν μας. Διότι αὕτη συνίσταται, ὡς

εἴπομεν, ἁπλῶς εἰς τοῦτο μόνον εἰς τὸ νὰ πράττῃ τις τὰ καθημερινά του ἔργα, ὁσονδήποτε ἀσήμαντα καὶ ἂν εἶναι κατὰ τὰς συνεπείας, τελείως καὶ μὲ εὐσεβῆ πάντοτε διάθεσιν. Ὁ Θεὸς ἀρκεῖται καὶ εὐχαριστεῖται μὲ τὴν ἁγιότητα τῶν καθημερινῶν αὐτῶν ἔργων τῶν κοινῶν χριστιανῶν, ὅπως ηὐχαριστήθη μὲ τὰ δύο λεπτὰ τῆς πτωχῆς χήρας, τὰ ὁποῖα αὕτη ἔρριψεν ὡς δῶρον εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ἄνθρωπος ὥστε νὰ θαμβώνεται καὶ νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν λάμψιν μεγάλων ἔργων καὶ κατορθωμάτων, διότι εἰς χεῖρας Αὐτοῦ εἶναι τὰ πάντα, καὶ ὅλα, μικρά τε καὶ μεγάλα, γίνονται δι' αὐτοῦ καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀνεξερευνήτων θείων βουλῶν του. Ὁ Θεὸς ἀναθέτει εἰς ἕκαστον καὶ δίδει τὰ τάλαντα «ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν» (Ματθ. 25, 15). Ἂς φροντίζωμεν νὰ κάμνωμεν καλὴν χρῆσιν τῶν ταλάντων τούτων εἰς τὰ καθημερινά μας καθήκοντα, πράττοντες ταῦτα καὶ ζῶντες εἰς πᾶσαν στιγμὴν κατὰ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀκούσωμεν κατὰ τὸν τελικὸν ἀπολογισμὸν τῶν βεβιωμένων καὶ πεπραγμένων τοὺς λόγους ἐκείνους: «εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου».

Β. Χ. Ι.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ
Ὑφηγητοῦ Θεολ. Σχολῆς
Παν)μίου Θεσ)νίκης

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΑΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τ. 393 - 394 σελ. 33)

Πρώτη φάσις τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ ἀνταρσία καὶ ἀνυπακοὴ εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀθέτησις τοῦ λόγου,[1] τῆς φωνῆς καὶ τῆς Γραφῆς αὐτοῦ,[2] τοῦτο δὲ εἶναι ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀπαρνήσεως τῆς θείας

---

1 Ἀθετῶν διὰ παντὸς
τὰ ζωηρά σου λόγια (α' 6),

2 δ', 27.

αὐθεντίας.[1] Οὕτω ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται καὶ ἀποξενοῦται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ,[2] καθίσταται τότε «αὐτείδωλον»,[3] καὶ εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παρὰ τῷ Θεῷ εὐτυχίας του προσπαθεῖ νὰ οἰκοδομήσῃ «πύργον καὶ ὀχύρωμα» ἐπὶ τῶν ἐπιθυμιῶν του.[4] Ἀλλὰ μακρὰν τοῦ θείου φωτὸς καὶ τῆς θείας χάριτος ἡ πλήρης ἠθικὴ διαφθορὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πλέον ἀναπόφευκτος. Παρασύρεται οὗτος εἰς πᾶν εἶδος παρανομίας, ἀλλ' ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν Κανόνι τονίζεται ὡς βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως ἡ σαρκικὴ ἁμαρτία,[5] ἥτις ἰσχυρότατα καταδικάζεται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων ὑπὸ τῶν ἠθικολόγων καὶ τῶν θρησκευτικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Ὁ Παῦλος ἐν τοῖς πολυαρίθμοις καταλόγοις κακιῶν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ δίδει πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν σαρκικὴν ἁμαρτίαν καὶ κατὰ προτίμησιν καυτη-

---

[1] Ἡ ἀθέτησις τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ περιγράφεται ζωηρῶς ἐν τῷ εἱρμῷ τῆς ζ' ᾠδῆς (εἰλημμένῳ ἐκ τῆς οἰκείας βιβλικῆς ᾠδῆς)·

Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν,
ἠδικήσαμεν ἐνώπιόν σου,. . .
οὐδὲ ἐποιήσαμεν
καθὼς ἐνετείλω ἡμῖν

Βλ. καὶ α' 20,

τὰς ἐντολάς σου ἐπαπωσάμην.

Ἐντελῶς ἀντίθετον ἐκφραστικῶς εἰκόνα εὑρίσκει τις ἐν Ρωμανοῦ Κοντακίῳ εἰς τὰς Δέκα Παρθένους (παρὰ Christ—Paranikas, ἔργ. μν)·

Δικαιότατε κριτά,
ἁγνείαν ἐτηρήσαμεν,
ἐγκράτειαν δὲ πᾶσαν
ἠσκήσαμεν μετὰ προθυμίας. . .
ἐνικήσαμεν ἡμεῖς καὶ τὰς ὀρέξεις.

[2] Τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ
τῇ παραβάσει παραζηλώσας
ἔγνων ἐμαυτὸν
γυμνωθέντα Θεοῦ (α' 3),

Βλ. καὶ Ἐφ. 2, 12, «ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ».

[3] δ', 27.

[4] β', μέρος 2, 7.

[5] Μορφώσας μου
τὴν τῶν παθῶν ἀμορφίαν
ταῖς φιληδόνοις ὁρμαῖς. . . (β' 4)
Ἠμαύρωσα
τῆς ψυχῆς τὸ ὡραῖον
ταῖς τῶν παθῶν ἡδοναῖς (β' τ.).

Εἶναι πλεῖστα τὰ τὴν σαρκικὴν ἁμαρτίαν περιγράφοντα καὶ καταδικάζοντα τροπάρια.

ριάζει ταύτην,[1] οἱ δὲ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες τοῦ 4ου αἰῶνος χαρακτηρίζουν ταύτην ὡς τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν ἠθικῆς διαφθορᾶς τῆς κοινωνίας. Καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ δὲ ποιήσει ζωηρότατα εἰκονίζεται καὶ καταδικάζεται ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός.[2]

Αἱ συνέπειαι τῆς ἁμαρτίας ἐκλαμβάνονται διττῶς, ἀναλόγως τοῦ χρόνου, καθ' ὅν ἐκδηλοῦνται ἢ πρόκειται νὰ ἐκδηλωθοῦν αὗται. Πρῶτον κατὰ τὸν παρόντα χρόνον γενικὴ διαφθορά, κατάπτωσις καὶ καταστροφή, καθιστῶσα ἐπώδυνον τὸν βίον, καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ἀσχέτως πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἢ πολιτικὴν θέσιν αὐτοῦ, τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν καὶ τὰς τιμάς· τὸ σῶμα κεῖται κατερρυπωμένον, ὁ νοῦς τραυματίζεται δεινῶς, ὁ λόγος καθίσταται ἀσθενής, τὸ πνεῦμα νοσηρόν, ὁλόκληρος ἡ προσωπικότης εἶναι καθηλκωμένη, συνεπῶς δὲ ὁ βίος ἄχαρις καὶ νεκρός.[3] Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι τὸ ἀναπόφευκτον ἐπακόλουθον τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἤδη τονίζεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γρα-

---

[1] Βλ. Ρωμ. α' 24 κ. ἑξ. Α' Κορ. στ' 9-10, Κολ. γ' 5.8.9, Ἐφ. ε' 3 καὶ ἑξ. κ.λ.π. Ἡ ἔκφρασις μάλιστα τοῦ Παύλου «οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν» (Ρωμ. ζ' 17), ὑποδεικνύει ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐν γένει συνδέεται στενώτατα μετὰ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας. Ἡ αὐτὴ προσοχὴ δίδεται εἰς τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν καὶ ὑπὸ τῶν ἑλληνιστῶν ἠθικολόγων. Βλ. Ἐπικτήτου, Ἐγχειρίδιον, 40, κ.λ.π.

[2] Ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς ἐπιθυμίας ταύτης βλέπει τις ἐν Ρωμανοῦ Κοντακίῳ εἰς τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, στροφαὶ ε'-κ' (ἐν Pitra, Analecta sacra, I, σελ. 67 κ. ἑξ.). Βλ. ἐπίσης καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν,

σὺ δ' εἰπέ μοι κάκιστον,
ὦ δυσῶδες σαρκίον, (στιχ. 71-72),
τετρωμένῳ ποθεῖς δὲ
πόθεν κακὰς ἐπαντλεῖν
τὰς ἡδονὰς (στίχ. 132 ἑξ.),

καὶ πρὸς παρθένον παραινετικόν,

τί μοι σάρκα φυγοῦσα
πρὸς σάρκα ἐπιστρέφεις; (στίχ. 69-70).

[3] Ὁ νοῦς τετραυμάτισται,
τὸ σῶμα μεμαλάκισται,
νοσεῖ τὸ πνεῦμα,
ὁ λόγος ἠσθένησεν,
ὁ βίος νενέκρωται (θ' 1).
Τὸ σῶμα κατερρυπώθην,

τὸ πνεῦμα κατεσπιλώθην
ὅλος ἡλκώθην (δ' 17).
Τέτρωμαι, πέπληγμαι,
ἰδοὺ τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ,
τὰ καταστίξαντά μου
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα (β' μέρος δεύτερον 8).

φῇ.[1] Ἀλλὰ πάντως ἡ προσωρινὴ αὕτη τιμωρία εἶναι ἀσήμαντος, ὅταν συγκριθῇ πρὸς τὴν δευτέραν καὶ καιρίαν συνέπειαν τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ τιμωρίαν, ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ Κριτοῦ, ὅστις θὰ ἔλθῃ ἐν πλήρει μεγαλειότητι καὶ δόξῃ προκαλούσῃ φόβον,[2] ἅπαντες θὰ δειλιοῦν νὰ παρουσιασθοῦν πρὸ τοῦ αὐστηροῦ βήματος αὐτοῦ. Αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ θὰ εἶναι κεκλεισμέναι διὰ τὸν ἁμαρτωλόν, ὅστις θὰ ὑπόκειται εἰς τὸν «λιμὸν τοῦ Θεοῦ».[3]

2. ΕΛΕΓΧΟΥΣΑ ΚΛΗΣΙΣ

Κυρίαν θέσιν ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ποιήματος καταλαμβάνει φωνή τις ἐλέγχουσα καὶ καλοῦσα τὴν ψυχήν, ὅπως συνέλθῃ καὶ τερματίσῃ τὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν ἠθικὴν κατάρρευσιν. Ἡ φωνὴ αὕτη ἐκφραστι-

---

[1] Ὁ πόνος καὶ τὰ παθήματα ἐξηγοῦνται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ κατὰ τρεῖς τρόπους, ὡς λυτρωτικά, ὡς παιδευτικὰ καὶ ὡς τιμωρίαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰὼβ οἱ φίλοι τοῦ πρωταγωνιστοῦ ἐκλαμβάνουν τὰ παθήματά του ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἔννοιαν (δ΄ 32 κ. ἑξ). Καὶ κατὰ τοὺς προφήτας αἱ ἁμαρτίαι ἐπιφέρουν ἄμεσον τιμωρίαν ἐπιγείου μορφῆς, μάλιστα δὲ ὁμαδικὴν (Βλ. Β. Βέλλα, Θρησκευτικαὶ Προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Β΄, Ὁ Προφήτης Ἡσαΐας, Ἀθῆναι 1935, σελ. 160 κ. ἑξ.). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐξηγοῦνται ἐνίοτε τὰ παθήματα καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ (Γαλ. στ΄ 8).

[2] η΄, 20.

Ὅταν κριτὴς καθήσῃς ὡς εὔσπλαγχος
καὶ δείξῃς τὴν φοβερὰν
δόξαν σου, Χριστέ,
ὤ, ποῖος φόβος τότε!
Καμίνου καιομένης,
πάντων δειλιώντων
τὸ ἄστεκτον τοῦ βήματός σου.

Ζωηροτάτην περιγραφὴν τῆς κρίσεως βλέπε ἐν Κοντακίῳ τοῦ 5ου αἰῶνος (Τρεμπέλα, ἔργ. μν., σελ. 52), στίχ. 3-10 καὶ ἐν Κοντακίῳ Ρωμανοῦ τοῦ Μελῳδοῦ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν.

[3]

Ἐκλείσθη σοι
ὁ οὐρανός, ψυχή,
καὶ λιμὸς Θεοῦ κατέλαβέ σε. (η΄ 15).

Αἱ ἐκφράσεις «φοβερὰ δόξα», «λιμὸς Θεοῦ» κ.λ.π. πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν ἀντικειμενικῶς κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους παραγομένην ἐντύπωσιν, οὐχὶ δὲ ὑποκειμενικῶς, ὡς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ναὶ μὲν περὶ «ὀργῆς Θεοῦ» γίνεται λόγος καὶ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ (Ρωμ. α΄ 18 κ. ἀ.), ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ ἡ ὀργὴ δὲν εἶναι ἰδιότης τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον μάλιστα οὐδέποτε ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τὸν Θεὸν ὡς ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος «ὀργίζομαι». Ἡ ἔκφρασις ἀποδίδει εἰκονικῶς τὸ συμβὰν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου.

κῶς ἐμφανίζεται ὡς προερχομένη οὐχί ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἔσωθεν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ποιηταῖς.[1]

Οἴμοι, τάλαινα ψυχή!
τὶ ὡμοιώθης τῇ πρώτῃ Εὔᾳ;
Δεῦρο, τάλαινα ψυχή,
σὺν τῇ σαρκί σου τῷ πάντων κτίστῃ
ἐξομολογοῦ.[2]

Ἡ ἐξέτασις τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀνδρέου δὲν λύει τὸ πρόβλημα τῆς προελεύσεως τῆς φωνῆς, διὰ τῆς ἐξευρέσεως στοιχείου τινὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀνωτέρου τῆς ψυχῆς. Ὁ Παῦλος δεχόμενος, ὅτι αἱ ψυχικαὶ ἱκανότητες εἶχον ἀμαυρωθῇ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀνεγνώριζεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δυνάμεις μὴ ἐπηρεασθείσας ὑπ' αὐτῆς,[3] ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ οἱ θεολογικοὶ ὅροι ἦσαν ἐλαστικοὶ καὶ δὲν εἶχον λάβει τὴν τεχνικὴν αὐτῶν σημασίαν εἰσέτι. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ δυνάμεις αὗται δὲν ἀπεδείχθησαν ἱκαναὶ νὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν καθηκόντων, ὡς δεικνύει ἡ γενικὴ κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς προχριστιανικῆς ἀνθρωπότητος[4] καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς

---

[1] Βλ. π.χ. τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν Κοντάκιον τοῦ Ρωμανοῦ,

ψυχή μου, ψυχή μου,
ἀνάστα τὶ καθεύδεις;

Συνεσίου Πτολεμαΐδος, Ὕμνος γ', 1-5,

Ἄγε μοι ψυχά
ἱεροῖς ὕμνοις ἐπιβαλλομένα
ὑληγενέας
εὔνασσον οἴστρους,

Ἡλία τοῦ Συγκέλλου, Ἀνακρεόντειον κατανυκτικόν, στ. 13 ἑξ.

Διατὶ ψυχὴ καθεύδεις;
διατὶ βλέπεις ὀνείρους;
διατὶ σκιαῖς παλαίεις;
διατὶ τρέχεις ἀδήλως;

Πρβλ. καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, στίχ 1 ἑξ., Λέοντος Βασιλέως, Ὠδάριον κατανυκτικὸν (Christ.—Paranikas, σελ. 48 ἑξ.), στ. 55 ἑξ., Οἶκον Μ. Τρίτης κ.λ.π. [2] α' 4, α'.2.

[3] Ὁ Ἀπόστολος δίδει εἰς τὴν δύναμιν ταύτην τὰ ὀνόματα «νόησις» (νοούμενα, Ρωμ. α' 18), «ἔσω ἄνθρωπος» (Ρωμ. δ' 22 κ. ἀ.), «συνείδησις» (ἰδίως Ρωμ. β' 13-16). Βλ. Β. Ἰωαννίδου, ἔργ. μν., σελ. 99-107 καὶ Ε. Ἀντωνιάδου, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ αἱ Θρησκεῖαι, ἐν Θεολογία, ΙΘ' (1948), σελ. 672-692.

[4] Ρωμ. α' 18-δ'.

θείας ἐπεμβάσεως πρὸς λύτρωσιν ἀπ' αὐτῆς. Βεβαίως ὁ Παῦλος παρὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν εἰσάγει καὶ νέον στοιχεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ πνεῦμα,[1] τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εἶναι μόνιμον στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος ἢ ἰδιότης αὐτῆς, ἀλλὰ δύναμις δημιουργουμένη διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἢ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος,[2] ὥστε τριχοτομικὴ θεωρία δὲν εὑρίσκεται ἐνταῦθα.[3] Βραδύτερον ἡ διχοτομικὴ θεωρία περὶ ἀνθρώπου ἔγινε γενικῶς ἀποδεκτὴ κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀπολλιναρίου, οὐδεμία δὲ ἔνδειξις ὑπάρχει ὅτι ὁ Ἀνδρέας εἶχεν ἀντίθετον ἀντίληψιν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος φύσει κατέχει δύναμίν τινα ἀνωτέραν τῆς ψυχῆς καὶ ἱκανὴν νὰ καθοδηγήσῃ ταύτην. Οὕτω ἡ καλοῦσα φωνὴ δὲν εἶναι τοιαύτη τις δύναμις, π.χ. ἡ συνείδησις,[4] οὔτε δὲ ἐξ ἄλλου φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Ἀνδρέας καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ ἀκολουθοῦν ἐνταῦθα τὴν λαϊκὴν πρᾶξιν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἢ προσφωνεῖ ταύτην.[5]

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς ποιήμασιν ἡ φωνὴ αὕτη διακρίνεται τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν γ' προσώπῳ καὶ

---

[1] Βλ. τὴν διάκρισιν μεταξὺ «ψυχικῶν» καὶ «πνευματικῶν» ἀνθρώπων ἐν Α' Κορ. ιε' 44.

[2] Βλ. Ρωμ. η' 16, αὐτὸ γὰρ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ.

[3] Συνέσιος ὁ Πτολεμαΐδος, Ὕμνος δ' 275-280, διακρίνει σῶμα, ψυχὴν καὶ πνεῦμα. Ἡ ψυχὴ ὑπόκειται εἰς πάθη (βλ. καὶ η' 42 ἑξ.), εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι καὶ οὗτος θεωρεῖ τὸ πνεῦμα ὡς τὴν καθοδηγοῦσαν καὶ φωτίζουσαν θείαν δύναμιν κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐπενέργειαν. Κατ' ὀλίγον αἱ λέξεις ψυχὴ καὶ πνεῦμα ἐπλησίασαν τὴν σημασίαν ἀλλήλων.

[4] Ὅτι ἡ συνείδησις δύναται νὰ ἐλέγξῃ τὰς κακὰς πράξεις δεικνύεται ἐν τῇ ἀκολούθῳ στροφῇ·

> ἐντεῦθεν καὶ κατεκρίθην,
> ἐντεῦθεν κατεδικάσθην
> ἐγὼ ὁ τάλας
> ὑπὸ τῆς οἰκείας συνειδήσεως,
> ἧς οὐδὲν ἐν κόσμῳ βιαιότερον (δ' 5).

Εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι ἡ συνείδησις, πεπωρωμένη μέχρι τοῦδε, μόνον διὰ τῆς θείας κλήσεως ἠδύνατο νὰ καθαρθῇ καὶ διΐδῃ τὴν ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν τῶν πράξεων. Ἄλλωστε αὕτη δὲν δύναται νὰ διακριθῇ πλήρως ἀπὸ τῆς ἐλεγχομένης ψυχῆς, οὖσα λειτουργία αὐτῆς.

[5] Βλ. τοὺς λόγους τοῦ ἄφρονος πλουσίου· «ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· φάγε, πίε, εὐφραίνου». Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ δραματοποιημένην εἰκόνα.

βεβαίως δὲν ὁμιλεῖ ὁ Θεός. Δυνάμεθα ὅμως νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ φωνὴ αὕτη εἶναι «θεία», προερχομένη ἐμμέσως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεία φωνὴ κατέχει ἐνδιαφέρουσαν θέσιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Χριστιανικῇ Γραμματείᾳ. Ὁ Παῦλος ἀποδίδει ταύτην κατ᾽ εὐθεῖαν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατοικοῦν καὶ κράζον· Ἀββᾶ ὁ πατήρ,[1] ὁ δὲ Ἰγνάτιος ὁμιλεῖ περὶ φωνῆς καλούσης εἰς ἐπιστροφὴν καὶ προσέλευσιν πρὸς τὸν Πατέρα Θεόν.[2] Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ παρόντι ποιήματι καλοῦσα φωνή. Ὁ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ πλήρει διαφθορᾷ διαβιῶν, αἰσθανόμενός ποτε ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ Θεῖον Πνεῦμα νὰ ὁμιλῇ, ἀνακτᾷ τὴν δύναμιν τῆς κατανοήσεως τῶν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ὑποχρεώσεων αὐτοῦ. Οὕτω δέ, ὡς ἐν θείᾳ ἐμπνεύσει, καλεῖ διὰ τῆς θείας φωνῆς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τούτων.

Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπίγνωσις τῆς ἰδίας θέσεως, ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτωλότητος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μετανοίας εἶναι τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ὁποῖα ἀποβλέπει ἡ καλοῦσα φωνή, ἥτις, καθισταμένη προελεγκτὴς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, γίνεται συγχρόνως αἰτία τῆς σωτηρίας.

3. ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπὸ τῆς θείας φωνῆς ἐλέγχου τῶν πράξεων τοῦ ἐν ἁμαρτίᾳ ζῶντος εἶναι ἡ συναίσθησις τῆς τραγικῆς του θέσεως, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιληφθῇ. Ὡς ἄσωτος υἱὸς διαβλέπει τώρα, ὅτι ἡ ἐν ἀποστασίᾳ ἀπόλαυσις τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν οὔτε κἂν προσωρινὴν εὐτυχίαν προσφέρει, διότι ἄμεσος ἀκόλουθος ταύτης ἔρχεται ἡ γύμνωσις τῆς ψυχῆς καί κενότης, ἡ πλήρης πτώχευσις τῆς ζωῆς.

Ἡ συναίσθησις αὕτη ἄγει αὐτὸν εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ὁποίων τὸ βάρος εἶναι τόσον καταθλιπτικόν, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ βαστάσῃ μόνος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπορρίψῃ τοῦτο ἐκτὸς ἑαυτοῦ,

---

[1] Βλ. Γαλ. δ´ 6, ἐξαπέστειλε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κράζον· Ἀββᾶ. ὁ πατήρ, Ρωμ, η´ 15 ἑξ., ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν Ἀββᾶ, ὁ πατήρ· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ.

[2] Ἡ φωνὴ παρ᾽ Ἰγνατίῳ καλεῖ· «δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα» (Ρωμαίους 7,3, Φιλαδελφεῖς 7,1). Βλ. F. J. Dölger, Θεοῦ φωνή, Die Gottesstimme bei Ignatius von Antiochien Kelsus und Origen, Antike und Christentum, 5 (1936), σελ. 218-223.

καθιστῶν καὶ ἄλλα πρόσωπα, ἰδίως δὲ τὸν Θεόν, κοινωνὰ τῶν τραγικῶν αὐτοῦ μυστικῶν. Ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν, ἀπαντῶσα σποραδικῶς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν,[1] ἦτο ἤδη ἐν πράξει κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τῆς Ἰσραηλιτικῆς ἱστορίας, φέρουσσα ὁμαδικὸν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον περιελάμβανε τὰς ἀνομίας τοῦ Ἰσραὴλ ὡς ἐθνικοῦ συνόλου, ἀκόμη δὲ καὶ τῶν προγόνων.[2] Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἐξομολογήσεως ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὰ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ[3] καὶ τοῦ τελώνου.[4]

Συχνοτάτη χρῆσις τοῦ στοιχείου τῆς ἐξομολογήσεως γίνεται ἐν τῇ Ὑμνογραφίᾳ τῆς Ἐκκλησίας,[5] οὐδαμοῦ ὅμως λαμβάνει τόσην ἔκτασιν ὅσην ἐν τῷ Μεγάλῳ Κανόνι. Εἰς τὴν κλῆσιν τῆς φωνῆς, ὅπως ἀνανήψῃ καὶ ἀναλογισθῇ τὰς πράξεις, καὶ προσαγάγῃ ταύτας «ἐπ' ὄψεσιν»,[6] ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπαντᾷ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, δὲν εἰκονίζεται ὅμως αὕτη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὡς ἐν μυστικῇ συντριβῇ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸν Θεὸν ἢ τὸν ἐπὶ γῆς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς κραυγὴ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἰδίως δὲ πρὸς τὸν οὐράνιον θρόνον τοῦ Θεοῦ·

Πρόσεχε
οὐρανὲ καὶ λαλήσω,
γῆ ἐνωτίζου φωνῆς
μετανοούσης Θεῷ.[7]

Ἡ ἔκτασις τῆς παρανομίας ἦτο τεραστία, ἀνάλογος δὲ πρέπει

---

[1] Βλ. Πλουτάρχου Ἀποφθέγματα, 217 Δ, 229 Δ.

[2] Βλ. Κριτ. ι' 9 ἑξ. Ἱερ. γ' 25, ιδ' 20, Δαν. θ' 16, Νεεμ. θ' 2 κ.λ.π.

[3] Λουκ. 15, 18. Πάτερ ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι υἱός σου.

[4] Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λουκ. ιη' 9.

[5] Βλ. π. χ. Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου εἰς τὴν Θείαν Μετάληψιν·

Ἀπὸ ῥυπαρῶν χειλέων,
ἀπὸ βδελυρᾶς καρδίας,
ἀπὸ ἀκαθάρτου γλώσσης,
ἐκ ψυχῆς ἐρρυπωμένης . . .
Ἥμαρτον ὑπὲρ τὴν πόρνην.

[6] Ἀνάνηψον, ὦ ψυχή μου,
τὰς πράξεις σου ἃς εἰργάσω
ἀναλογίζου
καὶ ταύτας ἐπ' ὄψεσι προσάγαγε (δ' 3).

[7] Παράβαλε τὴν ἐκφραστικὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἀσώτου· «ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου».

νὰ εἶναι καὶ ἡ συντριβὴ καὶ ἐξομολόγησις, γνωστοποιοῦσα ταύτην πανταχοῦ. Οὕτω ἡ κατάστασις τοῦ ἁμαρτωλοῦ θεωρεῖται ὡς ἐλαφρυνομένη ἀπὸ τοῦ μεγάλου βάρους τῶν μυστικῶν του.

Καθ' ὅσον ἀναπτύσσεται ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ εὐρύνονται αἱ πνευματικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, κατὰ τοσοῦτον καθίσταται ταπεινοτέρα καὶ ἡ περὶ ἑαυτοῦ ἀντίληψις. Οὕτω ἀπέναντι τῆς ἁγιότητος καὶ μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἰδίαν μικρότητα καὶ ἁμαρτωλότητα, ἡ ἐπίγνωσις δὲ αὕτη ὁδηγεῖ εἰς τὴν αὐτοκατηγορίαν, ἴχνη τῆς ὁποίας εὑρίσκονται βεβαίως ἐν αὐτῇ τῇ ἐξομολογήσει. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ βραδέως ἀναπτύσσεται τοιαύτη τάσις, καθ' ἣν οἱ Ἰσραηλῖται αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὡς πονηροὺς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους,[1] ὁ δὲ ψαλμῳδὸς εὑρίσκει ἑαυτὸν ὡς δεδεμένον τῇ ἁμαρτίᾳ ἤδη ἀπ' αὐτῆς τῆς συλλήψεώς του.[2] Ἡ ἐκδηλωθεῖσα καὶ πάντοτε ἐκδηλουμένη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἰδίως ἐν τῇ ἀπολυτρωτικῇ θυσίᾳ τοῦ Χριστοῦ,[3] δίδει περισσοτέραν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἀντιληφθῇ σαφῶς τὴν τραγικὴν σημασίαν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἑπομένως ἐκτιμήσῃ δεόντως τὴν ἀδυναμίαν του. Οὕτω προστίθεται εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς ἁμαρτίας ἰσχυροτάτη τάσις πρὸς αὐτοκατηγορίαν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος τύπτων τὸ στῆθος ἀνακηρύσσει ἑαυτὸν ὡς ἁμαρτήσαντα ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους[4] καὶ ὡς ἀνάξιον νὰ θεωρῆται υἱὸς Θεοῦ καὶ ἐν γένει χαρακτηρίζει μεθ' ὑπερβολῆς τὴν κατάστασίν του.

Οὐ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ
ἁμάρτημα οὐδὲ πρᾶξις,
ἣν ἐγώ, Σῶτερ,
οὐκ ἐπλημμέλησα.[5]

Ἕτερον στοιχεῖον τῆς συναισθήσεως τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ θρῆνος, ὅστις συνακολουθεῖ πάντοτε τῇ ἀπωλείᾳ κοσμικῶν ἢ πνευματικῶν

---

[1] Βλ. Ἔσδρ. θ' 13.

[2] Ψαλμ. γ' 5, Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην

[3] Βλ. Μ. Κανόνα δ' 18.

Καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκύνησέ με ἡ μήτηρ μου
Τὸ σῶμα σου καὶ τὸ αἷμα
σταυρούμενος ὑπὲρ πάντων
ἔθυσας, Λόγε,
τὸ μὲν σῶμα ἵνα ἀναπλάσῃς με,
τὸ δὲ αἷμα ἵνα ἀποπλύνῃς με.

[4] Τὸν ὑπὲρ τὴν φύσιν πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήσαντα (θ' 25).

[5] δ' 4.

ἀγαθῶν. Θρήνου παραδείγματα εὑρίσκομεν πλεῖστα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ,[1] ἐν δὲ τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ θρῆνος ἢ κλαυθμὸς παρίσταται ὡς ἡ ἄμεσος ἐκδήλωσις τῶν συναισθημάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.[2] Ἡ ἁμαρτία, οὖσα ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀστοχία καὶ ἀπώλεια προκαλεῖ πόνον καὶ θρῆνον εἰς ὅσους κατανοοῦν τὴν ἀληθῆ σημασίαν αὐτῆς.[3] Ἡ θαυμασία ἀποστροφὴ τοῦ Παύλου

> ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! τίς με ρύσεται ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;[4]

ἐκφράζει τὸν πόνον τοῦ ἀνθρώπου (ἀκριβέστερον δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου) διὰ τὸ ἀδιέξοδον, εἰς τὸ ὁποῖον περιήγαγεν ἑαυτόν.

Ὁ Μέγας Κανών, προϋποθέτων ἤδη τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπενεργείας τῆς θείας φωνῆς καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἁμαρτίας, ἄρχεται διὰ θρηνῳδίας, συνεχίζει δὲ ταύτην καθ' ὅλην τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος.

Πόθεν ἄρξομαι θρηνεῖν
τὰς τοῦ ἀθλίου μου βίου πράξεις;[5]
Τὰ δάκρυα
τὰ τῆς πόρνης, οἰκτίρμων,
κἀγὼ προβάλλομαι.[6]
Καὶ σταγόνας στάλαξον δακρύων σου[7]
Τὰ δάκρυα, Σῶτερ, τῶν ὀμμάτων μου
καὶ τοὺς ἐκ βάθους στεναγμούς.[8]

---

[1] Οἱ θρῆνοι τοῦ Ἱερεμίου περιγράφουν τὸν πόνον διὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ κοσμικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως ἐπὶ τῶν τελευταίων.

[2] Βλ. Ματθ. κβ' 13, Ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[3] Βλ. τὴν μυρίσασαν τὸν Κύριον πόρνην. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός. . . κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχουσα τοὺς πόδας αὐτοῦ, Λουκ. ζ' 37 ἑξ. Πρβλ. καὶ τροπάριον Κασσιανῆς.

[4] Ρωμ. ζ' 24 Παραδείγματα θρήνου ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει βλ. ἐν Μεθοδίου, Συμπόσιον τῶν Δέκα Παρθένων στροφὴ 8,

Θρηνοῦσι βαρύστονοι κόραι πιλῶν πικρῶς
νυμφῶνος ἔξω καὶ βοῶσι γοερῶς.

Ρωμανοῦ, Κοντάκιον εἰς τὴν Πόρνην (Pitra, An. Sacra I 85 κ. ἑξ). στροφὴ 2,

Κλαίω, πενθῶ, στενάζω

Διὰ τὸν θρῆνον τῶν μοναχῶν βλ. Α. Φυτράκη, ταῖς τῶν δακρύων ροαῖς. . . Ἀθῆναι 1915.

[5] α' 1. [6] β' 10. [7] δ' 3.

[8] στ' μέρος πρῶτον, 1. Βλέπε Κάθισμα τῆς Μ. Τρίτης. «ἐκ βάθους στενάζουσα», Ψαλμ. ρκθ', «ἐκ βαθέων ἐκεκραξά σοι» (Βλ. Π. Μπρατσιώτου, Αἱ ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου, Ἀθῆναι 1928, σελ. 88 ἑξ.).

᾿Αλλ᾿ ὁ θρῆνος δὲν ἱκανοποιεῖ τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Εἶναι δυνατὸν οὗτος νὰ λυπῆται καὶ θρηνῇ κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ διαφόρους λόγους, ἀλλ᾿ ἂν ἐν τῷ θρήνῳ δὲν ἐνυπάρχῃ τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπιστροφῆς, καθίσταται οὗτος κενὸς καὶ δυνατὸν νὰ σημαίνῃ λύπην διότι ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἐν ἁμαρτίᾳ ἀγαθῶν δὲν ἦτο πλήρης. Σημασίαν ἔχει ἡ εἰς μετάνοιαν ἄγουσα λύπη, ἥτις, γεννωμένη ἐκ τῆς ὀδυνηρᾶς καταστάσεως τῆς ἁμαρτίας, κραταιοῦται ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαθε διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ζητεῖ τὴν ἐπιστροφήν του. Οὕτω κύριον στοιχεῖον τῆς συναισθήσεως τῆς ἁμαρτίας καθίσταται ἡ μετάνοια.

(῞Επεται συνέχεια)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΙΜΙΑ

Δὲν θέλω νὰ λέγεται ἢ νὰ γράφεται ὅτι ἡ ᾿Εκκλησία ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν κτημάτων της, ἐφ᾿ ὅσον διὰ τοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος πρόκειται νὰ ἀποκαθίστανται ***ἀκτήμονες*** καλλιεργηταί.

Καλῶς, εὐτυχῶς, γνωρίζει ὁ σεπτὸς προκαθήμενος τῆς ᾿Εκκλησίας τῆς ῾Ελλάδος ὅτι ἄπειροι εἶναι οἱ ἀκτήμονες ἐν ῾Ελλάδι, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀφ᾿ οὗ ὑπηρέτησαν τὴν Πατρίδα ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα καὶ δὴ ἐναντίον τῶν συμμοριτῶν, ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἑστίας των ***ἄκληροι καὶ ἄνεργοι*** καθ᾿ ὅτι, ὅταν ὑπηρέτουν ὑπὸ τὰς σημαίας, τοῖς ἐδίδοντο καὶ δικαίως ἄφθονοι ὑποσχέσεις ὅτι δηλ ἀποστρατευόμενοι θὰ εὕρουν γῆν πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐργασίαν πρὸς βιοπορισμόν.

᾿Αναφέρω ἓν μόνον παράδειγμα ἐκ τῶν χιλίων ποὺ γνωρίζω: Εἰς ἓν προσφυγικὸν χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐγένετο ἡ διανομὴ τοῦ τσιφλικίου κατὰ τὸ 1928 ῎Εκτοτε οἱ μικροὶ ἐμεγάλωσαν, ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρας οἰκογενείας, οἱ νέοι ἐστρατεύθησαν οὐχὶ ἅπαξ, ἐπολέμησαν γενναίως κατά τε τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν τοιούτων, ἐπανῆλθον εἰς τὰς μόλις παλινοστησάσας οἰκογενείας των, καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 208 ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Τί θὰ γείνουν αὐτοί;

Βεβαίως «δεύτερον πάτωμα» καλλιεργησίμου γῆς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κατασκευάσωμεν. Μόλις 20ο)ο εἶναι ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις τῆς ἐξ 130 000 τ. χ. ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος. Θὰ ἐξηλεκτρίσωμεν τὴν Χώραν. Θὰ ἀρδεύσωμεν τὴν γῆν. Θὰ φέρωμεν μηχανήματα καὶ λιπάσματα. Ἀλλὰ δι᾽ ὅλα αὐτὰ πρέπει ***πρωτίστως***, νὰ ὑπάρχῃ ***γῆ!*** Καὶ ***γῆ*** δὲν ὑπάρχει, ἐφ᾽ ὅσον ὑπάρχουν ἀκόμη τσιφλίκια ὑπολείμματα βέβαια, κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπαλλοτριώσεως τῶν Θεσσαλικῶν τσιφλικίων καὶ τῆς μιμήσεως τούτου ὑφ᾽ ὅλων τῶν Κυβερνήσεων τοῦ τόπου.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν ὅλαι αἱ ὑπολειπόμεναι μεγάλαι ἐκτάσεις, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοιούτων.

Πρέπει νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν, διότι τὸ Κράτος ἔχει ***στοιχειώδη*** ὑποχρέωσιν νὰ δίδῃ ***γῆν*** καὶ ***ἐργασίαν*** εἰς τοὺς πολίτας. Πρέπει νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν, διότι «μπιρὶ γὲρ μπιρὶ μπακάρ, κηγιαμὲτ ὀντὰν κοπάρ», διότι τὸ ἄδειανὸ σακκὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ στέκεται ὄρθιον, διότι τὸ ἄδειανὸ στομάχι αὐτιὰ δὲν ἔχει, διότι, τέλος, ***ἐλλοχεύει ὁ κομμουνισμός, καί, τότε, ὃ μὴ γένοιτο ποτέ, πάει τὸ Κράτος, πάει καὶ ἡ*** Ἐκκλησία! Finis Ecclesiae! Κομμουνισμόν, ἄρνησιν δηλ. πάσης ἐλευθερίας, δὲν θέλομεν ***οὔτε καθ᾽ ὕπνους, οὔτε κατ᾽ ὄνειρα*** νὰ ἴδωμεν. Ὁ κομμουνισμὸς εἶναι τὸ θολό, τὸ βαθὺ ἐκεῖνο ποτάμι, ποὺ «Θεὸς νὰ μὴν τὸ κάνῃ νὰ γίν᾽ ἀληθινό», ὅπως λέγει ὁ ἀτυχὴς ποιητής, ὁ Βιζυηνός!

* * *

Ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία ἔχει ***μεγάλην*** ἀποστολήν, οὐράνιον, καὶ ἐπίγειον, πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποστολήν!

Ἐὰν ὅμως σήμερον στρέψωμεν γύρω τὰ βλέμματά μας, θὰ ἴδωμεν ὅτι, δυστυχῶς, διακατέχει τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν μία ἐπικίνδυνος ***πνευματικὴ ἀναιμία!*** Διατί;

Διότι ***στερούμεθα ἐν πολλοῖς ἐγγραμμάτου, μορφωμένου κλήρου!*** Χθὲς ἀκόμη δὲν εἴδομεν τὸν γεραρὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πριμᾶτον πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδωνα ἀποστείλαντα εἰς Βόρειον Ἑλλάδα σαράντα ἱεροκήρυκας διὰ νὰ κηρύξουν τὸν θεῖον λόγον, ἔστω καὶ δι᾽ ὀλίγας ἑβδομάδας;

Εἶναι βέβαια εὐσεβεῖς, θεοφοβούμενοι, καλοπροαίρετοι οἱ ἱερεῖς μας. Ἀλλ᾽ εἶναι καὶ ὀλίγοι, καὶ ἀπόφοιτοι μόνον δημοτικῶν σχο-

λείων! Ὑπάρχουν χωρία, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν κἂν ἱερεῖς! Αἱ ἐκκλησίαι μένουν κλεισταί, ὅπως δυστυχῶς, μένουν κλειστὰ καὶ σχολεῖα ἀκόμη!

Οἱ συμμορῖται, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι εἶναι σπουδαιότατοι κοινωνικοὶ παράγοντες, ἔστρεψαν τὴν μανίαν των τὴν καταστροφικὴν ἐναντίον ἰδίᾳ τούτων, διότι μόνον ἐὰν ἐπάτασσον τοὺς ποιμένας, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σκορπίσουν καὶ τὰ ποίμνια!

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, βαθεῖα καὶ αἰώνιος εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὸν Κλῆρον τὸν ἑλληνικὸν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ λαλοῦντες τὰς μεγάλας αὐτοῦ θυσίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Σήμερον ὅμως, ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως, ἐπικίνδυνος ***πνευματικὴ ἀναιμία*** μαστίζει τὴν χώραν!

Δὲν ἔχομεν ἐπαρκεῖς ἱερεῖς, καὶ ὅσους ἔχομεν δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀναλάβουν τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἀποστολικῆς διακονίας!

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπ᾿ ἐσχάτων τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Φροντιστήρια, αἱ Ἱερατικαὶ Σχολαί, ἐπιστήμονες Ἱεροκήρυκες, ἀνώτεροι Ἱεράρχαι, καλοὶ Θεολόγοι, εὐσυνείδητοι Ἐξομολόγοι, διαπρεπεῖς ἐκκλησιαστικοὶ Κοινωνιολόγοι, ἔδωσαν μεγάλην ὤθησιν καὶ ἔγειναν ***σωτήριοι αἱμοδόται*** εἰς τὴν παρατηρουμένην ***πνευματικὴν ἀναιμίαν***, πάντως ὅμως ***ὀλίγοι εἶναι οἱ σπορεῖς καὶ οἱ μεταγγισταί!***

*
* *

Πρέπει λοιπὸν νὰ ***αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἱεραποστόλων***.

Ἀλλ᾿ ἡ αὔξησις αὐτὴ τῶν ἱεραποστόλων ***δεῖται μέσων οἰκονομικῶν, δεῖται χρημάτων***.

Καὶ ἀκριβῶς εἰς ἀσφάλισιν τῶν οἰκονομικῶν τούτων μέσων ἀποβλέπει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπεραμυνομένη τῆς κτηματικῆς της περιουσίας, ὄχι δι᾿ αὐτὴν ταύτην τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου, τοῦ θείου, τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ ***τῆς δημιουργίας καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν***.

Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γείνῃ;

Πρέπει βεβαιότατα νὰ ἀποκτήσουν ἕνα κλῆρον γῆς οἱ ἀκτήμονες καλλιεργηταί.

Πρέπει ὅμως καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν μεγάλην αὐτῆς κοινωνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀποστολήν.

Κάποτε εἴχαμεν ἀπαλλοτριώση μίαν ἔκτασιν χιλίων στρεμμάτων μεταξὺ Ἀλατίνι καὶ μικροῦ Ἐμβόλου, πρὸς στέγασιν τῶν προσφύγων. Ἠγέρθη μέγας θόρυβος ἀπὸ ἐνδιαφερομένους τιτλούχους. Εἶπα πρὸς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον «Οὕτω πράξας, ὑμᾶς μιμοῦμαι. ***Ἀνθρώπους στεγάζω***. Χώματα φθαρτὰ παίρνω». Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐμειδίασε. Προχώρει μοῦ εἶπε, καὶ προσέθεσεν: Ὁ Θεὸς μαζύ σου!

Τώρα; Ὁλόκληρος ἐκείνη ἡ ἀπαλλοτριωθεῖσα ἔκτασις κατεκαλύφθη ἀπὸ προσφυγικὰ σπίτια καὶ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα, χαίρει δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μακαρίζονται τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Συνιστῶμεν λοιπὸν—καὶ ἐν τῇ Βουλῇ θὰ συνηγορήσωμεν ἐνθέρμως—ὅπως ἡ μὲν ἀπαλλοτρίωσις ἢ ἡ ἑκουσία παραχώρησις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων λάβῃ χώραν τὸ ταχύτερον, ἀλλὰ καὶ τὸ Κράτος διὰ ψηφίσματος, διὰ νόμου δηλ. ἔχοντος συντακτικὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, ἀναλάβῃ ἐκ τοῦ Δημοσίου Προϋπολογισμοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν παροχὴν ὅλων τῶν μέσων ὥστε καὶ ὁ Κλῆρος νὰ πληρώνεται ἀξιοπρεπῶς, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στελεχῶν νὰ αὐξηθῇ, καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ νὰ πληρωθῇ, καὶ ἡ ***πνευματικὴ ἀναιμία νὰ ἐξαλειφθῇ*** καὶ ὁ τόπος νὰ ὀρθοποδήσῃ, καὶ ἡ Ἐποικοδόμησις καὶ ἡ Ἀνοικοδόμησις νὰ συντελεσθῇ ἀπολύτως.

*
* *

Ὁμιλῶν πολλάκις περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς θεοσεβείας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἔλεγα, πόσην συνήντησα παρὰ τοῖς Ἀγγλοσάξωσιν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ἀνέφερα πλεῖστα παραδείγματα τῆς θρησκευτικότητός των ταύτης. Ἐσχάτως μάλιστα ἔγραψα ὅτι ὁ Ἀϊζενχάουερ δὲν ἐπανέλαβε τὸ τετριμμένον λατινικὸν λόγιον «Si vis pacem para bellum», ἀλλὰ ἀνέγνωσε τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν εἰπόντα «Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς ***καθωπλισμένος*** φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ***ἐν εἰρήνῃ*** ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ».

Ὁ δὲ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Δόκτωρ Τέμπελ ὡμίλησε κάποτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος.

Τοιούτους θεολόγους θέλει ἀναδείξῃ καὶ ἡ Ἑλληνική μας Ἐκκλησία, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν θείαν καὶ τὴν κοινωνικήν της ἀποστολὴν εἰς τὰς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι, ἐξηγουμένου καταλλήλως εἰς τὸν εὐσεβόφρονα Ἀμερικανὸν φορολογούμενον πολίτην ὅτι ***καὶ ὁ ἀκτήμων πρέπει νὰ εὕρῃ ἕνα κλῆρον γῆς, καὶ ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἱερὰν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποστολήν της***, θὰ εὕρωμεν ἀπήχησιν εὐμενῆ καὶ θὰ τύχωμεν τῆς ζητουμένης οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως προστατευθοῦν αἱ παγκόσμιαι ἐλευθερίαι καὶ καταπολεμηθῇ διὰ νομοθετικῶν καὶ κοινωνικῶν μέτρων καὶ μέσων ὁ ἐπάρατος κομμουνισμός.

Λαός, ὡς ὁ Ἀμερικανικός, τοῦ ὁποίου ὁ ἑκάστοτε ἐπιτυγχάνων Πρόεδρος λειτουργεῖται πρῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὕστερα μεταβαίνει εἰς τὸ Κογκρέσσον διὰ νὰ δώσῃ τὸν νενομισμένον ὅρκον ἐπὶ τῆς Βίβλου.

Λαός, ὡς ὁ Ἀμερικανικός, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀφιερώσῃ μίαν κατ' ἔτος εὐχαριστήριον Ἡμέραν δι' ὅσα ἀγαθά ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Λαός, ὡς ὁ Ἀμερικανικός, τοῦ ὁποίου ὁ Πρόεδρος Τρουμαν ***μόνον*** ἕνα πόλεμον θεωρεῖ θεμιτόν, τὸν πόλεμον δηλονότι ***κατὰ*** τῆς ἐνδείας, κατὰ τῆς ἀσθενείας, κατὰ τῆς πείνας, κατὰ τῆς ἀγραμματοσύνης.

Ὁ Λαὸς αὐτὸς θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ***«θὰ δοξάσῃ τὴν διακονίαν του»!***

ΛΕΩΝ. ΙΑΣΟΝΙΔΗΣ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ *

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἐφευρέσεις τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἤσκησε σημαντικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ Κινηματογράφος.

Κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἐμφανίσεώς του ὁ Κινηματογράφος ἐπροκάλεσε μίαν σύγχυσιν εἰς τὰς ἰδέας, αἱ δὲ περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ διατυπούμεναι ἀπόψεις ἦσαν λίαν ἀλληλοσυγκρουόμεναι καὶ ἀλλοπρό-

---

*** Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ** Ἐπιμελητηρίου καὶ ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας Προστασίας Ἀνηλίκων **καὶ Ἀποφυλακιζομένων.**

σαλλοι. Ἀκόμη καὶ ἐν ἔτει 1925 ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφεὺς Georges Duhamel ἔγραψε περὶ τοῦ κινηματογράφου τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά. «Ὁ Κινηματογράφος εἶναι μία διασκέδασις εἱλώτων, ἕνα μέσον διὰ νὰ περνοῦν τὴν ὥραν των οἱ ἀγράμματοι καὶ αἱ ἄθλιαι ὑπάρξεις, κατατυραννούμεναι ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ τὰ βάσανά των. Πρόκειται περὶ σαφῶς δηλητηριασμένης τροφῆς δι' ἕνα πλῆθος, τὸ ὁποῖον αἱ δυνάμεις τοῦ Μολὼχ ἔκριναν, κατεδίκασαν καὶ τελικῶς κατώρθωσαν νὰ ἐκμηδενίσουν». «Ὁ Κινηματογράφος ἀποτελεῖ θέαμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖ τὴν καταβολὴν οὐδεμιᾶς προσπαθείας, τὸ ὁποῖον δὲν προϋποθέτει οὐδεμίαν συνέχειαν εἰς τὰς ἰδέας, δὲν προκαλεῖ ἐρωτήματα, δὲν λύει σοβαρῶς κανένα πρόβλημα, δὲν διεγείρει πάθη, δὲν ἀνάπτει εἰς τὸ βάθος τῶν καρδιῶν κανένα φῶς, δὲν προκαλεῖ καμμίαν ἐλπίδα, εἰμὴ μόνον τὴν γελοίαν ἐλπίδα νὰ γίνῃ τις μίαν ἡμέραν «στὰρ» εἰς τὸ Los Angeles».[1]

Ἔκτοτε ἡ κατάστασις μετεβλήθη. Ἀπόψεις ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνωτέρω διατυπωθείσας ἀνεθεωρήθησαν ἄρδην. Οὐδεὶς σήμερον τολμᾷ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ Κινηματογράφου. Εἰς τὰ διάφορα ἐθνικὰ καὶ διεθνῆ Φέστιβαλ παρευρίσκονται ἐκπρόσωποι τῶν Κυβερνήσεων, διάσημοι συγγραφεῖς καὶ ἐπιστήμονες ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν μελέτην τοῦ Κινηματογράφου καὶ τῶν προβλημάτων του.

Παρὰ τὰς ὑφισταμένας καὶ σήμερον εἰσέτι μεμονωμένας ἀντιρρήσεις ὁ Κινηματογράφος θεωρεῖται παρὰ διαπρεπῶν «αἰσθητικῶν» ὡς Τέχνη. Ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην «ἑβδόμην τέχνην», ἡ ὁποία ἔχει πλῆθος φανατικῶν ὀπαδῶν καὶ θαυμαστῶν, καλλιεργημένων ἀνθρώπων εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἀπασχολεῖ δὲ μέγαν ἀριθμὸν ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν, θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὡς σκοπόν των νὰ μεταβάλουν μὲ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τοῦ Κινηματογράφου τὴν τεχνικὴν εἰς τέχνην. Ἱδρύθησαν εἰδικὰ ἰνστιτοῦτα διὰ τὴν ἀρτιωτέραν κατάρτισιν τεχνιτῶν, εἴς τινα κυρίως ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια ἱδρύθη καὶ εἰδικὴ ἕδρα τῆς λεγομένης Filmologie.[2]

Ὁ Κινηματογράφος δὲν κατέκτησε μόνον τοὺς διανοουμένους καὶ τὰς Ἀκαδημίας ἀλλὰ κυρίως, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, τὸ εὐρύτερον κοινόν. Ἔχει εἰσχωρήσει πλέον εἰς τὰς εὐρείας λαϊκὰς μάζας.

---

[1] Ἴδε G. Duhamel: Scènes de la vie future. πρόλογος, 1925.

[2] Οὕτω παρὰ τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων λειτουργεῖ εἰδικὸν Institut, de Filmologie à la Sorbonne. Ἴδε καὶ τὴν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένην Revue internationale de filmologie.

Ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας τοῦ Κινηματογράφου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὸν τύπον καὶ τὸ ραδιόφωνον, ἀποτελεῖ μίαν τεραστίαν δύναμιν. Ἐνῷ δὲ εἶναι ἁπλῶς μέσον τιθέμενον εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων, ὑποτάσσει μὲ τὴν σειράν του ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸ χρησιμοποιοῦν.

Ὁ Κινηματογράφος ἀποτελεῖ σύνθετον ὀργανισμόν, ἔνθα ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία συμπλέκονται εἰς ἀδιάσπαστον σύνολον.

Σπανίως ἔργον τέχνης τόσον εὔθραυστον, ὅσον μία κινηματογραφικὴ ταινία, ἐστοίχισε τόσον ἀκριβὰ καὶ ἀπήτησε τὴν συνδρομὴν τόσου μεγάλου ἀριθμοῦ προσώπων ὅπως ὁ Κινηματογράφος. Ἐν τούτοις ὅμως καὶ ὁ πλέον πολυδάπανος μηχανισμός, ἡ πλουσιωτέρα χρῆσις ἐνδυμασιῶν καὶ διακοσμήσεων καὶ ἡ λαμπροτέρα ἐμφάνισις διασήμων ἀστέρων, δὲν εἶναι ἱκανὰ μόνα των νὰ προκαλέσουν τὴν καλλιτεχνικὴν συγκίνησιν εἰς τὸν θεατὴν καὶ νὰ προσδώσουν εἰς τὴν ταινίαν τὴν προσήκουσαν θέσιν καὶ ἀξίαν ἐὰν δὲν ὑπάρχη προσθέτως καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς τέχνης.

Ὁ διάσημος σκηνοθέτης Eisenstein λέγει τὰ ἑξῆς διὰ νὰ τονίσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὰς δυνατότητας τοῦ Κινηματογράφου: «Ὁ Κινηματογράφος δύναται ὅλα νὰ τὰ πῇ, ὅλα νὰ τὰ τραγουδήσῃ,, ὅλα νὰ τὰ προαγάγῃ ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ καταστρέψῃ».

Πράγματι ὁ Κινηματογράφος δύναται μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν νὰ παρουσιάσῃ τὰς περιπετείας τοῦ Κόμητος Μοντεχρῆστο ὅπως καὶ τοῦ Ἀλ Καπόνε καὶ τῶν γκάγκστερ τοῦ Σικάγου, τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅπως καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς ἱστορίας, τὴν ἁγνότητα ὅπως καὶ τὴν διαφθοράν, τὴν ψευδῆ ζωὴν τοῦ θεάτρου ὅπως καὶ τὴν ζῶσαν πραγματικότητα, τὸ κωμικὸν καὶ τὸ τραγικὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν καταστάσεων.

Ὁ Κινηματογράφος δύναται νὰ παρουσιάσῃ μὲ τὰς εἰκόνας καὶ μὲ τὴν μουσικήν του, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς τέχνας, ἀγνώστους χώρας, τὰς ἠρέμους συνοικίας μὲ τὴν εἰδυλλιακὴν των ζωήν, τὰς μεθόδους διδασκαλίας, τὰς προόδους τοῦ πολιτισμοῦ ἀκόμη καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους συμπεριφορᾶς.

Ὁ Κινηματογράφος δύναται περαιτέρω νὰ προαγάγῃ τὴν ἰδέαν τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου, νὰ ἐξάρῃ τὰ πολιτικὰ συστήματα ἢ τὴν ἀξίαν τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων ἢ τῆς κατασκευῆς μιᾶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀλλὰ συνηθέστερον νὰ ἐξάρῃ διὰ μέσου τῶν ἰδεολογιῶν τὴν προσωπικότητα τῆς ἠθοποιοῦ ποὺ τὰς ἐνσαρκώνει καὶ ἡ ὁποία ἀποβαίνει μὲ τὸν τρόπον τοῦ βαδίσματος καὶ τῆς ὅλης στάσεώς

της, μὲ τὴν κόμμωσιν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ ψιμύθιά της τὸ πρότυπον, τοῦ ὁποίου χιλιάδες ἀντίγραφα καὶ κακέκτυπα δύναται νὰ συναντήσῃ τις καθημερινῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον εἶναι εἰς θέσιν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, νὰ ἐξάρῃ καὶ νὰ προαγάγῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τὸν αὐτόν τρόπον δύναται νὰ τὰ καταστρέψῃ.

Ὑπάρχει, κατὰ ταῦτα, καλὸς Κινηματογράφος, ὅπως ὑπάρχει καὶ κακὸς Κινηματογράφος, ἐπαγωγὸς Κινηματογράφος ὅπως καὶ ἐπιβλαβής, ψυχοφθόρος Κινηματογράφος. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ ζήτημα ἐὰν ὁ κακὸς Κινηματογράφος ἀποτελῇ τέχνην ἢ οὔ. Τὸ θέμα τοῦτο ἐξετάζεται ἀπὸ ἁπλῆς σκοπιᾶς, τῆς σκοπιᾶς τῆς καλῆς ἢ κακῆς τέχνης. Ὅπως ἡ ὕπαρξις κακῶν ποιητικῶν ἔργων δὲν δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ποίησιν οὕτω καὶ ὁ κακὸς Κινηματογράφος δὲν δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὸν Κινηματογράφον ὡς τέχνην.

Ὁ ἡμέτερος Σόλων Μακρῆς, συγγραφεὺς εἰδικῆς μελέτης περὶ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Κινηματογράφου τονίζει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Καὶ ὁ Κινηματογράφος εἶναι τέχνη, γιατὶ ὅπως καὶ οἱ ἄλλες τέχνες, ἔχει αὐτὸ τὸ βασικὸ γνώρισμα: Εἶναι ἡ ἀπεικόνιση ἑνὸς θέματος, μὲ αἰσθητικὸ σκοπό»[1].

Ἀλλὰ καὶ ἔτι πλέον. Ὁ κακὸς Κινηματογράφος ἐὰν δὲν εἶναι ἐπιβλαβὴς πάντως δὲν εἶναι καὶ ὠφέλιμος ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἐνήλικας. Ὅταν βλέπῃ τις εἰς τὸν Κινηματογράφον τὸν πρωταγωνιστὴν νὰ ἀποκτείνῃ τοὺς ἀνθρώπους μὲ μίαν εὐκολίαν καὶ φυσικότητα ὡς νὰ ἐκτελῇ τὴν ἁπλουστέραν πρᾶξιν τῆς ζωῆς του, ὅταν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἐμφανίζεται ὡς τὸ εὐτελέστερον τῶν ἀγαθῶν, τοῦτο ἀσφαλῶς δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν ἐνηλίκων ἀκόμη. Μία ἀγγλοσαξωνικὴ παροιμία λέγει ὅτι «ἀρχίζουν μὲ τὴν θανάτωσιν ἑνὸς ἐρυθροδέρμου διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὴν δολοφονίαν τῆς γραίας μητρός των». Κακὸς ὅμως Κινηματογράφος εἶναι πάντοτε ἐπιβλαβὴς διὰ τοὺς ἀνηλίκους. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλά, ὡς ἐτόνισε καὶ ὁ συνάδελφος κ. Κατσαούνης εἰς διάλεξίν του

[1] Ἴδε Σόλωνος Μακρῆ: Ὁ Κινηματογράφος καὶ ἡ αἰσθητική του, Ἀθῆναι 1951, σελ. 12. Πρβλ. ὡσαύτως ἀφ' ἑνὸς μὲν Θ. Μουστοξύδη: Τρεῖς μελέτες (Ψυχολογία καὶ αἰσθητικὴ τοῦ κινηματογράφου), ἀφ' ἑτέρου, δὲ Β. Γαλατσιάνου: Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ κινηματογράφου: Μακεδονικὰ Γράμματα. 194α σελ. 11 ἑπ.

περὶ τοῦ «ἐπιβλαβοῦς τύπου καὶ τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος» [1], ὅπως ὑπάρχουν λογοτεχνικὰ ἔργα ἅτινα ἐπιδροῦν δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων, οὕτω δύνανται νὰ ὑπάρξουν καὶ ἄρτια καλλιτεχνικῶς κινηματογραφικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπιδράσουν δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων.

Αἱ γενόμεναι ἔρευναι ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος ἀπεκάλυψαν ὅτι ἡ «κοσμοθεωρία» τῆς νέας γενεᾶς δηλαδὴ αἱ γνώσεις ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι ἰδία ἐπὶ ἐρωτικῶν σχέσεων, τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι, κινεῖσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι, γενικώτερον δὲ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς διαβιώσεως, κυρίως δὲ πρὸς τὸν τρόπον τῆς διαπράξεως τῶν ἐγκλημάτων, τροφοδοτεῖται ὑπὸ τοῦ κύκλου τοῦ Κινηματογράφου

Ἡ ἔντασις ὡσαύτως τῆς συναισθηματικῆς ἀντιδράσεως εἰς ἐρεθίσματα ἐκ κινηματογραφικῶν παραστάσεων ἠρευνήθη ὑπὸ τῶν Dysinger καὶ Ruckmik διὰ τοῦ ψυχογαλβανομέτρου, ὀργάνου μετροῦντος τὴν συναισθηματικὴν ἀντίδρασιν διὰ τῶν ἠλεκτρικῶν αὐτοῦ ἐπιδράσεων ἐντὸς τοῦ σώματος. Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης κατεδείχθη ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων εἶναι μεγίστη ἐπὶ τῶν παίδων, ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ἐπὶ τῶν ἐφήβων καὶ δὴ ἐπὶ ἐρωτικῶν σκηνῶν καὶ μετρία ἐπὶ τῶν ἐνηλίκων [2].

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων εἶναι μεγίστη ὅπως μεγίστη εἶναι καὶ ἡ συχνότης τῆς μεταβάσεως τῶν ἀνηλίκων εἰς τοὺς κινηματογράφους. Δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα πραγματοποιουμένης ἐπισκέψεως, ὡς συμβαίνει συνήθως ἐπὶ τῶν ἐνηλίκων. Ὁ Le Moal εἰς ἔρευναν τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ἐπὶ 1.200 παιδιῶν διεπίστωσε ὅτι τὰ 600 % ἐξ αὐτῶν πηγαίνουν εἰς τὸν Κινηματογράφον τετράκις κατὰ μῆνα. Μερικὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν συχνάζουν εἰς τὸν Κινηματόγραφον 10, 12 καὶ 15 ἀκόμη φορὰς κατὰ μῆνα. Τὸ μεγαλύτερον δὲ ποσοστόν ἤτοι τὰ 70 % τῶν συχνότερον κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπισκεπτομένων τοὺς κινηματογράφους ἀφορᾷ παῖδας καὶ παιδίσκας ἡλικίας 13 ἐτῶν. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 40 % ἄλλοι μὲν ἐπισκέπτονται τὸν Κινηματογράφον πλέον ἢ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἄλλοι δὲ ὀλιγώτερον τῆς μιᾶς φορᾶς κατὰ μῆνα.

---

1 Ἴδε Ἀρ. Κατσαούνη: Ἐπιβλαβὴς τύπος καὶ παιδικὴ ἐγκληματικότης, Θεσσαλονίκη, 1950.

2 Βλ. Σακελλαρίου: Ψυχολογία τοῦ Ἐφήβου, 1939 σελ. 163.

Καὶ ὁ Humbert, ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Προστασίας τῆς Παιδικῆς Ἡλικίας εἰς εἰδικὴν σύσκεψιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἀναφέρει ὅτι κατόπιν ἐρεύνης ἐπὶ 1056 ἀνηλίκων τὰ 98 % τῶν ἀρρένων καὶ τὰ 89 % τῶν θηλέων ἐφοίτων εἰς τὸν Κινηματογράφον καὶ ὅτι σχεδὸν οἱ ἡμίσεις ἐξ αὐτῶν τὸν ἐπεσκέπτοντο ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος[1].

Τέλος ἡ Odette Philippon[2], εἰς ἔρευνάν της γενομένην κατὰ τὰ ἔτη 1946 - 1948 εἰς Ἀναμορφωτικὰ Ἱδρύματα τῆς Γαλλίας διεπίστωσεν ὅτι ἐπὶ 627 νεανίδων, αἱ 538 δηλ. τὰ 85,80 % ἐσύχναζον εἰς τὸν κινηματογράφον ἅπαξ ἕως ἑπτάκις τῆς ἑβδομάδος, τινὲς δὲ ἐν Παρισίοις μετέβαινον ἐννέα φορὰς τὴν ἑβδομάδα, καθόσον τὴν Πέμπτην καὶ τὴν Κυριακὴν ἐπεσκέπτοντο δύο κινηματογράφους.
Εἰδικώτερον ἐκ τῶν ὡς ἄνω νεανίδων :

τὰ	27,91%	ἐσύχναζον	ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος
τὰ	42,74%	»	δὶς »
τὰ	13,55%	»	τρὶς »
τὰ	1,59%	»	τετράκις καὶ πλέον τῆς ἑβδομάδος.

Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης ἡ εἰς τὸν κινηματογράφον μετάβασις τῶν παιδιῶν ἀποτελεῖ μίαν δύναμιν ἓν ῥεῦμα, τὸ ὁποῖον πολὺ δυσκόλως δύναται νὰ ἀναχαιτισθῇ.

Ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τὶ ἔργα προτιμοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ ἀνήλικοι. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν ὑπάρχει ἀκριβής τις στατιστικὴ εἰκών, ἀλλ᾿ ἐκ μιᾶς ἐρεύνης, ἣν ἐνήργησεν ὁ καθηγητὴς Σακελλαρίου διὰ τῶν λεγομένων tests ἐπὶ 1803 μαθητῶν καὶ μαθη-

---

[1] Πρβλ. σχετικῶς Λαμπαδαρίου: Ὁ Κινηματογράφος καὶ ἡ Παιδικὴ ἡλικία, 1920 σελ. 13.

[2] Ἴδε Odette Philippon: La jeunesse vous accuse. Παρίσιοι, Librairie du Recueil Sirey, 1950, σελ. 136 ἐπ. Κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς Philippon ἐπὶ 72 ἀνηλίκων τῶν Παρισίων :

12	Μετέβαινον	εἰς	τὸν	Κινηματογράφον	1	φορὰν	καθ᾿ ἑβδομάδα	16%
17	»	»	»	»	2	»	»	23%
4	»	»	»	»	3	»	»	5%
5	»	»	»	»	4	»	»	6%
1	»	»	»	»	5	»	»	1%
1	»	»	»	»	6	»	»	1%
2	»	»	»	»	7	»	»	2%
29	»	»	»	»	9	»	»	1%
2 φορὰς (Πέμπτην καὶ Κυριακὴν) πλέον ἢ ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἢ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν								42%

τριῶν, κυρίως τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων τῆς Θεσσαλονίκης, κατέληξεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:[1]

1) Ὅτι αἱ περισσότερον ἀρέσκουσαι κινηματογραφικαὶ παραστάσεις εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 12 - 14 ἐτῶν ἐπὶ τῶν ἀρρένων εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον ἔργα α) κοινωνικὰ β) περιπετειώδη γ) πολεμικὰ δ) ἐρωτικὰ ε) μουσικὰ στ) ἠθικά.

2) Εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15 - 17 ἐτῶν ἤρεσαν περισσότερον ἔργα μὲ περιεχόμενον α) κοινωνικὸν β) ἐρωτικὸν γ) μουσικὸν δ) περιπετειῶδες ε) πολεμικόν.

3) Τὰ ὑπὸ τῆς ἡλικίας 18 - 20 ἐτῶν προτιμώμενα κινηματογραφικὰ ἔργα εἶχον περιεχόμενον α) κοινωνικὸν β) ἐρωτικὸν γ) πολεμικὸν δ) κατασκοπείας ε) κωμικὸν στ) μουσικὸν ζ) περιπετειῶδες.

Τὰ ὑπὸ τῶν θηλέων τῶν ὡς ἄνω ἡλικιῶν προτιμώμενα ἔργα εἶναι τὰ αὐτὰ περίπου πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρρένων ὁμηλίκων των μὲ ἐλαφρὰν ἔξαρσιν τῶν ἔργων ἐρωτικοῦ καὶ μουσικοῦ περιεχομένου. Ἡ δὲ μεγαλυτέρα συχνότης ἐπισκέψεων τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ ἀρρένων τε καὶ θηλέων παρουσιάζεται εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15 - 17 ἐτῶν.

Εἴτε ὅμως κοινωνικοῦ περιεχομένου εἶναι τὸ παιζόμενον κινηματογραφικὸν ἔργον εἴτε περιπετειώδους, εἴτε ἐρωτικοῦ, ἢ μουσικοῦ, σημασίαν ἔχουν διὰ τὴν τρυφερὰν παιδικὴν ψυχὴν αἱ ὑπὸ τῶν ἔργων ἀναπαριστώμεναι κατ᾿ ἰδίαν σκηναί.

Χαρακτηριστικὴ δὲ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Κινηματογράφου διδομένων παραδειγμάτων εἶναι ἡ ἑξῆς στατιστικὴ διαπίστωσις: Κατὰ τὸ ἔτος 1936 εἰς 400 κινηματογραφικὰ ἔργα προβληθέντα ἐν Γαλλίᾳ ἀπεικονίζοντο 310 παραδείγματα φόνων, 104 παραδείγματα ληστειῶν, 74 ἐγκλήματα ἐκβιάσεως, 43 ἐγκλήματα δολίων ἐμπρησμῶν, 14 ἐγκλήματα ἀπάτης, 642 περιπτώσεις κλοπῆς, 182 ψευδορκίαι, 84 ἀποπλανήσεις ἀνηλίκων, 192 περιπτώσεις μοιχείας γυναικῶν καὶ 213 περιπτώσεις μοιχείας ἀνδρῶν, ἤτοι 400 ταινίαι παρουσιάζουν ἐν συνόλῳ 1898 κακουργήματα ἢ πλημμελήματα, ὡς καὶ μεθόδους ἀριστοτεχνικῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν. Ἐπίσης καὶ ὁ Conrad εἰς 250 ταινίας ἐμέτρησεν 97 ἀνθρωποκτονίας, 45 αὐτοκτονίας, 51 μοιχείας, 19 ἀπάτας, 22 ἀπαγωγὰς καὶ 176 κλοπάς.[2]

---

[1] Ἴδε Σακελλαρίου: ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 163 ἑπ.

[2] Βλ. Conrad: Gesetz zur Bewahrumg der Iugend vor Schund= und Schmutz schriften, Βερολῖνον, 1927. Καὶ ὁ Pakulls ἀναφέρει ὅτι ἐκ 47 μαθητριῶν, ἡλικίας 11 ἐτῶν, ἐν Βερολίνῳ, αἱ 50 % εἶχον ἴδει ταινίας φρι-

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται: Ποία εἰδικώτερον ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας τῶν ἀνηλίκων;

Ἐπὶ τῆς τῆς φυσιολογίας τοῦ παιδὸς ὁ Κινηματογράφος δὲν φαίνεται νὰ ἀσκῇ σημαντικῶς ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν. Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἔχει μελετηθῇ ἐπαρκῶς. Πάντως γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ παρακολούθησις κινηματογραφικῶν ἔργων μὲ ἔντονον ἐρωτισμὸν συντελεῖ μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν πρόωρον ἐμφάνισιν τῆς ἥβης. Ἐπίσης ἀναφέρονται περιστατικὰ ἀνηλίκων, οἵτινες μετὰ τὴν προβολὴν λίαν διεγερτικῶν ταινιῶν, ἐπεδίδοντοντο εἰς πράξεις αὐνανισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον παραμονὴ τῶν ἀνηλίκων εἰς κλειστοὺς καὶ κακῶς ἀεριζομένους χώρους εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ὑπερδιεγέρσεως καὶ κατὰ τὰς ὥρας κατὰ τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ κοιμῶνται ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς αὐτῶν ὑγείας.

Ὁ Romain Gary[1] μάλιστα ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν νεάνιδος, ἥτις, ἔχουσα ἀτέλειαν εἰσόδου, διήρχετο ὅλα σχεδὸν τὰ ἀπογεύματά της εἰς τὸν Κινηματογράφον, ὅπου συχνάκις παρέμεινε ἀπὸ τῆς 2ας ἀπογευματινῆς μέχρι τῆς 11ης νυκτερινῆς ὥρας. Καὶ ὁ ἡμέτερος Κουτσουμάρης, ἄλλοτε Διευθυντὴς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν, ἀναφέρει ὅτι χιλιάδες πτωχῶν νέων ἡλικίας 12 - 18 ἐτῶν, στιλβωταὶ ὑποδημάτων, ὑπάλληλοι παντοπωλείων, μαθηταί, ἐγκατέλειπον καθ' ἑκάστην τὴν ἐργασίαν ἢ τὸ σχολεῖον καὶ διημέρευον ἐντὸς τῆς ἀνθυγιεινῆς καὶ ρυπαρᾶς αἰθούσης λαϊκοῦ Κινηματοθεάτρου, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐγευμάτιζον καὶ ἐξετέλουν καὶ τὰς σωματικὰς ἀκόμη αὐτῶν ἀνάγκας.[2] Εἰς τοιαύτας αἰθούσας ὁδηγοῦν, πολλαὶ μητέρες, τὰ τέκνα των ἀκόμη καὶ τὰ βρέφη των καθόσον δὲν δύνανται νὰ τὰ ἀφήσουν μόνα των εἰς τὸ σπίτι, δὲν ἐπιθυμοῦν δὲ ἐξ αἰτίας τῶν παιδιῶν των νὰ στερηθοῦν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κινηματογράφου[3].

Ὄχι δὲ μόνον εἰς περίοδον ἐμφανίσεως ἐπιδημίας τινὸς ἀλλὰ καὶ πάντοτε αἱ κλεισταὶ αἴθουσαι τοῦ Κινηματογράφου ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς ἐπικινδύνους ἑστίας μεταδόσεως πλείστων νόσων. Ὅταν δὲ ἐμφανισθῇ ἐπιδημία τις, τότε ὁμοφώνως οἱ ἰατροὶ καὶ αἱ ὑγειονομικαὶ ἀρχαὶ ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ κινδύνου τούτου τῆς μεταδόσεως τῶν μολυσματικῶν νόσων.

κιαστικὰς καὶ ἐγκληματικάς, 30 % ἐρωτικάς, 15 % καλλιτεχνικὰς καὶ μόνον 5 % ἠθικῶς ἀψόγους. Ἴδε Pakulls: Zeitschrift fü pädag. Psychologie, Pathologie und Hygiene, τομ. 11ος σελ. 412.

[1] Ἴδε Romain Gary: Le grand vestiaire, N.S.F. éditeur.

[2] Ἴδε Ἀρ. Κουτσουμάρη: Περιοδικὸν «Παιδί», 1933 σελ. 21 ἑπ.

[3] Ἴδε Philippon: op' cit 1950 σελ. 138.

Ἐπίσης ὁ Κινηματογράφος ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ὁράσεως [1]. Διεπιστώθη ἐπανειλημμένως ὅτι εἰς πολλοὺς θεατὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προβολῆς ἢ ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἐπῆλθον λιποθυμίαι καὶ σκοτοδίναι. Κυρίως προκαλεῖται κάματος καὶ ὑπερκόπωσις τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τὴν ὑπερέντασιν τῆς προσοχῆς καὶ τὴν συνεχῆ προσήλωσιν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν συχνὴν καὶ ταχυτάτην μεταβολὴν τῆς λαμπρότητος τῶν ἐπὶ τῆς ὀθόνης φωτεινῶν εἰκόνων.

Ἡ κόπωσις δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τοσοῦτο μᾶλλον αὐξάνει καθ' ὅσον ἐπισυμβαίνει ἀπότομος μεταβολὴ ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ὑγιεινὴ τῆς ὁράσεως ὄχι μόνον καταδικάζει τὸ ψηλαφητὸν σκότος τῶν αἰθουσῶν τοῦ Κινηματογράφου, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς ἐπιβάλλεται νὰ γίνεται βαθμιαίως. Ἡ ὡς ἄνω ἐπιβλαβὴς ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι ἐντονωτέρα ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων, καθόσον οὗτοι συχνάζουν εἰς τὸν Κινηματογράφον καὶ ἐξέρχονται τούτου κατὰ τὰς ὥρας κατὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἔξω τὸ ἄπλετον φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἡμέρας.

Ἀπείρως σημαντικωτέρα εἶναι ἡ ψυχολογικὴ ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου [2]. Τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα προκαλοῦν ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου τῶν ἀνηλίκων ἀληθῆ ἀναστάτωσιν.

Καὶ ἐν πρώτοις πλεῖστα κινηματογραφικὰ ἔργα προκαλοῦν εἰς τὰ παιδιὰ ἰσχυρότατον αἴσθημα φόβου. Τὰ ἔργα τοῦ «Frankenstein», τοῦ «Fantômas», τοῦ Δόκτορος Τζέκυλ, τοῦ λυκανθρώπου, τὰ λεγόμενα ἔργα «γκρὰν γκινιὸλ» ἀνήκουν εἰς τὴν χορείαν αὐτὴν τῆς φιλολογίας τοῦ τρόμου. Ὁ Le Moal [3] ἀποκαλύπτει εἰς τὴν ἔρευνάν του ὅτι τὰ 60 % τῶν ἀρρένων ἀνηλίκων καὶ τὰ 85 % τῶν θηλέων ἀνηλίκων κλαίουν κατὰ τὴν προβολὴν τοιούτων ἔργων. Περιγράφει δὲ τὴν περίπτωσιν ἑνὸς ὑπερευαισθήτου ἀνηλίκου, ὁ ὁποῖος «ᾐσθάνετο ἀντανακλαστικῶς τοὺς σωματικοὺς καὶ ψυχικοὺς πόνους τῶν ἡρώων τῶν ἔργων, ἐφοβεῖτο διὰ λογαριασμόν των κατὰ τρόπον ἀγωνιώδη τὴν ἐπέλευσιν ἐπικειμένων δυσμενῶν γεγονότων, ἔκλαιε καὶ προσεπάθει νὰ ἀποτρέψῃ τὴν σκέψιν ἀπὸ τὴν διαδραματιζομένην πρᾶξιν, ἐκάλυπτε

---

[1] Ἴδε Λαμπαδαρίου: Ὁ Κινηματογράφος καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία, Ἀθῆναι, 1928 σελ. 8.

[2] Ἡ ψυχολογικὴ ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐπίδρασις τοῦ κινηματογράφου ἐμελετήθη συστηματικῶς ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ εἰδικῶν Ἱδρυμάτων διὰ τῆς λεγομένης ψυχολογικῆς μεθόδου ἐρεύνης. Ἴδε σχετικῶς Barnes and Teeters: New horizons in Crimirology, 6η ἔκδ. 1947 σελ. 234 ἐπ.

[3] Ἴδε Le Moal: Le cinéma et les enfants, σελ. 10.

μὲ τὰς χεῖρας του ἢ ἔκλειε τοὺς ὀφαλμούς του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὴν ὀθόνην.

Εἰς γενόμενα tests μεταξὺ ἀνηλίκων μία παιδίσκη 11 ἐτῶν γράφει: «Κάθε φορὰ ποὺ πηγαίνω στὸν Κινηματόγραφο βλέπω ὄνειρα καὶ εἶναι τόσον ἄσχημα, ποὺ ξυπνῶ τρομαγμένη καὶ ἀρχίζω νὰ κλαίω». Μία ἄλλη νεάνις, 15 ἐτῶν, γράφει τὰ ἑξῆς: «Κάποτε ἔβλεπα στὸ ὄνειρο σκηνὲς ἀπὸ μία ταινία κάθε βράδυ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. Ἦταν μία ταινία ποὺ παρουσίαζε ὅλο πτώματα. Ἔβλεπα τὸ χέρι ἑνὸς πτώματος νὰ κτυπᾷ τὴν πόρτα. Τόσο φοβήθηκα ὥστε ἄρχισα νὰ φωνάζω μέσα στὴ νύκτα, ἐξύπνησα δὲ πνιγμένη στὸν ἱδρῶτα. Τόσο μὲ ἐκλόνισε ἡ ταινία αὐτή, ὥστε ἐπὶ ἀρκετὲς ἡμέρες δὲν ἠμποροῦσα νὰ φάγω».

Ὁ φόβος οὗτος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀφήνει ἀμετόχους καὶ τοὺς ἐνήλικας εἰσέτι, προκαλεῖται ἀπὸ τὰς ἰδίας πάντοτε σκηνάς, τὰς ὁποίας κατὰ κόρον χρησιμοποιοῦν οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ σκηνοθέται: Μάχαι, φόνοι, ἀγριότητες, ἐμπρησμοί, ἐγκλήματα μὲ ἄφθονα αἵματα καὶ πτώματα, σκηναὶ ἀπελπισίας, ἄγρια θηρία, φαντάσματα κλπ.

Ἡ ἐκ τοῦ Κινηματογράφου ζημία ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ὑγείας καὶ ἐπὶ τῆς ὁμαλῆς ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνηλίκου εἶναι τεραστία καθόσον ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ διδάσκει ὅτι ἡ τρυφερὰ ψυχὴ τῶν παιδιῶν δὲν πρέπει νὰ δέχηται τὰς συγκινήσεις τρομακτικῶν εἰκόνων ἢ νὰ συνταράσσηται ἀπὸ αἰσθήματα φόβου. Οὕτω τὸ ἔργον τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ σχολείου καταστρέφεται ἀνεπανορθώτως ἀπὸ τὸν Κινηματογράφον.

Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι πολλάκις ἡ ψυχικὴ συγκίνησις εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ὥστε νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ στάδιον τοῦ φόβου καὶ νὰ ἐξικνεῖται μέχρις ἀληθοῦς ψυχικοῦ ἄγχους καὶ ἀ γ ω ν ί α ς. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη δύναται νὰ καταστῇ ὀλεθρία εἰς εὐπαθεῖς ὀργανισμοὺς καὶ νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν ἐκδήλωσιν σοβαρῶν ψυχοπαθειῶν καὶ παρορμήσεων[1].

Ἡ ψυχιατρικὴ δέχεται σήμερον ὅτι μεταξὺ τῶν σημαντικῶν αἰτίων τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν νευρώσεων καὶ τῶν ψυχικῶν ἐν γένει νόσων εἶναι ἡ νευρικὴ κληρονομικότης, ἤτοι τὸ κληρονομικῶς ἐπίνοσον τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἡ κληρονομικὴ δὲ αὐτὴ προδιά-

[1] Βλ. σχετικῶς Λ α μ π α δ α ρ ί ο υ: ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 10—12. Καὶ ὁ ψυχίατρος Κατσαρᾶς ἀναφέρει ὅτι τρεῖς ἔφηβοι, πελάται του, ἐξεδήλωσαν συμπτώματα ψυχοπαθείας ἀμέσως μετὰ τὴν παρακολούθησιν ἑνὸς ἔργου «γκρὰν - γκινιόλ», τὸ ὁποῖον προεβάλλετο εἰς κινηματογράφον τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον εἷς τρομερὸς παράφρων ἐστραγγάλιζε τὰς γυναῖκας. Ἴδε Κ. Κ α τ σ α ρ ᾶ: Γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμο, Ἀθῆναι, 1948 σελ. 35.

θεσις πολλάκις ὑπάρχει ἐν λανθανούση καταστάσει, μέχρις ὅτου δοθῆ ἀφορμή τις πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτῆς Τὰ αἴτια, τὰ δυνάμενα νὰ προκαλέσουν εἰς τοὺς νέους τὴν ἀφύπνισιν τῆς νευρικῆς αὐτῆς προδιαθέσεως, εἶναι πλεῖστα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ Κινηματογράφος, ἡ ἀνάγνωσις μυθιστορημάτων κλπ. Ἐξ αὐτῶν ὁ Κινηματογράφος, ἐκτὸς τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον προσκαίρων διαταράξεων τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ παιδιοῦ (ὑστερικῶν παροξυσμῶν, κεφαλαλγίας, τρομακτικῶν ὀνείρων, νυκτερινῶν φόβων κλπ.), γίνεται σήμερον δεκτὸν ὅτι συντελεῖ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν σοβαρῶν ψυχοπαθειῶν καὶ παρορμήσεων πρὸς ἀνηθίκους πράξεις καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἔγκλημα διὰ τοὺς ἑξῆς κυριωτέρους λόγους:

1) Διότι καταπονεῖ μεγάλως καὶ ἐξασθενεῖ τὸν ἐγκέφαλον· ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐντάσεως τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ταχύτητος τῆς ἐναλλαγῆς τῶν παραστάσεων κανένα παιδὶ δὲν ἠμπορεῖ ἐπὶ πολὺ νὰ παρακολουθήση τὸν κινηματογράφον χωρὶς νὰ πάθη διανοητικὸν κάματον [1].

2) Διότι τὰ μὲ μεγάλην ζωηρότητα καὶ ταχύτητα διαδραματιζόμενα γεγονότα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν προκαλούμεναι εἰς τὴν εὔπλαστον καὶ τρυφερὰν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ψυχικαὶ συγκινήσεις καὶ ἀλγεινὰ συναισθήματα, διεγείρουν τοὺς ἀνηλίκους καὶ δὴ τόσον περισσότερον ὅσον τὸ παιδὶ παρουσιάζει μικροτέραν διανοητικὴν ἀντίστασιν.

Οὕτω διάφορα διεγείροντα γεγονότα τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἀπῄτει χρονικὸν διάστημα πολλῶν ὡρῶν καὶ ἡμερῶν ἀκόμη, ἐκτυλίσσονται εἰς τὰς κινηματογραφικὰς παραστάσεις εἰς διάστημα 10—15 μόνον λεπτῶν. Παρουσιάζονται δηλαδὴ ζωντανὰ καὶ προκαλοῦν λόγῳ τῆς ζωηρότητος καὶ τῆς φαινομενικῆς των φυσικότητος μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ μικροῦ θεατοῦ, ὁ ὁποῖος παρακινεῖται κατόπιν εὐκόλως πρὸς μίμησιν, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ἡ εὐχέρεια πρὸς ὑποβολὴν καὶ ἡ αἰσθηματικότης ταῦ παιδιοῦ εἶναι μεγάλη.

Ἡ δύναμις ἀντιστάσεως (διανοητικῆς καὶ ψυχικῆς) εἶναι εἰς τοὺς ἀνηλίκους τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ἔτι πλέον ἐξησθενημένη, λόγῳ τῶν γενικωτέρων δυσμενῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθησαν, τοῦ

---

[1] **Βλ.** G a u p p: Der Kinematograph von medizinischem und psyhologischem Standpunkt. Διὰ τοῦτο συνιστᾶται προκειμένου περὶ παραστάσεων διὰ παιδιά, βραχεῖα διάρκεια τῆς παραστάσεως, συχναὶ διακοπαὶ καὶ ἐπαναλήψεις, ὥστε νὰ μεσολαβῇ ἀρκετὸς χρόνος πρὸς ἄνετον ἀντίληψιν καὶ συγκράτησιν τῶν εἰκόνων καὶ ἀποφυγὴν τοῦ γενικὸν κλονισμὸν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιφέροντος διανοητικοῦ καμάτου.

ὑποσιτισμοῦ, τῶν κινδύνων καὶ ἀπειλῶν τῆς πολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς περιόδου κλπ.

Αἰσθήματα ἀγωνίας γεννῶνται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐκ παρακολουθήσεως ἔργων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀριστουργήματα καὶ ἀπευθύνονται κυρίως πρὸς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ὅταν ὁ εὔθυμος «Πιννόκιο» εὑρίσκεται ἐγκεκλεισμένος εἰς τὴν κοιλίαν τῆς φαλαίνης, ὅταν ὁ «Κλέφτης τῆς Βαγδάτης» παλαίῃ μὲ τὴν τεραστίαν ἀράχνην ἢ ἡ «Ἀλίκη εἰς τὴν χώραν τῶν θαυμάτων» κυκλοφορεῖ εἰς ἕνα δωμάτιον μὲ ὀροφὴν τόσον χαμηλὴν ὥστε νὰ φοβῆται νὰ κοιμηθῇ, ἀφόρητος ἀγωνία πιέζει τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ, μὲ ἀνυπολογίστους διὰ τὴν ὁμαλὴν αὐτῆς ἐξέλιξιν συνεπείας.

Ἑτέρα δυσμενὴς ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ὅτι οὗτος δημιουργεῖ μίαν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ τοῦ κόσμου, μίαν ψευδῆ εἰκόνα τῆς ζωῆς[1]. Εἰς τὴν ὀθόνην ἡ πραγματικότης ὡραιοποιεῖται, ὁ πρωταγωνιστὴς ἐμφανίζεται πάντοτε ὡς ἥρως, ἡ δὲ τύχη κυβερνᾷ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ δίδει πάντοτε εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν τὰς καταλλήλους λύσεις. Ἡ πολυτέλεια τῆς ἐνδιαιτήσεως καὶ διαβιώσεως, ἡ λαμπρότης τῶν ἐπιπλώσεων καὶ ἀμφιέσεων, ἡ εὐφυΐα καὶ ἑτοιμότης τῶν ἡρώων, ἐπιδροῦν βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνηλίκων θεατῶν, οἵτινες δὲν ἔχουν οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν ἱκανότητα καὶ ὡριμότητα τοῦ πνεύματος, ὥστε νὰ θέσουν ταύτας ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς λογικῆς[2]. Ἕνεκα τούτου ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐπαφῆς των πρὸς τὴν ζωὴν γεννᾶται εἰς τὰς παιδικὰς ψυχὰς τὸ αἴσθημα τῆς νοσταλγίας πρὸς τὴν ὡραίαν ζωὴν τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων, ἀθυμία, ἀπαγοήτευσις, ἀνώμαλοι ἐπιθυμίαι, ἔλλειψις διαθέσεως πρὸς ἀγῶνα καὶ ἐργασίαν, κατάστασις ἀποχαυνώσεως, νευρασθένειαι κλπ. Πολλοὶ γονεῖς καὶ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ ἐτόνισαν ὅτι ὁσάκις μαθηταὶ ἐπιστρέφουν ἐκ τοῦ κινηματογράφου εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς οἱανδήποτε ἐργασίαν καὶ μελέτην διατελοῦντες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κινηματογράφου[3]. Νοσταλγία λοιπὸν πρὸς τὸ φανταστικόν, σω-

---

[1] Πρβλ. Aschaffenburg: Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 3η ἔκδοσις (1933) σελ. 110, Πουλαντζᾶ: Παιδικὴ ἐγκληματικότης καὶ προληπτικὸς ἔλεγχος τοῦ κινηματογράφου, 1929 σελ. 4, Barnes and Teeters: ἐνθ' ἀνωτ. 1947 σελ. 233.

[2] Ἴδε σχετικῶς καὶ Γαρδίκα: Ἐγκληματολογία τόμ. Α', 3η ἐκδ, (1948) σελ. 333.

[3] «Οἱ μαθηταὶ ἡλικίας 13—18 ἐτῶν, οἱ ὁποῖοι κάμνουν κατάχρησιν τοῦ

ματικὴ κόπωσις καὶ ἐξασθένισις τῆς ἱκανότητος διὰ πνευματικὴν προσπάθειαν καὶ ἐργασίαν εἶναι ἄμεσος συνέπεια τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ κινηματογράφου.

Ἑτέρα δυσμενὴς ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων εἶναι ἡ διέγερσις τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου. Οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ σκηνοθέται τοῦ κινηματογράφου διὰ λόγους ἐμπορικῆς ἐπιτυχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκλειστικῶς ἀποβλέπουν, ἐπιδιώκουν νὰ ἐμφανίζουν ταινίας ἢ σκηνὰς μὲ ἔντονον ἐρωτισμόν. Πολλάκις σκηνή τις τοῦ ἔργου θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ παραλειφθῇ ὡς λίαν ἐπουσιώδης ἢ καὶ τελείως ἄσχετος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου, ἐν τούτοις ἡ σκηνὴ αὕτη παρεμβάλλεται διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ ἢ νὰ ἐξάρῃ τὰς ὑπαρχούσας τυχὸν φυσικὰς καλλονὰς τῆς ἡρωΐδος. Παράδειγμα ἔργων μὲ ἔντονον ἐρωτισμόν, σημειωσάντων καταπληκτικὴν ἐμπορικὴν ἐπιτυχίαν, εἶναι ἡ «Τζίλδα» καὶ οἱ «Πόθοι στοὺς Βάλτους». Τὴν τακτικὴν αὐτὴν τῶν σκηνοθετῶν ἀκολουθοῦν καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν κινηματογράφων. Καὶ βλέπομεν νὰ ἀναρτοῦν ἔξωθεν τῶν κινηματογράφων τεραστίας εἰκόνας διαφημιζούσας πανηγυρικῶς τὰς γυμνότητας τῆς ἡρωΐδος, αἵτινες ἐμφανίζονται καὶ χρωματίζονται κατὰ τρόπον λίαν ἀριστοτεχνικὸν καὶ διεγερτικόν. Ἐὰν ἐνεφανίζετο αὐτὴ αὕτη ἡ ἡρωῒς ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἢ καὶ ἐν εὐρυτέρᾳ γυμνότητι θὰ ἦτο μετριωτάτη ἴσως ἡ ἐντύπωσις ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πλέον εὐαισθήτους ἰδιοσυγκρασίας, ἐνῷ εἰς τὰ τεράστια διαφημιστικὰ πανὼ ἡ ἔντεχνος ἐπίδειξις τῆς γυμνότητος, ἡ ὑποσχομένη urbi et orbi αἰσθησιακὸν ὄργιον ἠμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἐκρήξεις εἰς τοὺς θερμοὺς νεανίας τῆς σήμερον [1].

Καὶ κυρίως εἰπεῖν αἱ ὡς ἄνω σκηναὶ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀθῶαι ἢ ἀδιάφοροι ἢ καλλιτεχνικῶς ἄψογοι διὰ τοὺς ἐνήλικας, διὰ

κινηματογράφου εἶνε γενικῶς ὀλιγώτερον προσεκτικοὶ καὶ δραστήριοι εἰς τὴν τάξιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οἱ πολὺ καλοὶ μαθηταὶ οὐδέποτε εἶναι δηλητηριασμένοι ἀπὸ τὸν κινηματογράφον». Ἴδε Philippon: ἔνθ' ἀνωτ. 1950 σελ. 138.

[1] Πολλάκις πλὴν τῶν παραστάσεων χρησιμοποιοῦνται διάφοροι διεγερτικοὶ τίτλοι, οἵτινες δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ παιζόμενον ἔργον. Οὕτω μετὰ τὴν καταπληκτικὴν ἀπὸ ἀπόψεως κοσμοσυρροῆς ἐπιτυχίαν τοῦ «Πόθοι στοὺς βάλτους», εὐφυὴς ἐπιχειρηματίας ἐχρησιμοποίησε τὸν τίτλον «Πόθοι στὶς Καλαμιές» δι' ἓν ὡραῖον πράγματι ἔργον, τὸ ὁποῖον παρουσίαζε τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προσπαθείας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς γῆς τῶν πρώτων ἀποίκων τῆς Αὐστραλίας. Οἱ θεαταὶ οἱ ὁποῖοι μετέβαινον εἰς τὸν κινηματογράφον διὰ νὰ δοκιμάσουν ρίγη αἰσθησιακῶν συγκινήσεων, ἔφευγον ἀπαγοητευμένοι.

τοὺς ἀνηλίκους ὅμως, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἐπισήμως τοὐλάχιστον τελεία ἄγνοια ὅσον ἀφορᾷ τὸ γενετήσιον ζήτημα καὶ ἔλλειψις καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως ἀπὸ μέρους γονέων καὶ σχολείου, παρόμοια κινηματογραφικὰ ἔργα εὐνοοῦν τὴν δημιουργίαν παθολογικῶν καταστάσεων καὶ γενετησίων διαστροφῶν ἀκόμη. Πολλοὶ ἀνήλικοι κατορθώνουν νὰ διεισδύσουν εἰς κινηματογράφους ὅπου παίζονται ἔργα «αὐστηρῶς ἀκατάλληλα δι' ἀνηλίκους» κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν, προβλέποντες ὅτι εἰς τὰ ἔργα αὐτὰ θὰ εὕρουν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτηματικὰ τὰ ἀφορῶντα τὸ σεξουαλικὸν κεφάλαιον καὶ μίαν ἱκανοποίησιν εἰς τὰς ἀνησυχίας τῶν αἰσθήσεών των [1].

Καὶ ἐπὶ ἑνὸς ἄλλου σημείου δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ κινηματογράφου ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐπέστησεν ἐσχάτως τὴν προσοχὴν ἡμῶν ὁ André Bazin (εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν «Esprit», τεῦχ. Αὐγούστου 1949). Πρόκειται περὶ τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν στιγμῶν τοῦ θανάτου ἑνὸς ἀνθρώπου. Ὄχι μόνον ἡ ἀπεικόνισις σκηνῶν ἀνθρωποκτονίας ἐπιδρᾷ δυσμενῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπεικόνισις τῆς ἐπιθανατίου ἀγωνίας καὶ τῆς πάλης τῆς ζωῆς πρὸς τὸν θάνατον, τῶν τελευταίων τούτων στιγμῶν, αἵτινες εἶναι ἐκτὸς ἀνθρωπίνης περιγραφῆς καὶ λογικῆς σκέψεως, δημιουργοῦν εἰς τὸν θεατὴν μίαν διαστροφὴν τοῦ ὑγιοῦς αἰσθητηρίου του, μίαν ἀσυναίσθητον ἀπάμβλυνσιν καὶ εἶτα σκλήρυνσιν τῶν βαθυτέρων ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καὶ τελικῶς τὴν τερατώδη ἡδονὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς παρακολουθήσεως τοῦ θανάτου ἑνὸς τρίτου. Ἡ ἄποψις τοῦ Bazin εἶναι λίαν ἀξιοπρόσεκτος, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τραγῳδίαν, ἡ ὁποία εἶχε φθάσει εἰς ἀνυπέρβλητον σημεῖον τελειότητος, οὐδέποτε τὸ περιστατικὸν ἑνὸς φόνου ἢ ἑνὸς θανάτου παρουσιάζετο ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐνώπιον τῶνθεατῶν.

(συνεχίζεται).

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΓΑΒΡ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Δ. Ν.
Δικηγόρος

[1] Ἴδε σχετικῶς Le Cinéma et les enfants, σελ. 14. Ἴδε ἐπίσης Γαρδίκα: Ἐγκληματολογία, τόμ. Α'. 1948 σελ. 333, Aschaffenburg: Das Verbrechen und seine Bekämpfung (1933) σελ. 109)110 Ὁ Κατσαρᾶς τονίζει ὀρθῶς ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς «ἀκατάλληλον» εἶναι λίαν ἀνεπαρκὲς μέτρον, ἀποτελεῖ ἀντιθέτως μάλιστα κίνητρον προσελκύσεως τῶν νέων πρὸς θεάματα, ποὺ μεταπολεμικῶς μὲ τὰς τόσον διαδεδομένας ψυχονευρώσεις ἀντενδείκνυνται καὶ διὰ τοὺς ὡρίμους ἀκόμη θεατάς. Ἴδε Κ. Κατσαρᾶ: Γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμο. 1948 σελ. 47.

ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Η ΜΑΝΝΑ

Εἶναι ψεύτικα ὅλα καὶ πλάνα
σ' ἕνα μόνον ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια
στὴν καρδιὰ ποὺ κρατάει ἡ Μάννα
ριζωμένη βαθειὰ μεσ' στὰ στήθεια.

*
* *

Κάθε αἴσθημα ἁγνὸ ἀπ' ἐκεῖ βγαίνει
'Απ' αὐτὴν τὴν καρδιὰ ξεκινάει
Εἶναι αὐτὴ ἡ καρδιὰ ποὺ ὑπομένει
καὶ ἀντέχει σκληρὰ ὅταν πονάη.

*
* *

Στὴν χαρά μας σκιρτάει ἡ καρδιά της
Εἰς τὸν πόνο, μαζί μας πονάει.
Εἰς τὴν θλίψι μας, ὁ μόνος προστάτης
τὴν ξεχνοῦμε... μὰ αὐτὴ δὲν μᾶς ξεχνάει.

*
* *

Θὰ τὴν βρῆτε τὴν Μάννα σκυμμένη
μ' ἀγωνία κι' ἀνήσυχο μάτι
ν' ἀγρυπνάη, μὲ καρδιὰ βουρκωμένη
πλάϊ στ' ἀρρώστου παιδιοῦ τὸ κρεββάτι.

*
* *

Κάθε δάκρυ ἡ Μάννα ποὺ χύνει
μιὰ εὐχὴ ἀπ' τὰ στήθεια της βγάνει
γιατρικὸ κάθε δάκρυ νὰ γίνῃ
τὸ παιδί της — Θεέ μου — νὰ γειάνῃ.

*
* *

Ἔτσι εἶναι ἡ Μάννα πλασμένη
εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν... Σᾶν θεότης...
Ἔτσι ἦταν καὶ ἔτσι θὰ μένη...
καὶ θὰ ζῆ ὅσο ζῆ ἡ ἀνθρωπότης!

Φ. Π. ΜΠΑΚΑΛΗΣ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

Ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τῆς Μ. Ἀσίας, ποὺ ἦτο τότε κέντρον ἁγνοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀνέτειλαν οἱ τρεῖς μεγάλοι καὶ περίλαμπροι τῆς Ἐκκλησίας μας ἀστέρες : ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης. Τῶν ὑπερόχων καὶ ἁγίων τούτων ἀνδρῶν ἡ μνήμη μᾶς συνεκέντρωσε σήμερον εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην πανήγυριν. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι εἶναι οἱ στυλοβάται τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ τρεῖς ἀντιπροσωπευτικοὶ φάροι τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς τῆς θείας χάριτος.

Κατὰ τὰ τέλη τῆς 4ης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 5ης ἑκατονταετηρίδος, ὁ μακρὸς καὶ σκληρὸς ἀγὼν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς πίστεως εἶχε φθάσει στὸ ὀξύτατον σημεῖον. Ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας μόλις εἶχε διαφύγει ἀπὸ τὰ ἀπειλητικὰ χέρια τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων καὶ περισσότερον ἁγνή, περισσότερον λευκὴ ἀπὸ ἄλλοτε, διέχεε εἰς τοὺς εἰδωλολατρικοὺς λαοὺς τὸ ζωογόνον της φῶς, πείθουσα καὶ αἰχμαλωτίζουσα τὰς συνειδήσεις των.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ κίνδυνοι σοβαροὶ ἐπεκρέμαντο, καὶ σκοτεινὰ σύννεφα ἐξηπλώθησαν εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους. Αἱ αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα ἠπείλουν νὰ μετατρέψουν τὴν ὑψηλὴν ἰδεολογίαν εἰς ταπεινὴν ἀσχολίαν.

Ἡ θύελλα αὕτη τῶν κινδύνων θρησκείας καὶ σοφίας εὗρεν ἐπικαίρως πλοῖον στερεὸν καὶ λιμένα σωτήριον, τὴν ἀκαταγώνιστον ὁρμὴν τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς ἀρετῆς, τῶν φίλων τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Βαπτισθέντες εἰς τὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, τρόφιμοι τοῦ Πλάτωνος, θιασῶται τοῦ Δημοσθένους, ἀπέβησαν ἀληθῶς φύσεις ἀπαράμιλλοι καὶ ὑπεράνθρωποι χαρακτῆρες ἀδάμαστοι καὶ ἀκατάβλητοι, πραεῖς καὶ φιλάνθρωποι πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, ἀγέρωχοι πρὸς τοὺς ἰσχυρούς, ἀκλόνητοι εἰς τὰς συμφορὰς καὶ τὰς θλίψεις, σοφοὶ ἅμα καὶ ἅγιοι, σκεπτικοὶ καὶ ἐνθουσιώδεις, Πατριάρχαι καὶ ἀσκηταί, φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολόγοι βαθεῖς καὶ ῥήτορες χρυσορρόαι, ἀναλύοντες τὴν σκέψιν καὶ συγκινοῦντες τὴν καρδίαν, διορθοῦντες καὶ θέλγοντες τὰ πλήθη, καὶ κυβερνῶντες διὰ τοῦ λόγου καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλην. Ἐγεννήθησαν ἕλληνες καὶ

χριστιανοί, συνδυάσαντες τὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν, τὴν ἀγάπην τῆς γνώσεως καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ἐσταυρωμένου, καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἀληθῆ θεολογίαν, καὶ ἤνοιξαν πρῶτοι καὶ διέγραψαν τὴν μόνην εὐθεῖαν καὶ ἀληθῆ ὁδόν, ποὺ ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ κόσμος, ἀναδειχθέντες πρῶτοι διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ μεγάλοι ῥήτορες, Πατριάρχαι τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ποταμοὶ ἀκένωτοι τὴν Οἰκουμένην θείοις νάμασι καταρδεύσαντες

Ο Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Ἀπτόητος καὶ ἀκαταγώνιστος ὑπερασπιστὴς τῆς κινδυνευούσης θρησκείας ὁ Μ. Βασίλειος, ὤρθωσεν ὁλόκληρον τὸ φωτεινόν του ἀνάστημα ἐναντίον τῆς σκοτεινῆς αἱρέσεως τοῦ χριστομάχου Ἀρείου, κατεφρόνησε κινδύνους καὶ ἀπειλὰς ἀρχόντων καὶ βασιλέων καὶ ἐνίκησε. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς χώρας ἡ πνοή του ἐκυριάρχησε μὲ τὰ καταπληκτικὰ ἔργα τῆς τεραστίας φιλανθρωπικῆς του δράσεως.

Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Φιλόσοφος καὶ ποιητὴς ὁ Γρηγόριος, φύσει ῥωμαντικὸς καὶ ἰδεολόγος, φίλος τῆς ἐρήμου, πρὸ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἀνωτέρου, σπεύδει εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ ὁ μικρὸς τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ μέγας μαχητὴς τοῦ σοφοῦ καὶ θείου λόγου, θριαμβεύει καὶ ἐπιβάλλεται χωρὶς νὰ πτοηθῇ ἀπὸ τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια. Ἡ ῥητορική του, ἡ βαθυσκόχαστος διαλεκτική του, πείθει καὶ συναρπάζει φίλους καὶ ἐχθρούς.

Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Μέγας κήρυξ καὶ πρόμαχος τῆς ἀρετῆς ὁ Χρυσόστομος, ἀποτελεῖ μοναδικὸν φάρον τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς πνευματικῆς ἀφοβίας. Κατέπληξε καὶ ἔθελξε διὰ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ χειμαρρώδης εὐγλωττία του ἐξώρμησεν ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Μεγάλου Ναοῦ καὶ ἐπέρασεν ὅλην τὴν σαπίλαν τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐκαυτηρίασε τὰ τρωτὰ καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἀρχόντων.

Οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι, ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἀφειδῶς διέχυσαν τὰ χρυσᾶ νάματα τῆς θεσπεσίας αὐτῶν γλώσσης, ἐφώτισαν τὰ σκότη τῆς λαϊκῆς ἀμαθείας, ἀνύψωσαν τοὺς ταπεινούς, καὶ ἔδωσαν ζωὴν μακραίωνα εἰς Κράτος, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἀνεμένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Δικαίως λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία μας καὶ ἡ τότε αὐτοκρατορία ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῷ 1100 μ. Χ. συνέδεσε τὴν μνήμην τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἰς μίαν φαιδρὰν ἑορτὴν καὶ κατόπιν τὸ τρισένδοξον καὶ πολυπαθὲς ἡμῶν Ἔθνος, ἐθεώρησε τὴν ἑορτὴν ταύτην ὡς ἑορτὴν τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν Γραμμάτων. Ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀπετέλεσε τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τοῦ δούλου ἔθνους καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦτον συναντῶμεν ἔκτοτε εἰς ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν ἔθνους.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη διετήρει ἄσβεστη τὴν φλόγα τῆς πίστεως καὶ φιλοπατρίας καὶ ζωογονοῦσε τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἑστίας τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως ποὺ κατέληξε εἰς τὸν νικηφόρον θρίαμβον καὶ ἠκούσθη τότε ἀπ᾽ ἄκρου εἰς ἄκρον, εἰς τὰ πέρατα τοῦ ἑλληνισμοῦ: «***Ἐλευθέρα μὲν ἡ κτίσις γνωρίζεται, υἱοὶ δὲ φωτὸς οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι***». Ἀλλὰ πρὸς τὶ νὰ μακρηγορήσω; Ὅσα καὶ ἂν εἴπω ἐπάξιον ἐγκώμιον δὲν δύναμαι νὰ πλέξω διὰ τοὺς τρισμεγίστους Ἱεράρχας: ***Ἐμοὶ δ᾽ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι, ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένην, ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς.*** Τὸ καλύτερον καὶ περίλαμπρον ἐγκώμιον δι᾽ αὐτοὺς εἶναι ἡ μίμησις τῶν ἔργων των, τῆς ζωῆς καὶ δράσεως αὐτῶν. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι εἶναι τὰ ἄριστα πρότυπα μαθητῶν, τὰ ὑπέροχα καὶ ἐνθουσιώδη πρότυπα παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων καὶ τὰ τέλεια ὑποδείγματα ἐπισκόπων καὶ κοινωνικῶν ἡγετῶν. Εἴθε ὁ δι᾽ αὐτοὺς αἰωνίως ἐφαρμοζόμενος μακαρισμὸς «ὃς δ᾽ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληθήσεται» νὰ ἔχῃ τὴν σωτήριον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ψυχῶν μας καὶ νὰ δείξωμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τοὺς λόγους, μὲ τὰ ἔργα καὶ μὲ τὸν ἐνάρετον βίον μας, μὲ τὸν ζῆζον καὶ τὴν ἐπιμέλειάν μας, ὁποίων Διδασκάκων εἴμεθα μαθηταί, ποίων πνευματικῶν Πατέρων τέκνα, ποίων ἐνδόξων προγόνων ἀπόγονοι. Τέκνα μας ἀγαπητά! Νεολαία Χριστοῦ, Ἔθνος Ἅγιον! Μὴ καταφρονήσητε τὴν σοφίαν τῶν Πατέρων μας Ἑλλήνων. Μὴν ἀδιαφορήσητε δια τὴν ἀληθῆ Ἐπιστήμην, σεβασθῆτε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μείνατε ἀσάλευτοι καὶ ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Λυτρωτοῦ μας. Μιμηταί μας γίνεσθε![1]

Α. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

---

[1] **Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν της ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, χοροστατοῦντος τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν, καὶ παρουσίᾳ μαθητριῶν τῶν Γυμνασίων.**

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΝ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τ. σελ. 313)

Ἀλλὰ καὶ ἔναντι τῶν ἰουδαϊκῶν περὶ ἁμαρτίας ἀντιλήψεων, αἵτινες συμπροσδιορίζουν καὶ τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἢ γενικώτερον σωτηριολογικὴν διδασκαλίαν, διατηρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν ἀνεξαρσίαν αὐτοῦ, ἀναδεικνύων τὴν χριστιανικὴν αὐτοῦ πρωτοτυπίαν, παρ' ὅτι ὁ σύνδεσμος μεταξὺ ἰουδαϊκῆς, κατὰ κύριον λόγον παλαιοδιαθηκικῆς, καὶ χριστιανικῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόψεως εἶναι ὁμολογουμένως προφανής, ἄλλωστε δὲ καὶ εὐξήγητος.[1] Εἴδομεν ἤδη ὅτι κατὰ τὸν Παῦλον «ἁμαρτία» ὑφίσταται οὐχὶ ἐν τῇ μεμονομένῃ ἐνεργείᾳ ἢ πράξει, ἀλλ' εἶναι κατάστασις συμπεριλείουσα τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁλοκληρωτικῶς (βλ. ἀνωτ. σ. 249)· «ἁμαρτία» εἶναι λοιπὸν οὐχὶ ἀτομική, ἀλλὰ γενικὴ ὑπόθεσις, κάλλιον εἰπεῖν, ἀτομικὴ ὑπόθεσις διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι γενική. Ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος εἶναι πρὸ τοῦ Θεοῦ ἔνοχος, διότι προευρίσκει ἑαυτὸν ἐν γενικῇ καταστάσει ἐνοχῆς, ἁμαρτωλότητος. Ἀνασταλείσης τῆς ὀρθῆς λειτουργίας τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἐξ αἰτίας τῆς πρώτης ἤδη ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, τῆς ἀντιστρατευθείσης εἰς τὴν βουλὴν ἢ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν κατέχει πλέον ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος τὴν κατ' ἰουδαϊκὴν (ῥαββινικὴν) ἀντίληψιν ἐλευθερίαν ἐκείνην ἐκλογῆς μεταξὺ τηρήσεως τοῦ Νόμου (πληρώσεως τῆς «Δικαιοσύνης») καὶ παραβάσεως αὐτοῦ («ἀνομίας»), ὅπερ ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς μεταγενεστέρας ἰουδαϊκῆς (ῥαββινικῆς) ἐννοίας περὶ ἁμαρτίας.[2] Ὁ Παῦλος διδάσκει, ὅτι «διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί»,[3] ὑποδηλῶν ὅτι ὑφίσταται ἄλυτος συ-

---

[1] Πρβλ. Μ. Βέλλα, Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἔκδ. 2α Ἀθῆναι 1950.

[2] Πρβλ. Rudolf Meyer, Hellenistisches in der rabbinischen Anthropologie. Stuttgart 1937, σ. 69 ἑξ.

[3] Ῥωμ. 5, 19.

νάρτησις μεταξὺ τῆς πράξεως τοῦ Ἀδάμ, τῆς ὑποταγῆς συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ θανάτου (διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνσεως) καὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως ἐνοχῆς. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀναμφιλέκτως πολὺ βαθύτερον καὶ οὐσιωδέστερον τῆς ὑποδηλωθείσης περὶ «Δικαιοσύνης» καὶ «Ἀνομίας» ἰουδαϊκῆς ἀντιλήψεως.[1]

* * *

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεμνήσαμεν (σ. 246), δέον ὅπως μὴ ἀναμένῃ τις νὰ ἀνεύρῃ παρὰ τῷ Παύλῳ συστηματικῶς ἐκτιθεμένην περὶ «προπατορικοῦ» ἁμαρτήματος διδασκαλίαν. Ἕνεκα τούτου καθίσταται ματαία καὶ ἡ προσπάθεια διαπιστώσεως παρ᾽ αὐτῷ τούτων ἢ ἐκείνων τῶν στοιχείων θύραθεν ἐπιδράσεων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον δέον ὅπως μὴ ἀναζητῇ τις παρὰ τῷ Παύλῳ ἄμεσον περὶ ἀνθρώπου «θεωρίαν». Ὁ Ἀπόστοστολος ἡμῶν ἐκφέρει κατὰ κύριον λόγον κρίσιν περὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁρωμένων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἤδη

1 Ἴχνη τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ὑπάρχουσι παρὰ τῷ Παύλῳ ἴσως ἐν Ῥωμ. 7, 8 «χωρὶς νόμου ἁμαρτία νεκρά». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δηλοῖ τὴν πρὸ ἢ ἄνευ τοῦ Νόμου ἀνυπαρξίαν τῆς ἁμαρτίας· μᾶλλον σημαίνει τὴν ἔλλειψιν ἐξωτερικοῦ κριτηρίου διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἁμαρτίας, τὴν μὴ περὶ τῆς ἁμαρτίας συνείδησιν. Ἄλλωστε «ἄχρι νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ.» Ρωμ. 5, 13. Πρβλ. Π. Ζέππου, ὁ Παῦλος ὡς ἐργάτης τοῦ Δικαίου. Ἐν «Ἀκτῖνες», 117 (Ἰούνιος 1951) σ. 262—263.

Ἡ συζυγία τῶν ἐννοῶν «δικαιοσύνη» «ἀνομία» ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Παύλῳ Β´ Κορινθ 6, 14 «τὶς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ;»). (Ἑβρ. 1, 9 «ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν»)· Ἀλλὰ περὶ τῶν ἐκφράσεων τούτων δύναται νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπευθύνεται πρὸς χριστιανοὺς μὴ ὑποχρεωμένους εἰς τήρησιν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἡ ἔννοια «ἀνομία» δὲν λαμβάνει τὸ κύριον περιεχόμενον αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἑπομένως δὲν δηλοῖ τὴν παράβασιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ὡς καθαρῶς ἐξωτερικὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνθρώπου, προσβάλλοντος τὴν «Ἐξουσίαν» καὶ τὸ «Μεγαλεῖον» τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πραξεων κατὰ τὴν σχετικὴν ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν (Β. Ἐξάρχου μν. ἔργ. σ. 56), ἣν ἄλλως τε εἶχον καταπολεμήσει καὶ οἱ Προφῆται. Πρβλ. Ἡσ. 5· 7 «ἐποίησεν ἀνομίαν καὶ οὐ δικαιοσύνην» (ὁ Ἰσραήλ). Παρὰ τῷ Παύλῳ «ἀνομία» δηλοῖ κατὰ ταῦτα «ἁμαρτία», «ἀδικία» ἐν βαθυτέρᾳ θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ, ὡς καταφαίνεται κυρίως ἐκ τοῦ χωρίου Β´ Θεσ. 2, 3. ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, χαρακτηριζομένου ὡς «ἀνθρώπου τῆς ἀνομίας». Ἐκ τῶν ἐπισυναπτομένων ἐκεῖ ἐπεξηγήσεων καταφαίνεται εἰς τί ἀκριβῶς συνίσταναι ἡ «ἀνομία» αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀντιποιησιν θείων δικαιωμάτων· «ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶν Θεός».

οὐσίᾳ ἢ ὀντότητι αὐτῶν. Ἡ κρίσις αὕτη σχηματίζεται μὲν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν τῆς ἀνθρωπίνης πραγματικότητος, ἤτοι τῆς ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὴν ὁποίαν κατάστασιν ὁ Ἀπόστολος δὲν παραμένει ξένος οὐδὲ κἂν εἰς ἀπόστασιν, ἀλλὰ δυνατὴ καθίσταται τελικῶς ἡ κρίσις αὐτοῦ μόνον διὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Χριστῷ περισκοπήσεως τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον. Τὰ ἐν Χριστῷ διὰ τὸν ἄνθρωπον συμβάντα ἀποτελοῦσι κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον τὴν ὑπερνίκησιν ἀκριβῶς τῆς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ πραγματικότητος τῶν ἀνθρώπων.[1] Μόνον ὁ καθ' ἑαυτὸν μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν σχὼν θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀνατρέψῃ ἄρδην τὴν πραγματικότητα τῆς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων[2]. Σύμπασα τρόπον τινα ἡ ἁμαρτία τῆς ἀνθρωπότητος ἤτε τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος ἐναποτίθεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν[3] Ἕνεκα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑπερνικήσεως τῆς ἁμαρτίας ἐδόθη καὶ δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καιρὸς τῆς χάριτος διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν,[4] ἧστινος ἴχνη καὶ ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν εἰσέτι εἶχον παραμείνει. Ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συντριβὴ τῆς ἁμαρτίας, ἀντικειμενικῶς, περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὡς ἐξιλασμὸς καὶ διὰ τοῦτο ὁ θάνατος αὐτοῦ, τὸ «αἷμα αὐτοῦ»,[5] ἀποτελεῖ τι τὸ οὐσιῶδες καὶ ἀποφασιστικὸν ἐν τῇ ὅλῃ οἰκονομίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπῳ μυστηρίῳ. Ἐν τῷ σταυρῷ ἐγένετο καὶ ἰσχύει διὰ πάντας τοὺς καιροὺς ἡ συντριβὴ τῆς ἁμαρτίας· «ὃ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ»[6]. Οὕτω ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ σημεῖον τῆς νίκης κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ μετ' αὐτῆς κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ θανάτου καὶ τῆς δυνάμεως τῶν δαιμόνων· («τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ»).[7] Διὰ τοῦτο εἶναι τὸ περὶ

---

[1] Ρωμ. 8,3 « . . . . ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί».

[2] Β' Κορινθ. 5, 21 «Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν».

[3] Ρωμ, 3, 25 «ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον . . . . εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προσγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ...»

[4] Ρωμ. 12, 2 «μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοός, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

[5] Ρωμ. 3, 25 Πρβλ. Ἐφεσ. 1, 7. Κολ. 1, 14.

[6] Ρωμ. 6, 10. Πρβλ. Α' Κορινθ. 15, 3 Γαλ. 1, 4.

[7] Γαλ. 1, 4.

σταυροῦ κήρυγμα «δύναμις Θεοῦ» καὶ «σοφία Θεοῦ».[1] Ἀλλ' ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαχωρισθῇ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον θὰ ἀπέβαινεν ἄνευ τῆς Ἀναστάσεως περιττή, διότι θὰ ἀπετύγχανεν.[2] Τὰ ἐν τῷ Χριστῷ εἰς ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου συμβάντα ἐνέχουσιν ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτῆρα, παράλληλον πρὸς τὰ ἐν Ἀδὰμ κατὰ τὴν πτῶσιν διαδραματισθέντα,[3] ἀλλὰ ποιοτικῶς, ὡς προείπομεν, ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἐκείνου.[4] Διὰ τῆς πολιτείας τοῦ Ἀδὰμ ἐδημιουργήθη κοινὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ θανάτῳ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ Παύλου δὲν ἀποτελοῦν ἄτομα, ὑφιστάμενα ἓν ἕκαστον μόνον δι' ἑαυτά, ἀλλὰ κοινωνίαν,[5] ἤτοι ὁλότητα διεπομένην ὑπὸ κοινῆς πρὸς πάντας ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ (ἀρνητικῆς ἢ θετικῆς ἀναλόγως τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσεώς των), εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ τὴν τελεσιουργίαν τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν ἀείποτε ἠθέλησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐπραγματοποίησεν ἐν Χριστῷ, ἀντιπροσώπευσις πάντων ὑπὸ τούτου (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ).[6] Τὰ ἐν Χριστῷ τελεσθέντα ἀποτελοῦν διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὴν κατ' ἀρχὴν συντριβὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς κυριαρχίας τῆς ζωῆς, ἧς καλοῦνται οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνωσι μέτοχοι «.... ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν»[7]. Οὕτως καταλήγει ἡ ὑπέροχος τυπολογία περὶ Ἀδὰμ—Χριστοῦ, ἧστινος στοιχεῖα προϋπῆρχον ἤδη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὡς καὶ εἰς ἐξωβιβλικὰ «θεολογούμενα», εἰς μοναδικὴν πρωτότυπον χριστολογικὴν καὶ σωτηριολογικὴν διατύπωσιν τῆς νέας ἐν Χριστῷ περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας, τῆς εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς «καινῆς κτίσεως» καὶ τῆς «καινῆς ζωῆς» ἐκφαινομένης. Διὰ τῆς χριστοκεντρικῆς ταύτης ἑρμηνείας τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος τυπολογίας (Ἀδάμ, παλαιοῦ ἀνθρώπου—

---

[1] Α' Κορινθ. 1, 18. 24. Βλ. καὶ Μ. Σιώτη, ὁ Σταυρὸς ὡς σφραγὶς τῶν Χριστιανῶν. Θεσ)νίκη 1951 (ἀνατ. ἐκ τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ») σ. 6 ἑξ.

[2] Κορινθ. 15, 17. [3] Ρωμ. 5, 19.

[4] Ρωμ. 5, 15 ἑξ («Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα οὕτως καὶ τὸ χάρισμα...». Πρβλ. ἀνωτ. σ. 247, σημ. 1.

[5] Πρβλ. Π. Μπρατσιώτου, Ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. «Ἀκτῖνες», 117 (Ἰούνιος 1951) σ. 249.

[6] Ρωμ. 8, 2 «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

[7] Ρωμ. 5, 21.

Χριστοῦ, καινοῦ ἀνθρώπου), ἥτις γίνεται κατάδηλος εἰς ποικιλίαν τόνων ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ ἔργῳ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπιτυγχάνεται παρ' αὐτοῦ ἡ πρώτη χριστιανικὴ διατύπωσις τῆς περὶ ἀνθρώπου ἀληθείας (Ἀνθρωπολογία) καὶ δὴ ὀργανικῶς μετὰ τῆς Χριστολογίας ἢ γενικώτερον μετὰ τῆς Σωτηριολογίας συνεκφερομένης. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἔκτοτε βασικὸν γνώμονα ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς χριστιανικῆς μεθόδου εἰς κατανόησιν, βίωσιν καὶ διατύπωσιν τῆς περὶ σωτηρίας ἀληθείας ἐν ᾗ ἐκδηλοῦνται ἀκριβῶς οἱ παράγοντες Χριστὸς καὶ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀποφασιστικῇ διὰ τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ Θεοῦ, τῆς τελειώσεως τῆς Δημιουργίας, ἐνεργείας αὐτῶν, τῆς συνεργείας αὐτῶν[1]. Ἐκ ταύτης δὲ ἢ ἐκείνης τῆς ἐκδοχῆς τῶν βασικῶν στοιχείων τῆς τυπολογίας (Ἀδὰμ—Χριστοῦ) διεμορφώθησαν βραδύτερον καὶ οἱ ἰδιάζοντες χαρακτῆρες τῶν χριστιανικῶν «τμημάτων», ἅτινα ἀπεμόνωσαν ἑαυτὰ ἐκ τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δι' ἄλλους τε λόγους καὶ διὰ τὴν μὴ ὑπ' αὐτῶν ὀρθόδοξον ἀποδοχὴν τῶν σημείων ἐκείνων τῆς περὶ ἀνθρώπου γνωματεύσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, περὶ ἃ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἠσχολήθημεν.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς παρατηρήσεις τινας ἐπὶ τῶν προδηλωθέντων βασικῶν σημείων τῆς τυπολογίας, ἵνα διαπιστωθῇ, ὅτι ὄντως ἡ περὶ τούτων διαφορὰ ἀντιλήψεων ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ χριστιανικῇ διανοήσει ἀπέβη ἓν τῶν κυριωτέρων θεολογικῶν καλουμένων αἰτίων ἐμφανίσεως ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἑτέρων ἐκκλησιαστικῶν τύπων ἢ μορφῶν («Ὁμολογιῶν»).

Προβληματικὸν παραμένει διά τε τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τοὺς δογματικοὺς θεολόγους, κατὰ τὴν διερεύνησιν τῆς οὐσίας τῆς τυπολογίας Ἀδὰμ—Χριστοῦ, μεταφερομένης εἰς τὴν σχέσιν ἀνθρώπου ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ—ἀνθρώπου ἐν τῇ σωτηρίᾳ, ἂν καὶ κατὰ πόσον ὑφίστανται δυνατότητες ν' ἀποβῇ ἡ δευτέρα τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις, (ἡ τῆς σωτηρίας), τοσοῦτον ῥιζικῶς διάφορος τῆς πρώτης, (τῆς τῆς ἁμαρτίας), ὅσον κατ' οὐσίαν ῥιζικῶς διάφορα δύνανται νὰ νοηθῶσι καὶ εἶναι ὄντως αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀρχέτυπα τῆς τυπολογίας, ὁ Ἀδὰμ καὶ ὁ Χριστός. Ἐρωτᾶται δηλονότι, ἂν μετὰ τὴν διὰ τοῦ Ἀδὰμ συντελεσθεῖσαν ἐκ-

---

[1] Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀποδοχὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν τῷ πληρώματι τῶν καιρῶν οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ τοῦ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ» (Ἐφεσ. 1, 9—10) ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν «συνεργείας» τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγκριθείσης, κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου παράβασις τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ οὕτω δυναμικοποιηθεῖσα ἁμαρτία ἐγένοντο αἰτία ἐκπτώσεως συμπάσης τῆς φυσικῆς ἐν τῷ κόσμῳ τάξεως (Ρωμ. 8, 20—23).

πτωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶναι ἐφικτὴ τοιαύτη ῥιζικὴ ἀνάπλασις αὐτῆς, ὥστε νὰ γίνηται λόγος καὶ περὶ ἐμπειρικῆς ἢ ἱστορικῆς ἐκφάνσεως τῆς ἐν Χριστῷ ἐλπιζομένης «καινῆς κτίσεως» διὰ τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων καὶ διὰ τοῦ καθύλου ἀνθρωπίνου παράγοντος, διὰ τῆς «ὁρατῆς» Ἐκκλησίας. Κύριον ἐπιχείρημα τῶν ἀρνητικῶς ἢ ἀπαισιοδόξως περὶ τοῦ σημείου τούτου τοῦ κατὰ τὸν Παῦλον ἀνθρωπολογικοῦ προβλήματος ἀποφαινομένων θεωρεῖται τὸ αὐτὸ χωρίον Ρωμ. 5, 12 ἑξ, ὅπερ καὶ ἀνωτέρω ἤδη ἀπησχόλησεν ἡμᾶς (σ. 246 ἑξ.). Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διαβλέπουσιν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ὡς πεποίθησιν τοῦ Ἀποστόλου τὴν γνώμην περὶ ῥιζικῆς ἀκριβῶς καὶ ἀνιάτου καταστροφῆς σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐν τῷ Ἀδὰμ ἤδη «φυσιολογικῶς» ἐμπεριεχομένου, ὡς μόνην δὲ ἐναπομείνασαν πραγματικότητα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δέχονται οὗτοι τὸ σαρκικὸν αὐτοῦ φρόνημα (concupiscentia). Τὴν πραγματικότητα ταύτην ἔν τε τῷ ἐμπειρικῷ ἀνθρώπῳ καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἐν τῷ ἐμπειρικῷ παράγοντι κατὰ τὴν περαιτέρω λειτουργίαν τῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον μερίμνης τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται κατὰ τὴν ἀνωτέρω γνώμην νὰ μεταβάλῃ οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ τὴν δικαίωσιν ἢ τὸν ἁγιασμὸν ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπενεργοῦν. Τὸ σαρκικὸν φρόνημα ὡς ἀναπόσπαστον πλέον συνακόλουθον τῆς ἀδαμικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως δὲν εἶναι, κατὰ τοὺς τὴν «ἀδαμικὴν» ταύτην φύσιν ὡς φυσιολογικὴν πλέον οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκδεχομένους, ἐν τῇ νέᾳ τῇ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ καταστάσει λείψανον ἰαθείσης νόσου καὶ ἀποτέλεσμα καταστάσεως καταλυθείσης ὁλοσχερῶς. «Εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ παλαιὰ κατστασις, τὴν ὁποίαν καλεῖται τὸ ἔργον τοῦ ἁγιασμοῦ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ περιστείλῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ. Εἶναι αὐτὴ ἡ κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας ἡ ὁποία ἁπλῶς καὶ μόνον ἐπικαλύπτεται διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀξιομισθίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν λογίζεται ὡς ἁμαρτία ἐπὶ τὸν δικαιωθέντα. Καθ' ἑαυτὴν ὅμως καὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς εἶναι ἁμαρτία»[1]. Εἰς τοῦτο συνοψίζεται ὄντως ἡ περὶ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος γνώμη τῶν Προτεσταντῶν, ἐπεκτεινόντων τὰς ἐνεργείας τούτου καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου, ὡς προελέχθη, τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ἐν τῇ ἐν Χριστῷ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθαώπων, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥστινος κατὰ συνέπειαν ἀμφισβητεῖται ὡς ὁρατοῦ ἐμπειρικοῦ ἐκδηλώματος τῆς ἐν τῷ κόσμῳ σωτηριώδους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ

[1] **Π. Ν. Τρεμπέλλα, Ἡ οὐσία τῆς δικαιώσεως κατὰ τὰ σύμβολα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ ὅροι τῆς Δικαιώσεως, Ἀλεξάνδρεια 1921, σ. 29.**

ἡ ἁγιότης καὶ ἡ ἁγιαστικὴ ἱκανότης. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ἐκλαμβάνουσιν ἀκριβῶς ἑαυτοὺς οἱ Προτεστάνται ὡς τοὺς κατ' εὐθεῖαν, διὰ τοῦ Αὐγουστίνου, κληρονόμους τῆς περὶ τῶν ζητημάτων τούτων διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.[1] Ἡμεῖς κατεβάλαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν προσπάθειαν, ὅπως ἀναδείξωμεν τὴν κατ' ἀνατολικοὺς Πατέρας, ἑρμηνευτὰς τοῦ Ἀποστόλου ἡμῶν, ἔννοιαν τοῦ ἐξ οὗ ἀφωρμήθημεν χωρίου (Ρωμ. 5, 12 ἑξ.), ἤτοι τὴν «Χριστοκεντρικήν» καὶ οὐχὶ τὴν «Ἀδαμοκεντρικην» προϋπόθεσιν καὶ ἔφεσιν συγχρόνως κατὰ τὴν περαιτέρω διάπτυξιν τῆς περὶ ἀνθρώπου διδασκαλίας ὑπὸ τοῦ Παύλου.[2]

Διὰ τῆς οὕτω δοθείσης ἑρμηνείας τοῦ περιφήμου χωρίου δὲν λύεται βεβαίως τελικῶς ἡ γενικωτέρα ἀπορία περὶ τῆς πραγματικῆς ἀρχῆς, οὐσίας καὶ φύσεως τῆς ἁμαρτίας καθ' ἑαυτήν. Ὡσαύτως δὲν λύεται ἡ ἀπορία περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταδόσεως τῆς ἁμαρτίας ἢ καὶ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῆς ὑπὸ πάντων τῶν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ προελθόντων. Ἀλλ' ἀκριβῶς κατεδείξαμεν ἐκεῖ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἐνδιατρίβει κατὰ κύριον λόγον περὶ τὰ τοιαῦτα θεωρητικὰ ζητήματα. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ περὶ τῆς ἐν τῷ Ἀδὰμ προϋπάρξεως τῶν ἀπογόνων ἀντίληψις βεβιασμένως μόνον δύναται νὰ παρεισαχθῇ εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ νὰ παρασταθῇ εἶτα αὕτη ὡς ἡ τελικὴ κρίσις τοῦ Ἀποστόλου περὶ τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Τοῦτο ἀκριβῶς συνέβη διὰ τῆς εἰς τὸ χωρίον Ρωμ. 5,12 ἑρμηνείας τοῦ Αὐγουστίνου[3] καὶ ἐξηκολούθησεν εἰς ὡρισμένην γραμμὴν τῆς δυτικῆς θεολογικῆς διανοήσεως, ἀποκορυφοθὲν εἰς τὰς διαφόρους προτεσταντικὰς θεολογικὰς ῥοπὰς καὶ ἐκδηλώσεις. Αἱ κατ' ἄνθρωπον δηλαδὴ λογικαὶ δυσχέρειαι, αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς διαπιστώσεως, ὅτι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου καὶ οἱ πρὸ τοῦ Νόμου (ἀπὸ Μωϋσέως μέχρι Ἀδὰμ) βιώσαντες ὑφίσταντο τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας, κυρίως τὸν θάνατον, ἐνῷ δὲν ὑφίστατο τὸ μέσον τὸ πιστοποιοῦν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἁμαρτίας, ὁ (ἐλευθέρως) παραβαινόμενος Νόμος, ἐγένετο αἰτία ἐμφανίσεως ἐν τῇ Δύσει δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἀσυστάτων θεωριῶν, ἑρμηνευουσῶν δῆθεν τὴν ἀνωτέρω ἀντίφασιν. Πρό-

---

[1] Πρβλ. G. Zeller, Die Lehre des Paulus und Augustinus in ihrem Verhältnis zur protestantischen Kirchenlehre. Ἐν Theologische Jahrbücher 1854 σ. 299 ἑξ. Πρβλ. Ernst Benz, Das Paulusverständnis in der Morgenländischen und Abendländischen Kirche. Ἐν Zeitschrift für Religions—und Geistesgeschichte 1951, 4 σ. 295 - 296.

[2] Ἀνωτερ. σ. 246 - 247.

[3] De peccato originali. Κεφ. 29 Migne Λ. Π. 44, 402.

κειται πρῶτον περὶ τῆς προαναφερθείσης θεωρίας τοῦ Αὐγουστίνου, ἑρμηνεύοντος τὸ «ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον» φυσιολογικῶς, ἤτοι δεχομένου τὴν ἐν τῷ Ἀδὰμ συνύπαρξιν ἅπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τὴν ἐξ αἰτίας τῆς φυσιολογικῆς ταύτης συνυπάρξεως μετάδοσιν εἰς πάντας τοὺς ἀπογόνους τῆς ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἀδάμ, διὰ τῆς ἀρνητικῆς δηλονότι ἐκδηλώσεως τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ποιότητος, ὅπερ ἀκριβῶς συνιστᾷ τὴν ἀτομικότητα, προκληθείσης καὶ ἐπιτελεσθείσης ἁμαρτίας.[5] Ἡ ἑρμηνεία, αὕτη, εὐνοοῦσα καὶ στηρίζουσα τὴν

---

[4] Omnes enim fuimus in illo uno, quando omnes fuimus ille unus.

[5] Πρβλ. Basil. Zenkowsky, Das Bild vom Menschen in der Ostkirche. Grundlagen der Orthodoxen Anthropologie. Stuttgart 1951 σ. 44.

Ὁ Ἀνδροῦτσος ἀναιρῶν τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου, (Δογματική, σελ. 158 - 161), ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ τὰς λοιπὰς προταθείσας ἑρμηνείας τοῦ πῶς ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες συνήμαρτον καὶ μετ' αὐτοῦ συγκατεκρίθησαν, χωρὶς νὰ ἔχωσι ἄμεσον συμμετοχὴν εἰς τὴν παράβασιν ἐκείνου, ἀποκρούει καὶ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν ἑρμηνείας, ἤτοι τὴν γνώμην «ὅτι ὁ Θεὸς προεῖδεν, ὅτι πάντες θὰ ἔπραττον ὡς ὁ Ἀδὰμ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ εὑρισκόμενοι». Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης διεξόδου παρατηρεῖ ὅτι «αὕτη καθίστησι τὴν πτῶσιν ἀναγκαίαν καὶ ἀποφαίνει τὸν Θεὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ, νοήσαντα καὶ βουληθέντα αἰωνίως τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ καταστάσει εἰς ἣν διὰ τῆς πτώσεως περιῆλθον» (αὐτοθ. 161). Ἕνεκα τούτου φαίνεται τῷ Δογματικῷ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀντὶ πάσης τοιαύτης ἐξηγήσεως, «σκοτιζούσης ἀντὶ νὰ διαφωτίζῃ τὸ δόγμα τῆς κληρονομικῆς ἁμαρτίας, προτιμοτέρα ἡ ἀποδοχὴ αὐτοῦ ἐν πίστει καὶ ἡ ὁμολογία ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ μυστηρίου, ὑπερβαίνοντος τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, πρὸ justi ἀλλ' occulti Dei judicii» (αὐτοθ. 162). Ἀλλ' οὐδόλως ἀντίκειται, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου παραδοχῆς τῶν ἀνωτέρω ὡς μυστηρίου ἡ δυνατότης τῆς ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ κατανοήσεως αὐτῶν καὶ παρὰ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τῶν περιοριστικῶν κατηγοριῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου ὁρώμενα τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ἐπιτελεσθέντα περιέχουσιν ὄντως τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἀνυπερβλήτους δυσχερείας κατὰ τὴν προσπάθειαν ἑρμηνείας καὶ καταλήψεως αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐπόψεως ὅμως τοῦ ἀπολύτου τοῦ Θεοῦ ἤτοι τοῦ ἀχρόνου καὶ ἀμεταβλήτου Αὐτοῦ θεωρούμενα τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον συμβάντα, εἶναι δυνατὸν νὰ καταστῶσι πως προσιτὰ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, ἥτις πάντως ἔχει εἴδησιν περὶ τῆς μεταφυσικῆς πραγματικότητος, κάλλιον εἰπεῖν περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς θείας ἐνεργείας, ἤτοι περὶ τοῦ Ἀπολύτου. Τοιαύτην ἑρμηνείαν ἐκ τῆς πρωταρχικότητος τῆς ὑπερβατικῆς θείας ἐνεργείας ἀφορμωμένην, δίδει εἰς τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συντελεσθέντα ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ δὴ εἰς τὸ ζήτημα ἀκριβῶς τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκδοχῆς τῶν διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους συμβαινόντων ὡς εἰς ἕνα ἄνθρωπον, τὸν Πρῶτον ἄνθρωπον, συμπερικλειόμενα. «Ὁμοίως ἔχει ὅ τε τῇ πρώτῃ τοῦ κόσμου κατασκευῇ συναναδειχθεὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς συντέλειαν γενησόμενος, ἐπίσης ἐφ' ἑαυτῶν φέρουσι τὴν θείαν εἰκόνα. Διὰ τοῦτο

γνώμην περὶ ὁλοκληρωτικῆς ἢ παντελοῦς διαφθορᾶς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἧς τὴν μόνην ἔκφρασιν ἀποτελεῖ πλέον ἡ «σὰρξ» μετὰ τῆς ἀσβέστου αὐτῆς ἐπιθυμίας καὶ ῥοπῆς πρὸς τὴν σαρκικὴν ἁμαρτίαν (Concupiscentia), εὗρεν εἴσοδον εἰς διάφορα δυτικὰ θεολογικὰ συστήματα. Ἀλλ' ὅπου ἡ θεωρία αὕτη γίνεται ἀποδεκτή, δὲν λαμβάνεται προφανῶς ὑπ' ὄψιν ἢ τουλάχιστον παρερμηνεύεται ἡ ἐμφαντικῶς τονιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου διδασκαλία, ὅτι κατὰ τὸν «ἔσω ἄνθρωπον» ἡδέως ἀποζητεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ φέρεται πρὸς αὐτόν, ὅτι ἑπομένως δὲν ἔχει ἀπολέσει οὗτος παντελῶς ἅπαν τὸ πνευματικὸν ἢ ἠθικὸν αὐτοῦ αἰσθητήριον ὄργανον. Ἡ παρὰ τῷ Παύλῳ διάκρισις εἰς «ἔξω ἄνθρωπον» καὶ εἰς «ἔσω ἄνθρωπον» εἶναι ῥητή. Ὑπὸ τὸν «ἔξω ἄνθρωπον» νοεῖται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς φυσικῆς του παρερχομένης πλευρᾶς, ὑπὸ δὲ τὸν «ἔσω ἄνθρωπον» (ἢ τὸν κρυπτὸν τῆς καρδίας ἄνθρωπον» τῆς 1. Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου, (3,4) νοεῖται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐστραμμένης ἀφθάρτου πλευρᾶς αὐτοῦ καθορώμενος καὶ δὴ τόσον ὁ ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τελῶν πιστός,[1] ὅσον, ὅπερ καὶ τὸ κυρίως ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐνδιαφέρον, καὶ ὁ μὴ ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τελῶν. ὁ μὴ Χριστιανός.[2] Ἐν τῷ Ῥωμαιοκαθολικισμῷ εὗρεν ὀπαδοὺς ἡ περὶ ἄκρας ἐκπτώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως αὐγουστίνειος θεωρία τοὺς Ἰανσενιστὰς (κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ), ἀλλ' οἱ κύριοι ἐκπρόσωποι αὐτῆς παρέμειναν ἐν τῇ Δύσει οἱ Προτεστάνται[3] καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ Καλβινισταί. Ἐκ τῶν τάξεων δὲ ἀκριβῶς τῶν τελευταίων τούτων

εἷς ἄνθρωπος κατωνομάσθη τὸ πᾶν, ὅτι τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ οὔτε τι παρῴχηκεν, οὔτε μέλλει, ἀλλὰ καὶ τὸ προσδοκώμενον ἐπίσης τοῦ παρόντος τῇ περιεκτικῇ τοῦ παντὸς ἐνεργείᾳ περικρατεῖται. Πᾶσα τοίνυν ἡ φύσις ἡ ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων διήκουσα, μία τις τοῦ ὄντος ἐστὶν εἰκών». Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, Migne Ε. Π. 44, 185. Πρβλ. καὶ Ζήκου Ῥώσση, Σύστημα Δογματικῆς τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1903 σ. 314-315 ἔνθα ὀρθῶς τονίζεται, ὅτι τὸ «διηνεκὲς τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ» συνδεόμενον «οὐχὶ μόνον πρὸς τὴν πανταχοῦ παρουσίαν καὶ παντοδυναμίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παγγνωσίαν καὶ πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ», δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν παραδοχὴν τῆς γνώμης, «ὅτι τὰ παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα δὲν γινώσκονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς πραγματικῶς τοιαῦτα».

[1] 2. Κορινθ. 4, 16. Ἐφεσ. 3. 16. Πρβλ. 1 Πετρ. 3, 4,

[2] Ρωμ. 7, 22.

[3] Πρβλ. Dr. Dr. Ludolf. Müller, Orthodoxe Kritik am Protestantismus im 19 und 20 Jahrhundert. Ἐν Orthodoxie und Evangelisches Christentum. Studienheft Nr. 1. Herausgegeben vom Kirchliehen Aussenamt der Evang. Kirche Deutschlands, 1949, σ. 46, 47.

προέρχονται καὶ οἱ σύγχρονοι ἡμῶν διαλεκτικοὶ καλούμενοι Θεολόγοι, οἱ εἰς ἀρνητικὰς ἀποφάνσεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τῆς ἐν γένει θέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς Σωτηρίας πάντας ὑπερεξακοντίζοντες.[1]

Τὴν ἑτέραν ἀκρότητα ἐν τῇ δυτικῇ Θεολογικῇ διανοήσει ἀπετέλεσεν ἡ ἀπὸ τοῦ Πελαγιανισμοῦ βεβαίως ἕλκουσα τὴν καταγωγὴν αὑτῆς διδασκαλία τῶν Σωκινιανῶν καὶ Ἀρμινιανῶν, τῶν ὀρθολογιζουσῶν ἐκείνων προτεσταντ. παραφυάδων, οἵτινες ἀμφισβητοῦσι συμφώνως πρὸς τὴν περὶ ἀρχεγόνου καταστάσεως δόξαν αὐτῶν, «τὴν ὕπαρξιν κληρονομικῆς ἁμαρτίας καὶ ἐνοχῆς, ἀπεκδέχονται δὲ ὡς μόνην ἀκολουθίαν τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ τὸν θάνατον, ὅστις ὅμως εἶναι οὐχὶ ποινὴ ἀλλὰ φυσικὸν κακὸν διὰ τῆς γεννήσεως μεταδιδόμενον. Καίτοι δὲ ὁμολογοῦσι καὶ οὗτοι, ὅτι ἐνυπάρχει ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἠθική τις ἐξασθένησις καὶ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν τάσις ἐκδέχονται ὅμως ταύτην, οὐχὶ ὡς ῥυεῖσαν ἀπὸ τοῦ γενάρχου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν γονέων καὶ δὴ ὡς αὐξηθεῖσαν διὰ τοῦ συνεχῶς ἁμαρτάνειν»[2]. Ἡ πελαγιανίζουσα αὕτη θεωρία ἐπανεμφανιζομένη κατὰ τοὺς νεωτέρους καὶ νεωτάτους χρόνους ὑπὸ ποικίλας μορφὰς εἰς συστήματα διαφόρων

---

[1] Περὶ τῆς ἐξ ἀφορμῆς ἀκριβῶς τοῦ ζητήματος τούτου ἐκραγείσης ἐσωτερικῆς κρίσεως ἐν τῇ Διαλεκτικῇ Θεολογίᾳ, (διένεξις ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ ζητήματος μεταξὺ τῶν ἐκ τῶν ἡγετῶν αὐτῆς Karl Barth καὶ Emil Brunner), ὡς ἐνδείξεως τῆς ἀντιφάσεως, ἥτις κατὰ καιροὺς ἐκδηλοῦται ἐν τῇ περὶ ἀνθρώπου καὶ τῶν συναφῶν ἐκκλησιολογικῶν ζητημάτων δυτικῇ θεολογικῇ διανοήσει, ἔχομεν πρὸς ἔκδοσιν εἰδικὴν μελέτην ἡμῶν.

[2] Χ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ 2 ἐκδ. σ. 193. Παρομοίαν γνώμην φαίνεται ἔχων καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Οἰκουμένιος Τρίκκης. «Λοιπὸν γὰρ ἐκ τοῦ ἀεὶ ἁμαρτάνειν, ἕξιν τινὰ τῆς ἁμαρτίας ἤλθομεν. Τὸ γὰρ ἄγαν ἔθος ἴσα φύσεως γίνεται». (Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Migne E. Π. 118, 461 D). Ἀλλ' ὁ Οἰκουμένιος τῇ γενικωτέρᾳ ἀνατολικῇ παραδόσει στοιχῶν, λέγει τοῦτο εἰς διάσωσιν τοῦ αὐτεξουσίου, ὅπως φαίνεται ἐναργέστερον ἀπὸ τῆς εἰς τὸ χωρίον Ρωμ. 7, 10 ἑρμηνείας αὐτοῦ. «Τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι. Οὐ παντάπασί δε, φησίν, ἐξέστιν ἐμαυτοῦ, ὥστε μηδὲ εἰδέναι τὸ ἀγαθὸν ὅλως, μηδὲ ἔχειν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε διανίσταμαι πρὸς αὐτό. Διὰ τοῦτο γὰρ ἔφη, «παράκειταί μοι», οἷον, κεῖται παρ' ἐμοί, ὅμοια νεκρῷ· ὅμως διανίσταμαι, κειμένου αὐτοῦ παρ' ἐμοί' ἀλλὰ κυριευόμενος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, τὴν προαίρεσιν εἰς τέλος οὐκ ἄγω» (αὐτόθ. σ. 459 C). Καὶ κατωτέρω ἀνακεφαλαιῶν τὴν ἑρμηνείαν τῶν στιχ. 18 καὶ 19 τοῦ αὐτοῦ 7ου κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους παρατηρεῖ ὁ Οἰκουμένιος. «Τὸ αὐτεξούσιον θέλει δεῖξαι, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος κύριος τῆς ἐπ' ἄμφω τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ῥοπῆς». (Αὐτόθ. 461 Β).

ὀρθολογιζόντων καὶ ἐλευθεριαζόντων προτεσταντῶν Θεολόγων ἄγαν αἰσιοδόξως ἀποφαινομένων περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διὰ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων δυνατότητος σωτηρίας του, ἐνισχυομένου καὶ διὰ τοῦ μεγάλου ἠθικοῦ μόνον κατ᾽ αὐτοὺς πρωτύπου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπετέλεσε τὴν κυρίαν αἰτίαν τοῦ ἐπανατονισμοῦ διὰ τῆς διαλεκτικῆς καλουμένης Θεολογικῆς κινήσεως τῆς πρώτης ἀπορριπτέας σωτηριολογικῆς ἀκρότητος, τῆς ἀρνητικῆς δηλονότι περὶ ἀνθρώπου καὶ ὁρατοῦ ἐν γένει ἀνθρωπίνου παράγοντος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας γνώμης.[1] Εἶναι δὲ λίαν χαρακτηριστικόν, ὅτι τὰς βασικὰς αὐτοῦ ἰδέας περὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς ἐνταῦθα ζητήματος ἐξέθεσεν ὁ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς συγχρόνου διαλεκτικῆς θεολογικῆς Σχολῆς Karl Barth ἀκριβῶς εἰς τὸ περιώνυμον ὑπόμνημά του εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν, τὸ πολλὰς ἐκδόσεις ἀριθμῆσαν (πρώτη ἔκδοσις 1919).

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, ΔΡ. Θ. καὶ Φ.
Διευθυντὴς Ἀνωτέρ. Ἐκκλ. Φροντιστηρ. Θεσ)νίκης

[1] Πρβλ. Ἰωάννου Καλογήρου, Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ σύγχρονος οἰκουμενικὴ κίνησις. Θεσ)νίκη 1951 σ. 27 - 28.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤ. ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγ. τεύχους σελ. 318)

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «The St. Paul Pilgrimage» τεύχους τοῦ Dr Donald Lowrie. Γενεύη 1951

Σήμερον εἴχομεν τὴν ἀποχαιρετιστήριον διὰ τὸ προσκύνημά μας δεξίωσιν, δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Κατὰ τὴν δεξίωσιν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Πετράκη, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐκάθησε μὲ τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας, φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους ὄχι τὸ ἐγκόλπιον μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὸ χρησιμοποιούμενον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ὀρθοδόξους ἐπισκόπους, ἀλλὰ τὸν δικέφαλον ἀετόν, σύμβολον τοῦ κύρους τὸ ὁποῖον κάποτε

εἶχε τὸ Βυζάντιον. Πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως λόγων, μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ συνομιλήσω μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ νὰ τοῦ ἐκφράσω τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι αὐτὸ τὸ προσκύνημα θὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ἐφαντάσθημεν πρὶν ἔλθωμεν ἐδῶ, καὶ τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ ἐνισχύσουν τὸ αἴσθημα τῆς ἑνότητος μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐξεφώνησε τὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον του, ἤρχισε μὲ τὰς δύο αὐτὰς ἰδέας καὶ προσέθεσε καὶ μερικὰς ἰδικάς του γνώμας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς θὰ εὐχαριστήσουν τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἓν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς τῆς συγκεντρώσεως ἦτο ἡ παρουσία τριάκοντα Ὀρθοδόξων προσκυνητῶν ἀπὸ τὴν Φιλλανδίαν, οἱ ὁποῖοι διήνυσαν ὁλόκληρον τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν πατρίδα των μέχρι τῶν Ἀθηνῶν μὲ λεωφορεῖον! Μετὰ τῶν πέντε Φιλλανδῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μαζί μας, ἀπετέλεσαν τὴν μεγαλυτέραν ἀντιπροσωπείαν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐθνικότητας. Αἱ ψαλμῳδίαι των πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κατὰ τὸν Ρωσσικὸν τύπον ἤξιζαν ὅσον καὶ ἡ καλυτέρα ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τὴν ὁποίαν ἠκούσαμεν.

Ἤδη τὸ προσκύνημα εὑρίσκεται εἰς τὸ τέρμα του καὶ δύναταί τις νὰ περισυλλέξῃ τοὐλάχιστον τὰς πρώτας του ἐντυπώσεις. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῆς μεγάλης ὁμάδος τῶν προσκυνητῶν ἐθεώρησαν τὸ ὅλον ταξείδιον ὡς μίαν βαθυτέραν πνευματικὴν ἐμπειρίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀνέμενον. Διὰ τοὺς περισσοτέρους ἐξ ἡμῶν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγινε τόσον ζῶσα προσωπικότης ὅσον ποτὲ ἄλλοτε. Δι' ἐμὲ (καὶ νομίζω καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους) τοῦτο ἦτο ἡ συναίσθησις τῆς ζώσης καὶ συνεχιζομένης παρουσίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἀκολουθοῦντες τὰ βήματά του, ἀναγινώσκοντες τὰς ἐπιστολάς του εἰς τὰ μέρη ὅπου τὰς ἔγραψε, ἀκροώμενοι τῶν λόγων του, εἰς τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς εἶπε καὶ ἐπὶ τῶν σημείων ἀκριβῶς ὅπου τοὺς ἐξεφώνησε, πάντα ταῦτα συνδεδεμένα μὲ τὰς ἀκολουθίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀντιπροσωπεύει εἰς τὴν σημερινὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ σκέψιν μίαν καταφανῆ ζῶσαν πραγματικότητα τὸν ἔκαμαν περισσότερον πραγματικὸν ἀπὸ ἕνα μεγάλον Ἅγιον Σέργιον, τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον δύναταί τις νὰ ἰδῇ εἰς τὴν Μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος πλησίον τῆς Μόσχας. Ἡ ἐπίκλησις τῶν Ἁγίων λαμβάνει μίαν νέαν σημασίαν ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς Προτεστάντας.

Εὑρίσκετο κανεὶς διαρκῶς ἔκπληκτος μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν συναίσθησιν ὅτι ὁ Παῦλος ἀνήκει πλήρως εἰς ὅλους ἡμᾶς, Ὀρθοδόξους ἢ Καθολικοὺς ἢ Προτεστάντας ὅλων τῶν ἀποχρώσεων. Ὅλοι

διεκήρυττον τὴν αὐθεντίαν του καὶ ἀπεδέχοντο τὴν προσωπικότητά του καθ᾽ ἣν ἔννοιαν καὶ ὁ Χριστὸς ἀνήκει εἰς ἡμᾶς. Καὶ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν εἴχομεν τὴν συναίσθησιν ὅτι ἔχοντες τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους, ἐλάχιστα πλέον ὑπελείποντο διὰ μίαν πραγματικὴν ἕνωσιν, τοὐλάχιστον ἐν πνεύματι, ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς ὑδρογείου.

...,. Μία ἄλλη σπουδαία ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφέρωμεν, ἦτο ἡ βαθεῖα εὐσέβεια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ κυριαρχοῦσα θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ζωῆς τόσον τῶν ἀτόμων ὅσον καὶ τῆς πολιτείας. Διὰ τοὺς Ἕλληνας Χριστιανούς, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι ἓν τόσον πραγματικὸν πρόσωπον, ὅσον καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδός Σπυρίδων. Ἡ φιλοξενία τῶν χριστιανῶν, αἱ ὑποδοχαὶ μὲ μειδιάματα, τὰ ἄνθη μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς ἔρραινον εἰς κάθε χωρίον καὶ πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπεράσαμεν, αἱ ὡραιότατα διατηρημέναι μικραὶ ἐκκλησίαι καὶ τὰ προσκυνητάρια, ὅλα αὐτὰ ἐμαρτύρουν ποίαν θέσιν κατέχει ὁ χριστιανισμὸς εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ ταλαιπωρημένου λαοῦ.

... Ὁ κόσμος εἰσέρχεται εἰς μίαν νέαν ἐποχὴν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅπως περὶ τὸ 1920 ἡ Ρωσικὴ ἐπανάστασις ἔφερε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, οὕτω καὶ τώρα ἡ διασπορὰ τῶν νέων προσφύγων, τὴν μετέφερεν εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Ἀργεντινήν, εἰς τὰς νήσους καὶ τὰς περισσοτέρας Δημοκρατίας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, εἰς μέρη ὅπου οὐδεὶς ποτὲ εἶχεν ἀκούσει περὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχουν σήμερον Ὀρθόδοξοι ἐνορίαι. Ἐὰν ἡ εὐσέβειά των καὶ τὸ εἰρηνικόν των πνεῦμα ἔχουν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος, οἷα εἶχον οἱ Ὀρθόδοξοι Ρῶσσοι ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, μεγάλα γεγονότα ἐπίκεινται διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία περισσότερον οἱασδήποτε ἄλλης εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον.

*
* *

Εἰς τὸ περιοδικὸν Irénikon (τομ. XXIV No 3, 1951) ὁ Dom Pierre Dumont, συμμετασχὼν τῶν ἑορτῶν μαζὶ μὲ δύο ἄλλους Ρωμαιοκαθ. ἀντιπροσώπους, δημοσιεύει ἐκτενῆ σπουδαιοτάτην περιγραφὴν τούτων, κυκλοφορήσασαν καὶ εἰς ἰδιαίτερον χωριστὸν ἀντίτυπον. Ἐξ αὐτῆς δημοσιεύομεν τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν οἰκουμενικῶν ἐκδηλώσεων αἱ δύο ἑβδομάδες (15–30 Ἰουν. 1951) τῶν ἑορτῶν, τῶν ὀργανωθεισῶν ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀφήσωσιν ἀνεξίτηλα ἴχνη. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἐκκλησία τῆς χώρας ταύτης ἐσκέφθη νὰ ἑνώσῃ, πέριξ τῆς ἀναμνή σεως τοῦ μεγάλου τούτου κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου, χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἀντεπροσώπευσαν διαφόρους κεχωρισμένας Ὁμολογίας· καὶ οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰς πολυειδεῖς ἐπαφὰς τοῦ ἱεροῦ τούτου προσκυνήματος ἀνὰ τοὺς τόπους, ὅπου ἐκήρυξεν ὁ Ἀπ. Παῦλος, ἔμαθον νὰ γνωρίζωσιν ἀλλήλους καλύτερον καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἐκτιμήσωσι καὶ ἀγαπήσωσιν ἀλλήλους περισσότερον. Πρὶν διηγηθῶμεν ὁποῖαι ὑπῆρξαν αἱ δύο αὗται ἑβδομάδες χριστιανικῆς φιλίας ἂς εἴπωμεν ἀμέσως ἀπ' ἀρχῆς ὅτι ἐπέτυχον πλήρως.

Ἡ ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν ἑορτῶν τοῦ ἁγίου Παύλου περιελάμβανεν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ κ. Σπυρίδωνος, τοὺς πλέον ἱκανοὺς τοῦ Κράτους, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἑλλάδος μὲ γενικὸν γραμματέα τὸν καθηγητὴν κ. Ἀμίλκ. Ἀλιβιζᾶτον, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξεν— ὡς μᾶς ἐπιτρέψῃ ἡ ἐγνωσμένη του μετριοφροσύνη νὰ ἀναφέρωμεν—πλὴν σπανίου ὀργανωτικοῦ πνεύματος καὶ τελείαν τέχνην εἰς τὸ νὰ ἐκλέξῃ καὶ συγκεντρώσῃ συνεργάτας, ἀναδειχθεὶς ἡ ψυχὴ τοῦ Παυλείου τούτου Προσκυνήματος 280 περίπου προσκυνητῶν ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ τὰς ὁδούς, ὁπόθεν διῆλθεν ὁ Ἀπόστολος οὗτος. Ὁ κ. Ἀλιβιζᾶτος ἐπέδειξε πρὸς πάντας αἰσθήματα φιλίας καὶ ἐξέφραζε ταῦτα πρὸς πάντας κατὰ τὸν εὐγενέστερον τρόπον, συνεπικηρούμενος ὑπὸ τῶν συναδέλφων του τῶν Πανεπ· Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, τῶν ὁποίων ἡ εὐρυμάθεια ἐπέτρεψε νὰ ἀνταλλάξωσι μετὰ τῶν Προσκυνητῶν τὰς γνώμας καὶ ἀπόψεις των κατὰ τὰς φιλικὰς συζητήσεις . . . .

Εἰς τὴν πρόσκλησιν πρὸς τὸ Βατικανὸν ὁ Σεβασμιώτατος Montini ἀπήντησεν δι' ἐπιστολῆς, ἀπευθυνθείσης πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα τὸν κ. κ. Σπυρίδωνα. Ἐν αὐτῇ ἐξέθετεν, ἐκτὸς ἄλλων, πῶς ἡ ἡ Ἁγία Ἕδρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐπέτρεψε νὰ διορίσῃ ἐν Ἀθήναις μόνιμον ἀντιπρόσωπόν της πνευματικῆς τάξεως, ἐδυσκολεύετο νὰ στείλῃ μίαν ἀποστολήν, ἀντιπροσωπεύουσαν αὐτὴν κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὁ ἑλληνικὸς Τύπος ἐσχολίασεν εὐρέως καὶ διαφορετρόπως τὴν ἀπόφασιν ταύτην· δὲν ἀπατώμεθα, φρονῶ, ἂν εἴπωμεν ὅτι ὅλοι κατελυπήθησαν διὰ τὴν ἀπωλεσθεῖσαν εὐκαιρίαν τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἐν τούτοις προσωπικότητές τινες τῶν Καθολικῶν συγκινηθεῖσαι ἀπὸ τὴν προσωπικὴν πρόσκλησιν πρὸς αὐτάς, ἔλαβον μέρος εἰς τὸ κοινὸν Προσκύνημα, βέβαιαι οὖσαι ὅτι ἡ παρουσία των εἰς αὐτὸ δὲν ἔμελλε νὰ παρεξηγηθῇ Ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, ὅτι συναπεκομίσαμεν συγκινητικὴν καὶ εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῆς φιλίας καὶ ἐκτιμήσεως, ὧν ἐτύχομεν διαρκουσῶν τῶ ἑορτῶν τούτων . . .

Εἶναι ἀνάγκη ὕστερον ἀπὸ τοιαύτην ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀρθοδόξου κόσμου νὰ προσθέσωμεν μερικὰ γενικώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ τὸν κατανοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν περισσότερον. Ἐσημειώσαμεν ἤδη ἀνωτέρω κατὰ τὴν περιγραφήν μας τῶν ἑορτῶν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει παραμείνῃ βαθέως θρησκευτικός. Ἐὰν ἡ θρησκευτικότης αὕτη δὲν μεταφράζεται πάντοτε εἰς ἔργα ὑποχρεωτικῶς ἐπιβεβλημένα, ἡ ἐξήγησίς της εὕρηται εἰς τὴν γενικὴν νοοτροπίαν τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ, ἰδιαιτέρως τοῦ ἑλληνικοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπεζήτησε νὰ μεταφράσῃ εἰς ἀκριβεῖς

καί συγκεκριμμένας ἐντολὰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν. Ἴσως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὁμιλήσῃ ἐνταῦθα περὶ τοῦ μὴ νομικοῦ χαρακτῆρος (non juridisme) τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ θρησκευτικότης αὕτη εἶναι αὐθόρμητος καὶ ἐκδηλοῦται εἰς χειρονομίας καὶ τύπους θρησκευτικούς, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις καὶ εἰς τοὺς καθολικοὺς λαοὺς τῆς Μεσογείου. Ἀλλ' ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔχει ἐγκεντρισθῇ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὄπισθεν αὐτῆς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἔχει παραμείνῃ ἀνεξίτηλος ἡ ἀνάμνησις τῶν χρόνων τῆς ξενικῆς κατακτήσεως ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐνεσαρκώθη εἰς τὸ Ἔθνος. Εἶναι τοῦτο σύμπλεγμα ἰδιάζον εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ ἔχει σημασίαν νὰ ἔχῃ τις πάντοτε τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν. Εἰς ἄλλας αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας δὲν παρατηρεῖται τοῦτο καὶ παρέστημεν μάρτυρες ἑνὸς διαρκοῦς παραλληλισμοῦ, κατὰ τὰς ἐπισήμους ὁμιλίας, μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους. Ὅταν ἐξέφρασα εἰς Ἕλληνα Ἀρχιερέα τὸν θαυμασμόν μου τὸν βαθὺν ποὺ ἐνέπνεεν ἡ θρησκευτικὴ ζωτικότης τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν Ἐκκλησιαν, οὗτος μοὶ ἔδωκε μίαν ἀπάντησιν ἡ ὁποία ἀξίζει νὰ ἀναφερθῇ ἐνταῦθα. Ἡ Ἐκκλησία συνεμερίσθη πάντοτε τὰς τύχας τοῦ λαοῦ· ἔχει ὑποφέρει μαζί του, ἔχει ἀγωνισθῇ μαζί του, καὶ ἔχει γνωρίσῃ μαζί του τὴν ἐλευθερίαν . . . ». Μετὰ ταῦτα ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν θαυμαστήν, κατ' αὐτόν, δρᾶσιν τῶν θρησκευτικῶν Ὀργανώσεων ἐν Ἑλλάδι, τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς ἀδελφότητος «Ζωῆς» καὶ ἑξῆς καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ταῦτα ὅλα καταδεικνύουν ὅτι σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος βαδίζει ἐπὶ τὰ ἴχνη, τὰ χαραχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου».

*
* *

Ὁ Παλαιοκαθολικὸς ἱερεὺς καὶ Καθηγητὴς τῆς συστηματικῆς Θεολογίας ἐν τῇ Παλαιοκαθολικῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρνης Urs Küry (υἱὸς τοῦ Παλαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἑλβετίας Adolf Küry) συμμετασχὼν εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Παύλου ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸ γνωστὸν διεθνὲς θεολογικὸν περιοδικὸν τῆς Βέρνης «Internationale Kirchliche Zeitschrift» (Τεῦχος Ὀκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1951).

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἑορτῶν δημοσιεύει ὁ ἑλβετὸς Καθηγητὴς ἐντυπώσεις καὶ κρίσεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως. (Μετάφρασις Ἰωάνν. Καλογήρου).

II. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ ἄμεσος ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ξένον ἐπισκέπτην εἶναι ἡ τοῦ στενοῦ της δεσμοῦ μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πολιτείας. Ἱστορικῶς στηρίζεται ἴσως τοῦτο εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἦτο ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας κατὰ τὴν «φραγκικὴν»

καὶ τὴν τουρκικὴν ξένην κυριαρχίαν ὁ μοναδικὸς ἀγωγὸς τῆς λαϊκῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐλπίδος, ἀπὸ τοὺς ἐκφωνηθέντας δὲ λόγους καὶ τὰ κηρύγματα ἐγένετο φανερὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει καὶ σήμερον ἀκόμη πλήρη συνείδησιν τῆς σημασίας της διὰ τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἦτο δύσκολον διὰ τὸν ξένον παρατηρητὴν νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ἀποφανθῇ μέχρι ποίου βαθμοῦ ἦσαν αἱ δημόσιαι ἐκδηλώσεις πηγαία ἔκφρασις συμπαθείας τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ἢ κατὰ πόσον ἐπεδιώκετο ἀντιθέτως διὰ τούτων νὰ ἐπανακερδηθῇ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν βοήθειαν τῶν παρευρισκομένων ἐκπροσώπων τῆς Οἰκουμένης. Ἐκ πολλῶν ἐνδείξεων ἠδύνατο νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι ὄχι μόνον ἡ πολιτεία, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία εὑρίσκονται εἰς δύσκολον ἀμυντικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ κινδύνου τοῦ Κομμουνισμοῦ. Ὅπως δι᾽ ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, οὕτω τίθεται καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐρώτημα, ἂν ἔχῃ αὕτη τὴν δύναμιν ἐκ τῶν ἔσω, κυρίως διὰ μιᾶς οὐσιαστικῆς συμβολῆς εἰς τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον εἰς αὐτὴν τὴν πτωχὴν χώραν εἶναι ἰδιαζόντως φλέγον, νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον.

Αὐτὴ αὕτη ἡ Ἐκκλησία παρέχει ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἐντύπωσιν, ὅπως ἠδυνήθημεν νὰ τὸ διαπιστώσωμεν εἰς τὰς πολυαρίθμους ἱερὰς ἀκολουθίας, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἱδρυμάτων καὶ εἰς συνομιλίας μὲ τοὺς θεολόγους της καὶ λαϊκούς της μιᾶς ἰσχυρᾶς, ἐχούσης συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς της καὶ συγχρόνως ἐσωτερικῶς κινουμένης, εἰς νέας ἰδέας καὶ πρωτοβουλίας προσφόρου κοινωνίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐν πρώτοις, ὅπως ἅπασα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, Ἐκκλησία τῆς παραδόσεως, ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ, διότι εἰς τὸν λαόν της ὑπάρχει ζῶσα ἡ συνείδησις, ὅτι ἡ ἀρχή της ἀνάγεται ἀπ᾽ εὐθείας εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὄχι μόνον εἰς τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον μακρότερον χρονικὸν διάστημα δράσεως τοῦ Ἀποστόλου, ὅπως εἰς τοὺς Φιλίππους, τὴν Βέροιαν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Κόρινθον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον καὶ εἰς τὴν Νικόπολιν, ὑπάρχουν τοπικαὶ ἰδιαίτεραι παραδόσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἡ σύγχρονος Ἐκκλησία ἔχει συνείδησιν ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἀδιάκοπον συνέχειαν μετὰ τῆς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας. Ἐπίσης οἱ Ναοί, τὰ ὀνόματά των (τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κλπ.), ἡ ἀρχαιότης

των, ὁ καθαρὸς ῥυθμὸς τῆς Βασιλικῆς (πρὸ πάντων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην) καὶ ὁ βυζαντινός, τὰ ψηφιδωτά των καὶ αἱ εἰκόνες των, ὅπως βεβαίως αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀρχαιοπρεπεῖς σεβάσμιοι λειτουργικοὶ τύποι, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς εἶναι πολὺ ἐξοικειωμένος, συμβάλλουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ μία πολὺ ἰσχυρὰ καὶ γνησία περὶ παραδόσεως συνείδησις. Εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας, αἱ ὁποῖαι ἐτελοῦντο εἰς καθ' ὅλα εὐπρεπεῖς Ναοὺς μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ λαμπρότητα, ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος πολυάριθμος λαὸς μὲ μεγάλην ἐσωτερικὴν συγκέντρωσιν καὶ προσοχήν. Ὅπως μᾶς ἔλεγον, ἡ νέα γενεὰ εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία καταβάλλει πρὸ πάντων προσπαθείας—ἐν τῇ ἐννοίᾳ περίπου τῆς λειτουργικῆς κινήσεως ἐν τῷ Ρωμαιοκαθολικισμῷ—διὰ νὰ ἐπαναζωοποιηθοῦν οἱ παλαιοὶ λειτουργικοὶ τύποι καὶ ἔλθουν οὗτοι πλησιέστερον εἰς τὸ νοητικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ. Ἀξιοπαρατήρητοι ἦσαν ἐπίσης αἱ ἀρχαῖαι βυζαντιναὶ μονόφωνοι μελῳδίαι, αἱ ὁποῖαι φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ ἀγαπηταὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐξετελοῦντο ὑπὸ ἐν μέρει πολὺ καλῶς ἐκγυμνασμένων χορῳδιῶν, πρὸ πάντων εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος παρέχει καὶ τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς συγχρονισμένης Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἡγεσία δεικνύει ἐπίγνωσιν διὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Ἐξ αἰτίας τῆς ἐκ τοῦ πολέμου ἀναστατώσεως καὶ τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς ὑποφέρει ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ ἔλλειψιν ἱερέων, πρὸ πάντων εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ κληρικοὶ μορφώνονται εἰς Ἐκκλησιαστικὰς Σχολάς, εἰς ἕνα σχετικῶς βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ἐνῷ αἱ Θεολογικαὶ Σχολαὶ τῶν δύο Πανεπιστημίων, τῶν ὁποίων οἱ Καθηγηταὶ εἶναι λαϊκοί, προπαρασκευάζουν τοὺς Καθηγητὰς τῶν Θρησκευτικῶν τῶν Γυμνασίων καὶ τοὺς ἀνωτέρους Κληρικούς. Ἕνεκα τούτων ἡ Ἐκκλησία καταβάλλει μεγάλας προσπαθείας, ὅπως παρέχῃ εἰς τοὺς ἐφημερίους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπαρκοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν λοιπὴν κατηχητικὴν διδασκαλίαν, βοηθοὺς ἐκ τῶν λαϊκῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι δροῦν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς κυρίως εἰς τὸ πεδίον τῆς Κατηχήσεως καὶ τῆς λοιπῆς εὐαγγελιστικῆς ἐργασίας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπιτελεῖ ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ κίνησις τῆς «Ζωῆς», ὅπως καὶ ἡ διακλάδωσις τῆς τελευταίας ταύτης, ἡ κίνησις τῶν «Ἀκτίνων», ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ νὰ κινήσῃ εἰς εὐαγγελιστικὴν ἐργασίαν τὰς ἐπὶ μέρους ἐπαγγελματικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ὀργανώσεις. Ὡσαύτως κατὰ τὰς συνομιλίας μὲ θεολόγους καὶ λαϊκοὺς ἐπιβεβαιοῦται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι οἱ

ὑπεύθυνοι κύκλοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ζωηροὶ καὶ πνευματικῶς εὐκίνητοι ἐξ αἰτίας καὶ τῶν δυσχερῶν περιστάσεων τῆς ἐποχῆς μας, παρακινούμενοι δὲ ἐν μέρει καὶ ἀπὸ παρομοίας προσπαθείας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως, ἔταξαν ὡς ἀποστολήν των, τὴν ἀναζήτησιν νέων ὁδῶν καὶ μέσων πρὸς ἀναζωογόνησιν τῆς Ἐκκλησίας των καὶ πρὸς στενώτερον σύνδεσμον μὲ τὰς ἄλλας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας.

III. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

Εἶναι βεβαίως δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις, ἂν καὶ κατὰ πόσον αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τελεταί, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τόσον μεγαλειώδη τρόπον ἐκάλεσε τὰς Ἐκκλησίας τῆς ὑφηλίου, προήγαγον τὴν ὑπόθεσιν τῆς Οἰκουμένης. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ ἑορταὶ αὗται ἀπετέλουν ἐν τῷ συνόλῳ των μίαν πολὺ ζωηρὰν ἐκδήλωσιν τῆς περὶ ἑνότητος θελήσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς δὲν ἦτο μικρόν. Βεβαίως δὲν ἐπεδιώχθη ἡ ἀπὸ κοινοῦ συζήτησις ἐπὶ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς Θεολογίας τοῦ Παύλου ἐκ τῆς ἐπόψεως τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ὁμολογιῶν· δὲν ἐπρόκειτο τρόπον τινὰ περὶ ἑνὸς συνεδρίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο μία πολὺ ἐπιθυμητὴ δυνατότης. Ἐγένοντο βεβαίως κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διαλέξεις εἴτε περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῆς ἱστορίας της καὶ τῆς παρούσης καταστάσεώς της, εἴτε περὶ ἐπὶ μέρους προβλημάτων ἀφορώντων εἰς τὸν Παῦλον, εἴτε περὶ προβλημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνωτικῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ προδήλως οὔτε ἑνιαῖον σχέδιον οὔτε συστηματικός τις σκοπὸς ὑπέκειτο ὡς βάσις τῶν διαλέξεων τούτων.

Τὸ κέντρον τοῦ βάρους ἔπιπτεν εἰς τὰς προσωπικὰς ἐπαφὰς καὶ συζητήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ κοινὸς πλοῦς προσέφερε μίαν σπανίως εὐνοϊκὴν εὐκαιρίαν Κυρίως ἀντήλλασσον τὰς σκέψεις των εἰς λίαν εὐρεῖαν κλίμακα, ὡς ἀντελήφθημεν, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν διαφόρων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, προετοιμάζοντες τὰς προϋποθέσεις δι' ἓν ἀπὸ μακροῦ ποθούμενον πανορθόδοξον συνέδριον. Διὰ τοὺς φιλοξενουμένους ἐκ τῶν δυτικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπετέλει μέγα κέρδος τὸ ὅτι ἐγνώρισαν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν ἑλληνικόν της τύπον, τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας της καὶ τὴν ἐν τῇ εὐσεβείᾳ ζωήν της, τὰ ἱδρύματά της καὶ τὴν ἐκκλησιαστικήν της δημιουργικότητα.

Τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς ταύτας ὡς τὸν μοναδικὸν ἐκπρόσωπον τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἡ ὁποία ἀπ' ἀνέκαθεν καλλιεργεῖ φιλικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐνδιέφερεν ἐπίσης πολὺ νὰ γνωρισθῇ μὲ τοὺς Θεολόγους Καθηγητὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ συζητήσῃ μετ' αὐτῶν περὶ τῆς δυνατότητος μιᾶς δραστηριωτέρας Θεολογικῆς ἀνταλλαγῆς σκέψεων καὶ φοιτητῶν. Ὡσαύτως εἶχεν οὗτος τὴν λίαν τιμητικὴν ἐντολὴν νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος μήνυμα τῶν Παλαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὁλλανδίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεφράζετο ὁ πόθος διὰ τὴν ταχυτάτην πραγματοποίησιν τῆς ὁρατῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

*
* *

Ἀπόσπασμα ἐξ ἄρθρου τοῦ μετασχόντος τοῦ ἑορτασμοῦ γερμανοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Marburg κ. Ernst Benz δημοσιευθέντος εἰς τὸ «Deutsches Pfarrerblat». Ὁμοσπονδιακὸν φύλλον τῶν γερμανικῶν εὐαγγελικῶν ἱερατικῶν συνδέσμων, Ὀκτωβρίου 1951. (Μετάφρασις Ι. Καλογήρου).

. . . . . Δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ θεωρήσωμεν τὸ γεγονὸς τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Παύλου Ἑορτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς κριτικῆς περὶ τοῦ πόσον ἔχει προδόσει καὶ πόσον συχνὰ προδίδει ἡ Εὐρώπη τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀποστόλου τούτου, τὸν ὁποῖον ὁ Ἄγγελος τῆς Μακεδονίας εἶχεν ἀκριβῶς καλέσει εἰς βοήθειαν. Ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ Χριστιανωσύνη διῃρημένη ἀκόμη ὑπὸ τὰ συνθήματα, ἐδῶ Ρώμη! Ἐδῶ Βιττεμβέργη! (σ. μ. ἡ κοιτὶς τοῦ Προτεσταντισμοῦ). Ἐδῶ Βυζάντιον! Ἐδῶ Καλβῖνος! Ἐδῶ Λούθηρος! Ἐν τούτοις τὸ Ἰωβηλαῖον τοῦ Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα κατέδειξεν ὅτι γίνεται ἐμβάθυνσις μετὰ περισκέψεως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀποστόλου, καθ' ὅσον διὰ πρώτην φορὰν ἐδῶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Χριστιανωσύνης τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, συνηντήθησαν ὑπὸ τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀποστόλου εἰς κοινὴν προσευχήν, εἰς (ἐπιστημονικὴν) ἔρευναν καὶ ζωήν. Ὅ,τι εἰς τὰ μέχρι τοῦδε οἰκουμενικὰ συνέδρια μόνον εἰς μερικάς, πολὺ ὀλίγον διὰ τὸν λαὸν προωρισμένας, ἱερὰς ἀκολουθίας εἶχεν ἐπιτευχθῆ, ἔγινεν ἐνταῦθα, εἰς τὴν στενῶς κοινὴν ζωὴν τῶν δύο ἑβδομάδων ἐπὶ τοῦ πλοίου τῶν προσκυνητῶν καὶ κατὰ τὰς πολυαρίθμους ἱερὰς ἀκολουθίας εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθημεν, πραγματικότης.

Κατὰ τὴν κοινὴν ταύτην ζωὴν καὶ προσευχὴν κατεδείχθη ἐπίσης διὰ πρώτην φορὰν πόσον ὁ Παῦλος εἶναι ὁ Ἀπόστολος τῆς Οἰκουμένης. Ἀπὸ τὰς πολλὰς δηλαδὴ συζητήσεις ἐξήγετο τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ συνίστανται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ ὅτι Ἀνατολὴ καὶ Δύσις κατὰ τρόπον ἀπομονωτικὸν ἔχουν ἐξαίρει καὶ κεντρικοποιήσει ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Παύλου. Οὕτω ἡ Δύσις ἔχει θέσει μονοπλεύρως, ἀπὸ τοῦ Αὐγουστίνου ἤδη, εἰς τὸ κέντρον τὴν

περὶ Δικαιώσεως διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἐνῷ αὕτη εἰς τὴν πραγματικότητα ἀποτελεῖ μίαν μόνον σελίδα τοῦ πολυφώνου Εὐαγγελίου τοῦ Ἀποστόλου, ἡ δὲ Ἀνατολὴ ἀνέπτυξε μονοπλεύρως τὰ μυστικιστικὰ στοιχεῖα τῆς διδασκαλίας του, ἀφήνουσα νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸ τούτων σχεδὸν παντελῶς τὰ στοιχεῖα τῆς περὶ δικαιώσεως παυλείου διδασκαλίας . . . .

. . . .

Ἡ ἰδιαιτέρα οἰκουμενικὴ σημασία τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐξεδηλώθη καὶ διὰ τοῦ ὅτι ἐνταῦθα συνέβη κάτι, τὸ ὁποῖον εἰς ἄλλας οἰκουμενικὰς συγκεντρώσεις οὐδέποτε ἢ μόνον μετὰ δυσκολίας ἔχει ἐπιτευχθῆ. Αἱ ἑορταὶ τοῦ Παύλου ἔλαβον εἰς ὅλους τοὺς μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Παύλου συνδεδεμένους τόπους, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθημεν, τὸν χαρακτῆρα γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑορτῆς τοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ἔγινεν ἀκριβῶς φανερὸν εἰς τὸν Προτεστάντην, ο ὁποῖος μετεῖχε τῶν ἑορτῶν, τί λείπει ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας προτεσταντικὴν περὶ Παύλου ἀντίληψιν, ἡ ἄμεσος δηλαδὴ ἐντύπωσις περὶ τῆς ἱστορικῆς συνεχείας τῆς παυλείου ἐκκλησιαστικῆς θεμελιώσεως. Πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Καβάλαν, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας ἔχουν μίαν οὕτως εἰπεῖν λειτουργικὴν παύλειον παράδοσιν, αἱ ἀρχαὶ τῆς ὁποίας ἀνάγονται μέχρις αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Θεσσαλονικεῖς ἢ οἱ Κορίνθιοι αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὡς τοὺς παραλήπτας τῶν ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς πολίτας τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀναγράφονται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ὅπως ἀντιθέτως ἡ θέα τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἢ τῶν Φιλίππων ἐπενεργεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν πολλοῖς ὡς ἄμεσον ἑρμηνευτικὸν ὑπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀποστόλου.

Ἡ παύλειος παράδοσις ἔχει ῥιζωθῆ βαθύτατα εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑλλήνων εἶναι εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων πιστῶν πολὺ πλαστικωτέρα καὶ προσωπικωτέρα παρὰ παρὰ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ προτεσταντικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις τόσον πολὺ ἀκούει περὶ τῆς παυλείου διδασκαλίας. Ὄχι μόνον οἱ ἕλληνες ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἕλληνες δήμαρχοι ἀπήγγειλον λόγους περὶ τοῦ Ἀποστόλου «των» . . . .

. . . .

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς γενικῆς οἰκουμενικῆς σπουδαιότητος, προσέλαβε τὸ Ἰωβηλαῖον τοῦ Παύλου καὶ διορθόδοξον σημασίαν, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ προσκύνημα ἐδόθη εὐκαιρία νὰ συναντηθοῦν ἐπίσκοποι τῶν ἀρχαίων Πατριαρχείων τῆς Κων)πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, Φιλανδίας, τῆς Ρωσσικῆς διασπορᾶς, τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ βορειοαμερικανικοῦ ἐδάφους, καθὼς καὶ Μητροπολῖται τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀβυσσινίας. Καὶ ἦτο διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους ἐκκλησιαστικοὺς ἡγέτας μοναδικὸν καὶ ἀπὸ αἰώνων ἐπιθυμητὸν γεγονὸς τὸ ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τόσων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἠδύναντο ἐπὶ τόσον χρονικὸν διάστημα νὰ συζήσουν εἰς τὸν στενὸν χῶρον ἑνὸς μεσογειακοῦ πλοίου. Εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἀκριβῶς τῆς Ὀρθοδοξίας θὰ ἔχουν αἱ ἑορταὶ τοῦ Παύλου σημαντικὴν ἐπίδρασιν. Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀκαδημαϊκὴν μόρφωσιν τῶν νέων Θεολόγων τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων

Ἐκκλησιῶν εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, συνεχίζουσα εἰς τοῦτο τὰς παλαιὰς παραδόσεις τῆς βυζαντινῆς θεολογίας. Ἡ προσπάθεια ἐπιστροφῆς εἰς τὴν βυζαντινὴν ἑλληνικὴν κληρονομίαν συμβαδίζει μετὰ τῆς γενικῆς θεολογικῆς ἐκείνης ῥοπῆς, ἡ ὁποία ζητεῖ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰς καλουμένας Ὁμολογίας τοῦ 16ου μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐπειδὴ αὗται προέκυψαν ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν ἐρίδων τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς Ἀντιμεταρρυθμίσεως ἐν τῇ Δύσει καὶ δὲν δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἡ ἀκριβὴς ἔκφρασις τῆς Ὀρθοδόξου παραδόσεως. Ἡ νεοαφυπνισθεῖσα θεολογικὴ αὐτοσυνείδησις τῆς Ὀρθοδοξίας εὗρε τὴν ζωηροτέραν της ἔκφρασιν εἰς τοὺς λόγους ἑνὸς Ἐπισκόπου ἐκ Κων)πόλεως, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς πανηγυρικῆς τελετῆς εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου παρὰ τὴν Λίνδον τῆς Ρόδου, μὲ τὸν ἑλληνικόν της ναόν, τὴν βυζαντινήν της ἐκκλησίαν καὶ μὲ τὸν ὑψηλόν της Πύργον τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν, διετύπωσε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι «ἡ μελάνη τῶν θεολόγων εἶναι ἰσαξία μὲ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων». Ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ συνάντησις αὕτη τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ὀρθοδοξίας ἐγένετο ὑπὸ τὰ ἐμβλήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διότι εἰς τὴν αὐτοεμβάθυνσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν εὐαγγελικῶν βάσεων τῆς Ὀρθοδοξίας ἐδόθη τοιουτοτρόπως ἓν ἐντελῶς καθωρισμένον σημεῖον προσανατολισμοῦ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπικράτησιν ἐκκλησιαστικοπολιτικῶν ἢ καθαρῶς κοσμικῶν πολιτικῶν κατευθύνσεων.

Οὐχὶ μικρὰν σημασίαν ἔχει περαιτέρω ἡ θετικὴ συμβολὴ τοῦ παυλείου προσκυνήματος εἰς τὴν ὑπὸ πάντων τῶν μετασχόντων κατανόησιν τῆς ἱστορικῆς μορφῆς τοῦ Ἀποστόλου. Ἀκριβῶς κατὰ τῆς ἰσχυρῶς ἀντιϊστορικῆς τάσεως συγχρόνων τινῶν θεολογικῶν ῥευμάτων εἶναι ἀναγκαῖον, νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου δὲν εἶναι δογματικαὶ πραγματεῖαι, τὰς ὁποίας ἔγραψε ἕνας Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας πρὸς Θεολόγους Καθηγητὰς τῆς Θεολογίας, παρὰ ἐπιστολαὶ ἑνὸς Ἀποστόλου πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικάς του κοινότητας καὶ δύνανται γενικῶς νὰ κατανοηθοῦν πρῶτον αἱ ἱστορικαὶ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ Ἀπόστολος ἔδρασε καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέδρασεν οὗτος.

Ἡ ἰσχυρὰ ἐντύπωσις ἡ ὁποία ἐκ τοῦ ταξειδίου ἐγεννήθη ἀκριβῶς εἰς τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπιστήμης τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἦτο ἡ ἐντύπωσις περὶ τῆς ἐξόχου ἱστορικότητος τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἡ ἱστορικότης των ἀπεδείχθη οὕτως εἰπεῖν ναυτολογικῶς ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου τοῦ πλοίου τῶν προσκυνητῶν, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίει τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων συγχρόνως ὡς περιηγητικὸν ὁδηγὸν καὶ ὡς ὁδηγὸν τοῦ ναυτικοῦ του δρομολογίου. Ἐστερεώθη περαιτέρω ἡ ἱστορικότης τῶν Πράξεων διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, τὰ ὁποῖα τόσον εἰς τοὺς Φιλίππους ὅσον καὶ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Νικόπολιν ἀπεκάλυψαν τὰς τοποθεσίας τῶν συναγωγῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐκήρυξε πιθανώτατα ὁ Παῦλος. Διεφωτίσθη περαιτέρω ἡ ἱστορικότης τῶν Πράξεων διὰ τῶν λειτουργικῶν παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι διετηρήθησαν ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων αὐτῆς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα καὶ τῶν λοιπῶν συνταξειδιωτῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Οὐχὶ μικρᾶς σημασίας εἶναι τέλος ἡ περὶ τῆς ἱστορικότητος τῶν Πράξεων βεβαιότης ἡ ἀποκομιζομένη διὰ τῆς

ἐντυπώσεως ἐκ τοῦ τοπείου, τῆς θαλάσσης, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος διέπλευσε, τῶν λιμένων εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεβιβάζετο, τῶν ὁδῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ὡδοιπόρει, διὰ τῆς ἐντυπώσεως ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τοὺς Φιλίππους, τὴν Βέρροιαν, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας των καὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των. Ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδρασεν ὁ Ἀπόστολος, δύναται νὰ συμβάλῃ κατὰ τρόπον σπουδαιότατον εἰς τὸ νὰ ὑπερνικηθῇ ἡ μονόπλευρος Θεολογικοποίησις τοῦ Ἀποστόλου καὶ νὰ ἐπανακερδηθῇ ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ χαρισματικοῦ πληρώματος καὶ τῆς οἰκουμενικότητος τῆς προσωπικότητός του καὶ τοῦ Εὐαγγελίου του·

Ἐν συνόψει τὸ Ἰωβηλαῖον τοῦ Παύλου, παρὰ τὴν κριτικήν, τὴν ὁποίαν δύναται κανεὶς πολὺ εὔκολα καὶ ἴσως ὀλίγον ἀφ' ὑψηλοῦ νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τοιούτων ἐγχειρημάτων, κατέδειξεν, ὅτι τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἤναψε μίαν φορὰν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν Εὐρώπην, δὲν ἔχει σβεσθῇ ἐντελῶς ἀκόμη. Θὰ δυνηθῇ ἄραγε τοῦτο νὰ ὑψωθῇ ἀκόμη μίαν φορὰν ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους εἰς φωτεινὰς φλόγας . . . .

Εἰς περίπτωσιν ποὺ ἡμεῖς θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ δύναμις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁποίων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τόσον πειστικῶς εἶχε διαδηλώσει ὁ Παῦλος, δὲν εἶναι πλέον εἰς ἡμᾶς ἐνεργός, οὐδὲν ἄλλο μᾶς ἀπομένει, εἰμὴ νὰ μιμηθῶμεν εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἀπόστολον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ στάσιν μας τὸν Μακεδόνα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ νυκτερινὸν ὅραμα εἰς τὴν Τρωάδα τὸν ἐκάλεσε, καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τοὺς λόγους ἐκείνου. «διαβὰς βοήθησον ἡμῖν».

(Ἕπεται συνέχεια τῶν περιγραφῶν εἰς τὸ ἑπόμενον τεῦχος)

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

1. Τὸ κῦμα τῆς ἐγκληματικότητος ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Πολὺς λόγος γίνεται εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον τελευταίως διὰ τὴν τρομερὰν ἐγκληματικότητα, ἡ ὁποία ἔχει προσλάβη ἐσχάτως ὑπὸ ποικίλας μορφὰς τρομακτικὰς πράγματι διαστάσεις εἰς τὴν κοινωνίαν μας. Καὶ πρὸς τοῦτο καὶ ἐπιτροπαὶ καὶ συσκέψεις ἐγένοντο ἐν Ἀθήναις πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων μέσων πρὸς ἀνασχαίτισιν τοῦ ἐπικινδύνου καὶ ὀδυνηροῦ τούτου φαινομένου τοῦ παρατηρουμένου μεταπολεμικῶς εἰς τὴν χώραν μας. Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους, ἀπὸ τὸν τρόμον ἐν τῇ ζωῇ καὶ τὰς στερήσεις κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ κατὰ τὸν ἀπαισίας μνήμης συμμοριακὸν πόλεμον ἔχουν χάσῃ τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὸν ρυθμὸν τοῦ βίου καὶ τὰ πάντα ἔχουν ὑποστῇ ἐξάρθρωσιν καὶ διάβρωσιν, εἶναι πολὺ φυσικὸν καὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ τὸ γεγονὸς τῆς διαδόσεως κύματος ἐγκληματικότητος. Τὸ κακὸν εἶναι μέγα. Καὶ τὸ μόνον φάρμακον διὰ νὰ ἀνεύρωμεν τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ τὴν ὑγιᾶ ζωὴν εἶναι μετάνοια εἰλικρινὴς ὅλων καὶ ἐπιστροφὴ εἰς τὸν Θεόν. Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐκκοσμίκευσις καθ' ὅλα τῆς ζωῆς ἐπέφερε

τὰ δεινά, ἅτινα κατατρύχουν τὴν κοινωνίαν. Ἡ Οἰκογένεια, τὸ Σχολεῖον, τὸ Κράτος, ὁ Τύπος πρέπει νὰ στραφῶσι πρὸς ὅ,τι εἶναι ὡραῖον ἀγαθὸν καὶ ἀληθές, πρὸς τὰ θεῖα, πρὸς τὰς ἀληθεῖς βάσεις καὶ τὰς ἀληθεῖς πηγὰς τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν ἐπιπόλαιον καὶ ἐλαφρὸν βίον. Ἄλλως θὰ μεταβληθῶμεν ὡς πρὸς τὰς κακίας εἰς Σόδομα καὶ Γόμορα καὶ μόνον μία νέα πυρκαϊά, εἷς τρίτος παγκόσμιος πόλεμος, θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν θεογνωσίαν καὶ νὰ μᾶς σωφρονίσῃ, ἀφ' οὗ κατακαῶσι τὰ σαπρὰ καὶ τὰ ἄχυρα τοῦ βίου καὶ παραμείνῃ ὡς κατάλοιπον ὅ,τι εἶναι ὑγιές, ἱερὸν καὶ ἅγιον.

2. Τὰ καζίνα καὶ αἱ χαρτοπαικτικαὶ λέσχαι.

Σημεῖον τῶν καιρῶν, ποὺ ζῶμεν, καὶ καρπὸς τῆς σαπίλας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς ζωῆς εἶναι καὶ ἡ μελετωμένη ὑπὸ τοῦ Κράτους ἵδρυσις καζίνων καὶ χαρτοπαικτικῶν λεσχῶν εἰς τὰ μεγάλα κέντρα πρὸς φορολογίαν φυσικὰ καὶ αὔξησιν τῶν πόρων τοῦ Κράτους. Ἡ Ἐκκλησία πολὺ δικαίως διεμαρτυρήθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐντόνως διὰ τὴν μελετωμένην τοιαύτην ἵδρυσιν καζίνων καὶ χαρτοπαικτικῶν λεσχῶν καὶ πιστεύομεν, ὅτι τελικῶς δὲν θὰ ἀποτολμηθῇ τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγκλημα. Ἄλλως εἶναι φαρισαϊσμὸς καὶ ματαιοπονία νὰ συνιστῶμεν Ἐπιτροπὰς πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ κύματος τῆς ἐγκληματικότητος ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ νὰ κραυγάζωμεν δι' αὐτό. Τὰ καζίνα καὶ αἱ χαρτοπαικτικαὶ λέσχαι δὲν εἶναι ἀθῷα ψυχαγωγικὰ κέντρα, ἀλλὰ σπήλαια ληστῶν, καταγώγια διαφθορᾶς καὶ ποικίλων κοινωνικῶν δραμάτων, διὰ τοῦτο ἂς λείψουν ἀπὸ τὴν χώραν, ἐὰν θέλωμεν νὰ γίνῃ καὶ νὰ εἶναι αὕτη μία πραγματικὴ χριστιανικὴ χώρα. Ὅταν διὰ τοιούτων μέσων αὐτὸ τὸ Κράτος ἐπιζητεῖ νὰ εὑρίσκῃ πόρους διὰ νὰ ζήσῃ, ὁμοιάζει τότε πρὸς τὴν μητέρα ἐκείνην ἡ ὁποία καὶ αὐτὴν καὶ τὰς θυγατέρας της ἐκθέτει εἰς τὴν ἀτιμίαν διὰ νὰ ἔχωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

3. Αἱ ἐκπομπαὶ τῆς θείας Λειτουργίας διὰ τοῦ ραδιοφώνου.

Ὁ ἱερεὺς Δημήτριος Παρασχευόπουλος δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν «Ἐφημέριον» περιοδικὸν τῆς Ἀποστ. Διακονίας, παραπονεῖται, ὅτι εἰς τὸ χωρίον του ὁ κόσμος δὲν φοιτᾷ πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτάς, διότι πηγαίνει εἰς τὴν ταβέρναν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀκούει ἀπὸ ῥαδιοφώνου τὴν θείαν Λειτουργίαν τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν.

Εἰς τὸ παρὸν ἀκριβῶς τεῦχος ἀνωτέρω δημοσιεύεται ἔγγραφον τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Θεσ)νίκης πρὸς τὰς Ἀστυνομικὰς Ἀρχὰς τῆς περιφερείας ἵνα τηρηθῇ καὶ εἰς τὰ χωριά, ὅπως τηρεῖται εἰς τὰς πόλεις ὁ Νόμος, ὁ ἀπαγορεύων τὸ ἄνοιγμα τῶν καφενείων πρὸ τῆς δεκάτης πρωϊνῆς, ἀκριβῶς διότι ἕως τότε τελεῖται ἡ θ. Λειτουργία καὶ οἱ Χριστιανοὶ πολῖται πρέπει νὰ εἶναι εἰς τοὺς ναοὺς καὶ οὐχὶ εἰς τὰ καφενεῖα. Οὕτως, ἐπειδὴ εἰς τὰς δέκα τελειώνει ἡ θ. Λειτουργία εἰς τὰ χωριά, δὲν θὰ δύνανται νὰ πηγαίνουν οἱ χωρικοὶ εἰς τὰ καφενεῖα καὶ νὰ ἀκούουν ἐκεῖ ἀπὸ ῥαδιοφώνου τὴν θείαν Λειτουργίαν, διότι ταῦτα θὰ εἶναι κλειστὰ καὶ οὔτε θὰ ἔχουν καθίσματα ἔξω ὅπου νὰ κάθηνται οἱ χωρικοὶ ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ ὥρα δέκα καὶ ἀνοίξουν τὰ καφενεῖα. Ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἂν εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ ἀκούεται ἡ θεία Λειτουργία ἀπὸ ῥαδιοφώνου εἰς τὰ καφενεῖα, τοῦτο εἶναι συζητήσιμον καὶ ὑπάρ-

χουν διάφοροι ἀπόψεις. Καὶ ἄλλοι μὲν φρονοῦν ὅτι εἶναι ἀνευλάβεια καὶ ἀσέβεια νὰ ἀκούῃ τις τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὰ καφενεῖα διὰ τοῦ ῥαδιοφώνου. Ἄλλοι ὅμως φρονοῦν ὅτι εἶναι ὠφέλιμος ἡ μετάδοσις τῆς θείας Λειτουργίας διὰ τοῦ ῥαδιοφώνου διὰ νὰ τὴν ἀκούσουν καὶ ὅσοι διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον δὲν πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὑρίσκονται ἀκόμη καὶ εἰς τὰ καφενεῖα. Ποῖος εἰξεύρει ἂν κανεὶς ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὸ καφενεῖον καὶ ἀκούει τὸ «ἄνω σχῶμεν τῆς καρδίας» «εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ» ἢ τὸ «σῶσον Κύριε τὸν λαόν Σου», ἢ ἄλλα τοιαῦτα, δὲν συνέλθῃ καὶ σκεφθῇ τὸν Θεόν του μὲ τὸ ἄκουσμα τῶν ἱερῶν τούτων προσευχῶν. Ἀφ' οὗ ὁ κόσμος δὲν πηγαίνῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν διατί νὰ μὴ πηγαίνῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν κόσμον; Ὁ Κύριος δὲν ἐκήρυττε μόνον εἰς τὰς Συναγωγάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὁδούς, καὶ ἐπάνω εἰς τὰ πλοῖα καὶ εἰς τὰ βουνά, καὶ φυσικὰ ὅπου αὐτὸς ἐκήρυττεν ἐκεῖ ἦτο θεία Λειτουργία. Εἷς ἱεροκήρυξ Ἄγγλος βλέπων ὅτι ὁ κόσμος κατὰ τὸν ἑσπερινὸν δὲν ἐπήγαινεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλ' εἰς τοὺς κινηματογράφους, ἐπῆγε τότε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καὶ ἔκαμνε κήρυγμα πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ φωνὴ τῆς θρησκείας ἂς ἀκούεται πανταχοῦ, εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς γῆς, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ καφενεῖον. Οἱ κομμουνισταὶ μόνον δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀκουσθῇ τίποτε περὶ τῆς θρησκείας ἔξω ἀπὸ τοὺς ναούς, περιορίσαντες τὴν ἐκκλησ. δρᾶσιν ἐντὸς τῶν ναῶν μόνον. Καλύτερον βέβαια νὰ ἤρχοντο ὅλοι εἰς τοὺς ναούς, καὶ ἐκεῖ μὲ συντριβὴν καρδίας καὶ μὲ εὐλάβειαν νὰ ἀκούσουν τοὺς θείους ὕμνους καὶ τὴν τέλεσιν τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν, ἀλλ' ἀφ' οὗ δὲν ἔρχονται πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ τρέχῃ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολωλότος προβάτου, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὕρῃ αὐτό.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΑΡΓΙΑΣ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου 1952

Πρὸς τὴν

Διοίκησιν Χωροφυλακῆς Θεσσαλονίκης

Ἐνταῦθα

Ἔχομεν τὴν τιμὴν διὰ τοῦ παρόντος νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι, καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας, ἡ γνωστὴ διαταγή, περὶ τηρήσεως τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ὅσον ἀφορᾷ τὸ κλείσιμον τῶν καφενείων κατὰ τὰς ὥρας τῆς Θείας Λειτουργίας, δὲν τηρεῖται δυστυχῶς ἐν τοῖς χωρίοις τῆς περιφερείας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐκδώσητε τὰς σχετικὰς διαταγὰς πρὸς

τοὺς ὑφ' ὑμᾶς 'Αστυνομικοὺς Σταθμοὺς διὰ τὴν καθ' ἅπασαν τὴν ὕπαιθρον τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπολιτικῆς περιφερείας αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν τῆς σχετικῆς διατάξεως, οὐ μόνον πρὸς σεβασμὸν καὶ ἁγιασμὸν τῆς Κυριακῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς πύκνωσιν τοῦ ἐκκλησιάσματος τῶν Ἱερῶν Ναῶν τῶν διαφόρων χωρίων.

Εἶναι περιττὸν νὰ τονίσωμεν τὴν μεγάλην σημασίαν ἀπό τε θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως τοῦ 'Εκκλησιασμοῦ τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν ψυχικήν ὠφέλειαν αὐτῶν ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῆς θείας λατρείας, τόσον διὰ τὴν περιστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων ὅσον καὶ διὰ τὴν ἠθικοποίησιν καὶ τὸν φρονηματισμὸν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ, καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος.

Εἰς τὴν ὑμετέραν διαταγὴν παρακαλοῦμεν ὅπως συμπεριληφθῇ ἰδιαιτέρα ἀπαγόρευσις χρήσεως ραδιοφώνων διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Λειτουργίας παρὰ τῶν διαφόρων Κέντρων καὶ καφενείων τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων τῆς καθ' ἡμᾶς 'Επαρχίας, ὡς ἀπάδουσα εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ Μυστηρίου καὶ θίγουσα τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Λαοῦ.

Πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Μητροπολίτης Θεσ)νίκης
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Κοινοποίησις

'Ανωτέραν Διοίκησιν Χωροφυλακῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.
Διεύθυνσιν 'Αστυνομίας Θεσσαλονίκης.
Ὑποδιοίκησιν Χωροφυλακῆς Θεσσαλονίκης.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

'Ιανουάριος—Φεβρουάριος 1952

Ἡ πρώτη τοῦ Νέου Ἔτους Τῇ 1ῃ 'Ιανουαρίου ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Περιτομῆς τοῦ Κυρίου καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν ἐτέλεσε τὴν θ. Λειτουργίαν ἐν τῷ ἱ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν προέστη τῆς ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Νέου ἔτους ἐπισήμου δοξολογίας, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τοῦ πρεσβυτερίου καὶ παρουσίᾳ τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν, τοῦ Προξενικοῦ σώματος, τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀποστολῶν, ἀντιπροσωπείας τῶν ξένων Δογμάτων, τῶν Διοικητ. Συμβουλίων διαφόρων 'Οργανώσεων, καὶ πλήθους κόσμου.

Μετὰ τὴν δοξολογίαν ἐπηκολούθησε δεξίωσις ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Μεγάρῳ καθ' ἣν προσῆλθον ἅπασαι αἱ ἀρχαί, ὁ κλῆρος καὶ πολλοὶ τῶν ἐγκρίτων συμπολιτῶν καὶ ὑπέβαλον τὰ συγχαρητήρια αὐτῶν πρὸς τὸν Παναγιώτατον καὶ ἐξητήσαντο τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἐπὶ τῷ Νέῳ ἔτει.

Ἑορτὴ Θεοφανείων. Τῇ 5ῃ Ἰανουαρίου, παραμονῇ τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν Μ' Ἑσπερινόν ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, τῇ δὲ ἑπομένῃ ἑορτῇ τῆς τοῦ Κυρίου Ἐπιφανείας, ἐλειτούργησεν ἐν τῷ αὐτῷ ἱ. ναῷ καὶ ἐτέλεσε τὸν Μ' ἁγιασμὸν εἰς ὃν παρέστησαν καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τοῦ Λευκοῦ Πύργου κατάδυσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ παρουσίᾳ τῶν ἐπισήμων καὶ χιλιάδων Χριστιανῶν, καθ' ὃν χρόνον τὸ παρατεταγμένον τιμητικὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα παρουσίαζεν ὅπλα, ἐσύριζον τὰ ἐν τῷ λιμένῃ πλοῖα καὶ ἐρρίπτοντο ἀπὸ τὰ πυροβολεῖα τοῦ Ἑπταπυργίου οἱ νενομισμένοι χαιρετιστήριοι κανονιοβολισμοί.

Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, προστατῶν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐκκλησιάσθησαν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων αὐτῶν εἰς τοὺς κεντρικωτέρους ἱεροὺς ναοὺς τῆς πόλεως καὶ ὡμίλησαν καταλλήλως, ἐξάραντες τὴν σημασίαν τῆς ἑορτῆς, οἱ Καθηγηταὶ τῶν Θρησκευτικῶν. Εἰς τὸν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ Ἑσπερινὸν ἐχοροστάτησεν ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν κ. Παντελεήμων, τῇ δὲ ἑπομένῃ κυριώνυμον ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐτέλεσε τὴν θ. λειτουργίαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Βυζαντινῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, παρουσίᾳ τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πλείστων Ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν θ. λειτουργίαν ἐψάλη ἐπιμνημόσυνος δέησις ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων Καθηγητῶν, εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Τὴν 11.30' π. μ. ἐγένετο τελετή, ἐν τῇ Μ. αἰθούσῃ τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, παρουσίᾳ τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου, τοῦ Θ. Ἐπισκόπου Μυρέων, τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ πλήθους ἐκ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων. Τὸν Πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου κ. Μάρκος Σιώτης μὲ θέμα: *«Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς πνευματικὸς ἡγέτης»*.

Λειτουργίαι Παναγιωτάτου. Ὡσαύτως ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν ἐτέλεσε τὴν θ. Λειτουργίαν καὶ ἐκήρυξεν τὸν θ. λόγον τῇ 7ῃ Ἰανουαρίου, ἑορτῇ τῆς συνάξεως τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ πανηγυρίζοντι φερωνύμῳ ναϊδρίῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου, ἐπὶ τελέσει τοῦ καθιερωμένου ἐτησίου μνημοσύνου τοῦ Μ. Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου καὶ ἱδρυτοῦ τοῦ Ἱδρύματος Ἰωάννου Παπάφη. Κατάλληλον ἐπιμνημόσυνον ἐξεφώνησεν ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὀρφανοτροφείου κ. Ἀ. Πετρίδης, τῇ 8)1 ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς ἁγ. Κυράννης, πολιούχου τῆς Κοινότητος Ὄσσης, ἐλειτούργησεν ἐν τῷ φερωνύμῳ ἱ. ναῷ κηρύξας καὶ τὸν θ. λόγον εἰς τὰ συρρεύσαντα πλήθη τῶν κατοίκων καὶ τῶν πέριξ χωρίων, τῇ Κυριακῇ, 20 Ἰαν. ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ ἐκήρυξε τὸν θ. λόγον ἐν τῷ Ἱ. Βυζαντινῷ Ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν εἰς δὲ τὸ τέλος κατέθηκε τὸν θεμέλιον λίθον τῶν εἰς ἐπέκτασιν τοῦ Ναοῦ ἀνεγειρομένων κτισμάτων. Τῇ 2ᾳ Φεβρουαρίου, ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, ἐλειτούργησε καὶ ἐκήρυξεν τὸν θ. λόγον ἐν τῷ πανηγυρίζοντι φερωνύμῳ ἱ. ναῷ τῆς πόλεως. Εἰς τὸ τέλος τῆς

θείας Λειτουργίας ἀνέπεμψεν εἰδικὴν δέησιν ἐπὶ τῇ ἀγομένῃ πανελληνίῳ ἑορτῇ τῆς Μητέρας καὶ ὡμίλησε τῇ δὲ ἑπομένῃ τῇ 3)2, Κυριακῇ, ἐλειτούργησεν ἐν τῷ ἱ. ναῷ ἁγ. Γεωργίου συνοικισμοῦ Νεαπόλεως, ἐπὶ τελέσει μνημοσύνου τοῦ μαθητοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων Λουκᾶ Νικολαΐδου, φονευθέντος ἐξ αὐτοκινητιστικοῦ δυστυχήματος.

Συνεδρίαι, Τελεταί, Διαλέξεις. Ὁ Παναγιώτατος προήδρευσε τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ὀργανισμοῦ ἀνεγέρσεως σχολικῶν κτιρίων, τῶν Δ. Συμβουλίων τῶν Ὀρθοδόξων Ἀδελφοτήτων ἡ «Ἀπολύτρωσις» καὶ ἡ «Θεοτόκος», τοῦ Τοπικοῦ Συμβουλιου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κτηματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Πατριαρχικῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Βλατάδων, τῶν Ἐκκλησ. Φροντιστηρίων, τῶν Φίλωντοῦ χωριοῦ, τῶν Παιδ. Σταθμῶν Τούμπας, Νεαπόλεως, τοῦ Ἰ. Ν. Ἁγ. Δημητρίου, καὶ παρέστη μετὰ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Μυρέων εἰς τὴν τελετὴν τοῦ κοψίματος τῆς Βασιλόπητας τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Νοσοκομείου—Σανατορίου Ἀσβεστοχωρίου, ἔνθα καὶ ὡμίλησε, ἐτέλεσε ἁγιασμὸν ἐν τῷ Ἱδρύματι τοῦ Φιλανθρωπικοῦ σωματείου Μερίμνης Ποντίων κυριῶν, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, Πολιούχου Τραπεζοῦντος καὶ προστάτου τοῦ Ἱδρύματος τος, εἰς ἑορτὴν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τυφλῶν ἐν τῷ ἐντευκτηρίῳ τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ, εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἡμέρας τῆς Μητέρας 2)2 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου, διοργανωθέντα ὑπὸ τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, καὶ κατὰ τὸ ἐν τῇ Μ. αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐναρκτήριον μάθημα τοῦ παρὰ τῇ Κτηνιατρικῇ σχολῇ Καθηγητοῦ τῆς Φυσιολογίας κ. Νικ. Ἀσπιώτη μὲ θέμα : ***«Ἐξελίξεις καὶ τάσεις τῆς Φυσιολογίας»***.

Ἐπισκέψεις. Τὸν Π. Μητροπολίτην ἐπισκέφθησαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Μεγάρῳ οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Διδυμοτείχου Ἰωακείμ, Ἐδέσσης καὶ Πέλλης Διονύσιος, Ἱερισσοῦ, Ἁγ. Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου Κυπριανός, Γρεβενῶν Φίλιππος, Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου Ἰωακείμ, ὁ Ὑποστ)γος Ἀθανάσιος Γεραμάνης, ὁ ναύαρχος Πάρκερ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τοῦ Ὑπάρχου τοῦ ἐν τῷ λιμένι ἡμῶν Ἀμερικ. Πολεμικοῦ, ὁ συντ)ρχης παρὰ τῇ Διευθύνσει Ἀλλοδαπῶν κ. Βορρές, ὁ κ. Ι. Βελλίδης, ὁ Ὑποπρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν J. White μετὰ τῆς κυρίας του, ὁ κ. Τοβίας, ἀντιπρόσωπος τῶν διεκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων, ὁ προίαρχος κ. Καρβέλης, ὁ Καθηγητὴς P. Vallery Rabot μέλος τῆς Ἰατρικῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Γ. Προξένου τῆς Γαλλίας L. Lemoine, τὰ μέλη τῆς ἐν Ἀθήναις Πανσπουδαστικῆς Ἐπιτροπῆς Κυπριακοῦ ἀγῶνος Ν. Ψυλλάκης, Ν. Βιγέλης καὶ Ν. Σγούρας καὶ ὁ νέος ἀνώτερος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Συντ)χης κ. Μ. Τσαπάκης ἐπὶ τῇ ἀναλείψει τῶν καθηκόντων, οὓς καὶ ἀντεπεσκέφθη.

Ἀναχώρησις Παναγιωτάτου. Τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου ἀνεχώρησε σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀθήνας, ἡ Α. Π. ὁ Μητροπολίτης ἡμῶν, ἵνα συμμετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συγκληθείσης διὰ τὸ ζήτημα τῆς ὑπὸ τῆς Πολιτεία, μελετωμένης ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων.

Δωρεαί. Ἡ ἐν Ἁγ. Ὄρει Ἰ. Μονὴ τοῦ Ὁσ. Γρηγορίου ἀπέστει-

λεν εἰς τὸν Π. Μητροπολίτην ἡμῶν τὸ ποσὸν δραχμῶν 5.000.000 ἵνα διατεθῇ τοῦτο κατὰ τὴν κρίσιν του ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν.

Χοροστασίαι καὶ Λειτουργίαι Θεοφιλεστάτου. Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μυρέων ἐτέλεσε τὴν Θ Λειτουργίαν καὶ ἐκήρυξε τὸν Θ. λόγον ἐν τοῖς ἱερ. ναοῖς: Ἁγίας Παρασκευῆς-Λαγκαδᾶ. τῇ 1ῃ τοῦ Νέου Ἔτους, τελέσας καὶ τὴν Δοξολογίαν ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Ἔτους, Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος-Καλαμαριᾶς (6|1), προστὰς καὶ τῆς τελετῆς τῆς καταδύσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἰς τὴν θάλασσαν, Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ (13|1), Ἁγίου Νικολάου-Νεοχωρούδας (28|1), Ἁγίας Τριάδος (22|1), ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Τιμοθέου καὶ τοῖς ὀνομαστηρίοις αὐτοῦ, Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, πανηγυρίζοντι, (27|1), τῆς Ἀχειροποιήτου, χοροστατήσας κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, παρουσίᾳ Γυμνασίων τῆς πόλεως (29|1, Ὑπαπαντῆς τοῦ Σωτῆρος, πανηγυρίζοντι (1|2), χοροστατήσας κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινόν, Κοιμήσεως Θεοτόκου-Γραδεμπορίου (2|2), Ἁγ. Ἐλευθερίου (3|2), Ἁγίου Χαραλάμπους-Μετοχίου Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Ἁγ. Ὄρους (10|2), πανηγυρίζοντι, Ἁγ. Τριάδος, τῆς ὁμωνύμου Κοινότητος (16|2), χοροστατήσας κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν καὶ ὁμιλήσας πρὸς τοὺς κατοίκους, Ἁγ. Μηνᾶ (17|2), Δώδεκα Ἀποστόλων (24|2), καὶ Ἁγ. Δημητρίου τοῦ Ρωσσικοῦ Ναοῦ (24|2) χοροστατήσας καὶ ὁμιλήσας πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ρωσικῆς παροικίας, κατὰ τὸν Ἑσπερινόν.

Δέησις ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Στ΄. Εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου καὶ ὥρᾳ 11ῃ π.μ. ἡμέρᾳ τῆς κηδείας τοῦ Βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας Γεωργίου Στ΄, ἐψάλη ἐπιμνημόσυνος δέησις, ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Μυρέων κ. Τιμοθέου, βοηθουμένου ὑπὸ πολλῶν Ἀρχιμανδριτῶν, Ἱερέων καὶ Διακόνων, καθ᾽ ἣν παρέστησαν ὁ Ὑπουργὸς Γεν. Διοικητὴς Β. Ἑλλάδος κ. Σπαῆς καὶ ἅπασαι αἱ Πολιτικοί, Δικαστικαί, Στρατιωτικαί, Προξενικαὶ καὶ Δημοτικαὶ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, οἱ Ἀρχηγοὶ καὶ τὰ μέλη τῶν ξένων Ἀποστολῶν, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ξένων Δογμάτων, ἀντιπρόσωποι Ὀργανώσεων καὶ πλήθη λαοῦ.

Δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων. Τῇ 24ῃ Φεβρουαρίου 11 π.μ. ἐψάλη δοξολογία ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἠπειρωτῶν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων, χοροστατοῦντος τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Μυρέων κ. Τιμοθέου καθ᾽ ἣν ὡμίλησεν ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως κ. Χ. Μαστορίδης.

Συνεδρίαι. Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος, ἀναπληρῶν τὸν Παναγιώτατον, προήδρευσε τῶν συνεδριάσεων: τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Θεαγενείου Νοσοκομείου, τοῦ Ἐθνικοῦ Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου, τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος, τῶν Φίλων τοῦ Χωριοῦ, τῆς Σχολῆς τυφλῶν, καὶ τοῦ Παιδικοῦ Σταθμοῦ Σταυρουπόλεως.

Διαλέξεις. Ὁ Θεοφιλέστατος, ἐκ προσώπου τοῦ Παναγιωτάτου, παρέστη εἰς τὰς διαλέξεις: τοῦ Ἀντεισαγγελέως Πρωτοδικῶν κ. Ι. Ζεγκίνη, τοῦ κ. Βασ. Δεδούση, κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ νέου Διευθυντοῦ τοῦ Κρατικοῦ Ὠδείου Θεσσαλονίκης κ. Σώτου Βασιλειάδου, εἰς τὸ Ἐναρκτήριον μάθημα τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Γεωπονικῆς καὶ Δασολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ὀρέστου Στεφανοπούλου, κατὰ τὴν βράβευσιν Παιδικῶν σχεδίων διὰ τὸ σχέδιον Μάρσαλλ καὶ τὴν Ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἑλλάδος

ὡς μέλος τῆς πρὸς τοῦτο συγκροτηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου, Ἐπιτροπῆς καὶ ἐπεσκέφθη τὴν ἀγροτόπολιν «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» ἀπευθύνας πατρικοὺς λόγους πρὸς τοὺς τροφίμους μας καὶ διανείμας μικρὰς εἰκόνας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Τρισάγιον. Τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου, ἡμέρᾳ τῶν νεκρῶν, ὁ Θεοφ. Μυρέων ἀνέγνωσε Τρισάγιον εἰς τὸν Τάφον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου κυροῦ Γενναδίου.

Κατώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον. Ἡ Ἐφορεία τοῦ Κατωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου Θεσσαλονίκης ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Π. Μητροπολίτου, ὡς Προέδρου, τοῦ Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Β. Ἐξάρχου, τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολ. Σχολῆς κ. Δ. Κουϊμουτσοπούλου, τοῦ κ. Προδρόμου Χρυσάνθου, ἰατροῦ καὶ τοῦ κ. Ι. Τάρη, Θεολόγου, ὡς μελῶν.

Εἰς τὸ Φροντιστήριον προσῆλθον καὶ ἐνεγράφησαν 180 ὑποψήφιοι ἱερεῖς, προοριζόμενοι διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν χωρίων τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Ἡ φοίτησις εἶναι διετής. Τὸ Φροντιστήριον ἐστεγάσθη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀνδρεοπούλου ἀριθ. 3 οἴκημα. Τὰ μαθήματα ἤρχισαν τὴν 2αν Φεβρουαρίου. Τὸν Ἁγιασμὸν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων ἔψαλεν ὁ Θεοφ. Μυρέων κ. Τιμόθεος, ἀπευθύνας ἐν τέλει καταλλήλους ὑποθήκας πρὸς τοὺς σπουδαστάς. Διευθυντὴς τοῦ Ἐκ)κοῦ Φροντιστηρίου διωρίσθη ὁ κ. Π. Χρήστου, ὑφ)τὴς τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Π)μίου Θεσ)νίκης.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΟΥ, Ψυχιάτρου. ***Ἐπαγγελματικὸς Προσανατολισμός.*** Ἀθῆναι 1951. Τὸ ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον βιβλίον ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἐρεύνης τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ ἐφήβου, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν κατευθύνσεων τῆς συγχρόνου ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς. Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα ἀντὶ δραχ. 10.000.

—**ΠΡΕΣΒ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΠ. ΡΑΜΦΟΥ** π. Θ. ***Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.*** Ἀθῆναι 1952. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐκκλησίας) τόμ. ΚΔ'). Ὁ συγγραφεὺς βάσει ἀρχαίων καὶ νεωτέρων πηγῶν ἀποδεικνύει διὰ τῆς ἀνωτέρω μελέτης ὅτι τὸ ὀφφίκιον τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου ἀναφαίνεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, τὸ τοῦ Οἰκονόμου καὶ Ἀρχιμανδρίτου.

—**ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ.** ***Οἱ ἅγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος, Μόδεστος Ἱεροσολύμων, Χαράλαμπος Ἱερομάρτυς — Ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἀθῆναι 1952.*** (Ἀνάτυπον «τῆς Ἐκκλησίας»).

— Ἡ τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ***Ἐδέσσης καὶ Πέλλης κ. Διονυσίου.*** Ἔδεσσα 1951.

—*«Τὸ Χαρούμενο Σπίτι».* Μὲ τὸν ἀνωτέρω ἐπιτυχῆ τίτλον ἐκυκλοφόρησεν ἄρτιον εἰς ἐμφάνισιν καὶ πλούσιον εἰς ἐποικοδομητικὸν περιεχόμενον τὸ προαναγγελθὲν πρῶτον τεῦχος τοῦ μηνιαίου οἰκογενειακοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Σκοπὸς τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι νὰ φέρῃ εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν ποιμαίνουσαν Ἐκκλησίαν μὲ τὸ λογικὸν αὐτῆς ποίμνιον, νὰ τροφοδοτήσῃ πνευματικῶς καὶ ψυχαγωγήσῃ Χριστιανοπρεπῶς τὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν.

—Τὸ *Χαρούμενο Σπίτι»,* ἐν εἴδει παραρτήματος συνοδεύει εἰδικὸν περιοδικὸν κατάλληλον διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μὲ τὸν τίτλον *«Τὰ Χαρούμενα Παιδιά»*, προσφερόμενον δωρεὰν εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ ὡς ἄνω οἰκογενειακοῦ περιοδικοῦ. Τὸ περιοδικὸν *«Τὰ Χαρούμενα Παιδιά»*, θὰ κυκλοφορεῖ κυρίως μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων σχολείων τῆς μαθητιώσης νεολαίας.

Χαιρετίζοντες μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀδελφῶν περιοδικῶν εὐχόμεθα ἐπιτυχῆ σταδιοδρομίαν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκογενείας καὶ τῶν παιδιῶν, τῆς χρυσῆς ἐλπίδος τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

—*«Κιβωτός».* Μηνιαῖον φυλλάδιον Ὀρθοδόξου διδαχῆς. Ἐπιστασίᾳ Φωτίου Κόντογλου καὶ Βασ. Μουστάκη. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ» Α. καὶ Τ. Παπαδημητρίου. Λυκούργου 10. Ἀθῆναι.

Σκοπὸς τῆς «Κιβωτοῦ» εἶναι ἡ τόνωσις τοῦ Ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ «τὸ σάλπισμα γιὰ ἕνα φωτισμένο καὶ οὐσιαστικὸ γυρισμὸ στὴν ἀρχαία Ἐκκλησιαστική μας παράδοσι». Ὁ «Γρ. ὁ Παλαμᾶς» εὔχεται εἰς τὸ νέον περιοδικὸν πλουσίαν καὶ καρποφόρον τὴν ἣν ἐπιδιώκει εὐγενῆ προσπάθειαν μεταξὺ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ.

—*Ὁ «Ἐφημέριος».* Παράρτημα τοῦ ἐπισήμου δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «Ἐκκλησία» συντασσόμενον μερίμνῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Μετ' ἰδιαζούσης χαρᾶς χαιρετίζομεν τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον περιοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐξυπηρέτησις τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας *«ἡγεμονεύειν ἔλαχε τοῦ λαοῦ».* Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ὁ «Ἐφημέριος» θὰ εἶναι διὰ τὸν ἱερέα συστηματικὸς καθοδηγητὴς καὶ συμπαραστάτης. Εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἐργάτας τοῦ νέου περιοδικοῦ εὐχόμεθα πλουσίαν τὴν παρὰ Κυρίου ἐνίσχυσιν διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον αὐτοῦ σταδιοδρομίαν.

«Τὸ Παιδικὸν φῶς». Μηνιαία ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «Φῶς». Πόλις—Ἰανουάριος 1952. Τὸ Χριστιανικὸν περιοδικὸν δι' οἰκογενείας «Φῶς» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενταετίας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, ὁλοκληρῶνον τὴν ὑψηλὴ αὐτοῦ ἀποστολήν, τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξυπηρέτησιν τῆς Χριστιανικῆς οἰκογενείας, προσέθεσεν ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους καὶ εἰδικὸν παράρτημα, ἀποβλέπον εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν διαπαιδαγώγησιν τῆς Παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ὁποία τόσην ἀνάγκην ἔχει σήμερον ὑγιοῦς πνευματικῆς τροφῆς. Τὸ «Παιδικὸν Φῶς» πρωώρισται νὰ ἀποτελέσῃ πραγματικὸν εὐεργέτημα διὰ τὴν Ὀρθόδοξον ὁμογένειαν τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ πολύτιμον συμπαραστάτην εἰς τὸ βαρὺ ἔργον τῶν Χριστιανῶν γονέων.

Π. Σ. Ρ.

Πρὸς τοὺς κ. συνδρομητὰς

Παρακαλεῖσθε ὅπως ἐμβάσητε διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὴν ἐτησίαν ὑμῶν συνδρομὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἐτησία συνδρομὴ	Δρχ.	30.000
Διὰ τὰς Ἱ. Μονάς, Σχολικὰς Βιβλιοθήκας, καὶ Σωματεῖα	Δρχ.	40.000
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν	Δολλ.	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ"
Διεύθυνσις : Ἱερὰ Μητρόπολις — Τηλέφ. 56 - 06 — Θεσσαλονίκη

Τύποις : Μιχ. Τριανταφύλλου